

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Compectens Metaphysicam, id est, Scientiam de Ente incorporeo, seu
transnaturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Liber VIII. De speciebus, & habitibus entis incorporei negatiuè sumpti, siue
entis spiritualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95247](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95247)

LIBER OCTAVVS.

*De speciebus, & habitibus entis incorporei negativè sumpti,
sive entis spiritualis.*

TRACTATVS I.

De speciebus entis spiritualis.

CAPVT I.

An species aliquæ admittenda sint?

SPECIES impressa, ac intentionalis (de qua modo disputaturi sumus) in eo differt à specie Logica, siue prædicabili, quòd hæc sit ratio communis, illa vero singularis; à specie vero Physica, siue forma externa rei, quòd hæc sit qualitas corporea rebus non cognoscitiuis plerumque conueniens, illa vero spiritualis esse possit, & nonnisi principiis cognoscitiuis competat; à specie vero expressa, quòd hæc sit ipsa cognitio, illa vero principium cognoscendi; ab intellectu vero, quòd hic sit principalis causa cognoscendi, seu id quod cognoscit: illa vero instrumentum, quo intellectus cognitionem efficit, ad eiusve effectiorem determinatur; ab habitu vero in eo, quòd hic ad facile cognoscendum inuuet, & sine eo consequenter prima cognitio semper eliciatur, cum tamen species intentionalis ad primam cognitionem, & sequentem, non tantum facile, sed simpliciter eliciendam necessaria sit; à specie tandem obiectiua, quæ nobis obuersatur, in eo, quòd hæc cognoscatur, illa vero non cognoscatur, sed obiectum cognosci faciat. Grauis igitur, ac valde controuersa inter scholasticos quæstio est; an species intentionales cum hoc rigore, & proprietate sumptæ admitti debeant? Quod enim species intentionales, aut impressæ, si pro cognitione sumantur, aut etiam pro habitu, aut pro obiecto cognito, sicut sumi posse notat Gabriel in 2. distinct. 4. quæstione 1. notat. 3. quod, inquam, species ita sumptæ admittendæ sint, modò non controuertitur, sed potius velut omnino compertum, vel alibi probauimus, vel infra probabimus.

Species igitur strictè sumptas admitti oportere existimant Capreolus in 2. distinct. 3. quæst. 2. art. 3. Caietanus, Ferrara, & communiter alij Thomistæ super B. Thomam part. 1. quæstione 55, articulo 2. Item cum Scoto in 1. distinct. 3. quæstione 7. communiter eius asseclæ, ex nostris etiam Suarez, Vasquez, Molina, & alij non pauci: fundamenta autem huius sententiæ varia, ac multiplicia, & non in omnibus potentiis cognoscitiuis eadem sunt. A visu ergo ad probandas species omnium optimo medio incipiamus: in speculo videt quis clarè, ac distinctè faciem suam, quam tamen sine speculo nequit videre: at hoc aliunde oriri nequit, nisi quia facies emittit species sui ad speculum, quæ cum trans illud migrare non possint, ab eo ad oculos reuerberantur,

in illisque obiecti sui visionem efficiunt. Rursus secundo: conspicienda ad videndum clarius, & perspicacius non paucos iuuant: at non alia de causa, nisi quia species visuales, quæ per ea ad oculos committantur, in vitro, vel crystallo (quæ est eius densitas, ac diaphaneitas) intenduntur, sicut etiam radij lucis in eo vires, intensioremque sumunt: atque ad eundem modum species magis intensa ad potentiam perueniunt, intensioremque, & perfectiorem visionem in illa produciunt. Tertio obiectum, si valde distat à potentia visiva, ab ea conspici non poterit: & quò magis ab ea distat, eò minoris quantitatis appareat: at huius alia ratio esse nequit, nisi quia obiectum emissionem specierum sola videri potest: tanta autem esse potest distantia, ut ab obiecto finitæ virtutis species vel ad potentiam non perueniant, vel ad eam valde tenuis, ac remissa perueniant. Plures alias experientias his similes adducit P. Molina 1. p. q. 55. art. 2. disp. 1.

Iam vero species admittendas esse in auditu hisce experientiis comprobari solet: prius videtur fulgur, quàm audiatur tonitrus: priusque etiam videtur à longè percussio ligni facta à securi, quàm sonus percipiatur: at non alia de causa, nisi quia species visuales in instanti diffunduntur more ipsius lucis, quam repræsentant; species vero resonabiles, & auditivæ, nonnisi successivæ, atque in tempore instar soni, quem audiri faciunt: illæ ergo prius ad oculos, quàm hæc ad aures deueniunt. Secundo eadem indiuisibilis vox simul auditur à mille hominibus in eadem Ecclesia: at non ex eo, quod secundum esse reale ad eos perueniat: tum quia incredibile est, eandem vocem exiguum in tot partes diuidi, ac disseminari: tum etiam quia permixta ea diuisione, ac concisione soni quantumvis minimi, ea nihil ad perceptionem obiecti refert: nam cum totum obiectum, totusque sonus simul ab omnibus percipiatur, profecto non secundum minutissimas partes sui, sed secundum se totum ad omnes peruenire deberet, si eius præsentia secundum esse reale ad audiendum necessaria esset: ergo non secundum esse reale, sed secundum esse intentionale, siue secundum speciem sui ad potentiam auditivam peruenit: quod enim alterutro modo ad eam peruenire, & aliquid usque ad illam operari debeat, omnino exploratum est; aliàs sonus ille in quantavis distantia exaudiri posset. Præterea in sensu interno atque communi suas etiam dari species suaderet: quia in brutis datur memoria, ut multis experientiis liquet: at sensus internus belluinus non determinatur seipso præcisè ad memoriam præteritorum; aliàs eorum nunquam obliuisci, & nunquam non actu recordari posset: neque etiam per actus sensuum externorum, eorumve species; utriusque enim vel sono, vel alia de causa sopitis reminiscencia tamen præteritorum non præterit, sed potius perseverat: neque etiam per ipsa obiecta iam transacta, & non existentia; in hoc enim statu quo pacto operari, aut potentiam

potentiam determinare queant: aut si queunt non propterea existentia, sed propterea possibilita, cur id munus potentiam internam determinandi, atque ad memoriam excitandi semper non exercent, cum semper possibilita sint? Reliquum igitur est, ut species interna, ac memoratiua admittantur.

4 Tandem in intellectu etiam dari species impressas spirituales, probatur sequentibus argumentis, quorum pleraque in omnipotentia cognoscitiua militent. Cognitio intellectualis est imago sui obiecti: ergo ab eo producit: propterea enim imago Patris æterni est Verbum, quia ab eo producit: creaturarum vero imago ob id minimè censetur, quia licet eas repræsentet, ab iis tamen neque mediata, neque immediatè provenit. Tum sic: cognitio intellectualis non producit ab obiecto immediatè, utpote quod sæpè distat, ac sæpè non exilit; neque etiam à phantasia: tum quia anima separata sine ullo phantasmate cognoscit: tum etiam quia phantasma est quid materiale: quò ergo fieri potest, ut cognitionem spirituales loco obiecti efficiat? Admittendæ igitur sunt in intellectu species impressæ spirituales, quæ sint vicariæ obiecti, eiusque loco, ac nomine ad cognitionem concurrant. Rursus secundo: intellectus est indifferens ad hoc obiectum, vel aliud hic & nunc cognoscendum: eiusmodi autem indifferencia tolli, ac determinari nisi per species non potest: non enim ab ipso intellectu præcisè, cum hic ad cuiusvis obiecti cognitionem suapte natura indifferens sit: neque etiam ab ipso obiecto, cum hoc non habeat plus iuris, ut ab intellectu cognoscatur, quàm aliud quidvis obiectum, præsertim cum utraque distantia, & non existentia ex æquo sint: neque etiam à phantasmate; tum ob rationem paulò supra in simili insinuatam; tum etiam quia intellectus cognoscit entia spirituales; ad horum autem cognitionem determinare nequit phantasma, aliàs ea percipere deberet; sicut cognitio spiritualis determinare nequit ad amorem, nisi eius obiectum prius attingat: at phantasma corporeum entia incorporea percipere nequit, ut libro 6. tractatu 2. cap. 2. ostendi. Postremo, & ultimo: causa adæquata alicuius effectus, omnes eius formalitates continere debet: at intellectus secundum se, & seorsim à speciebus non continet omnes formalitates cognitionis: eius ergo causa adæquata esse nequit: ac proinde ad eius productionem ministerio specierum egebit. Maior suadet: quia ob id intellectus nequit esse causa adæquata actus supernaturalis, fidei, v. g. quia etsi eius vitalitatem contineat, non tamen eius supernaturalitatem; ac proinde ratione illius habitum supernaturalem fidei insuper postulat. Minor verò suadet, quia in cognitione quavis duplex inest formalitas, nimirum vitalitas, & repræsentatio obiecti: licet autem intellectus priorem formalitatem contineat, non tamen posteriorem; & sic specie eam continente indigebit.

CAPUT II.

Quæstionis resolutio.

5 Dissiteri non possum, sententiam fundamentis hæcenus positæ tibicinatam, valde probabilem esse: ceterum contraria sententia species illas intentionales negans, suâ probabilitate non caret, eamque tenent Henricus quodlibeto 5. quæstione 14. Gregorius, Gabriel, & alij Nominales: item Durandus in 2. distinctione 3. quæstione 6. & alibi sæpè, Galenus etiam libro sexto, de decretis Hypostasis capite sexto,

R. P. Richardi Lyncei, *Philosoph. Tom. III.*

Porphyrius Plotinus, Gamius, & alij. Probatur autem hæc sententia, quia si eiusmodi species, quales superius explicatæ sunt, vel in intellectu, vel in sensu nostro darentur, eas proculdubio experiremur: at eas non experiremur: aliàs eas negare, aut etiam in dubium vertere non possemus. Maior autem perspicua est: sicut enim nos habere intellectum, & voluntatem, sensus externos, & internos, item harum facultatum actus, & actuum exercitio ingeneratos habitus experiremur; cur eiusmodi species inexpertæ nobis essent, quasi vero ad alia cognoscenda iuvare non possent, nisi ipsæ incognitæ forent, & res à se distinctas in lucem proferre non possent, nisi ipsæ in abdito laterent. Adde etiam non esse multiplicandas entitates sine virginti necessitate: eiusmodi autem specierum nullam necessitatem, aut utilitatem esse, ut solutione argumentorum constabit. Ad primum argumentum pro speciebus potentia visiva, respondeo negatâ maiori: neque enim quis in speculo faciem suam immediatè videt, sed potius eius uniuocam similitudinem irradiatione lucis, & coloris in speculo delineatam: haud aliter, ac communiter dici consuevit, solem imprimere plures sui imagines imperfectas in nubem sibi oppositam, quoties iris in aëre apparet. Dices tamen: si similitudo, ac imago uniuoca faciei in speculo depicta nobis appateret, ea quidem in extrema speculi superficie, non vero in longa quadam trans illud distantia nobis appateret; ibi enim videri debet, ubi quasi depingitur: consequens autem experientiæ repugnat. Verum sicut in contraria sententia facies immediatè videtur, non ubi est, sed potius ubi non est; ita similiter de eius imagine philosophari poterimus. Ratio autem in utraque sententia est, quia distantia faciei à speculo repræsentari debet; vel immediatè, si facies ipsa immediatè videatur; vel mediata, si nisi eius imago non videtur. Hinc colligere est decisionem eius quæstionis, quam summa elegantia, & eruditione tractant Conimbricenses 2. de anima; an nimirum facies in speculo, an eius species intentionalis videatur? Quamvis autem plures Auctores faciem solam immediatè videri censcant, alij verò solam speciem intentionalem, reliqui vero utramque: nobis tamen probabilius videtur, quod nuper statuiamus.

Ad secundum argumentum respondeo negatâ maiori: in primis enim dici potest, conspiciat visum iuvare, non quod species in crystallo magis intendatur, sed quod radij visuales, quos per crystalum ire, & redire in Physica libro decimo, tractatu quarto diximus extero lumine commissi, in crystallo lucidiores fiant. Secundo dici potest, lucem, quæ ab obiecto reflectitur usque ad potentiam esse conditionem sine qua non obiectum in potentia visionem produceret, cum nihil operari possit indistans, non operando prius in medio: cum ergo lux producta in medio ab obiecto sit intensior ratione crystallo, mirandum non est, quod variata scilicet conditione effectus varietur, atque in potentia intensior visio producat. Ad tertium respondeo, ob id obiectum in quavis distantia videri non posse, eo quod lucem in quavis distantia per medium operari, & usque ad potentiam reflectere nequeat: operari autem in medio necessario debet ad hoc, ut visionem in potentia à se distanti immediatè producat. Hinc etiam est, ut in magna distantia obiectum minus appareat: quia virtus obiecti operatione per medium diffusa minor redditur;

P p 2

atque

atque adeo minorem, & debiliorem visionem in potentia à se distant operatur. Ad argumenta pro speciebus auditivis adducta dici potest, sonum distantem immediatè non percipi, sed alium ab eo successivè usque ad potentiam diffusum, qui tamen cum alterius imago naturalis sit, alterius distantiam representat: ac proinde, cum præsens sit, absens tamen videtur. Illud autem argumentum, quo species memorativas in sensu interno dari probatur, non eas quidem, sed potius habitus in sensu illo dari convincit: etsi in nobis solis, non tamen in belluis habitus appellantur, nimirum quia non quævis facultates, sed eæ solum, quæ dominio rationis subditæ sunt, habituum nomine veniunt.

7

Ad primum argumentum pro speciebus intellectualibus respondeo, non omnem cognitionem creatam mediatè, aut immediatè ab obiecto produci debere: atque adeo originem illam ab obiecto, vel ad rationem omnis imaginis necessariam non esse, sed solum illius, quæ strictissimè imago est: vel certè non omnem cognitionem creatam obiecti sui imaginem esse. Quod autem de ratione cuiusvis cognitionis creatæ non sit, ut ab obiecto suo mediatè, vel immediatè oriatur, conspicuum est in carentia, & ente rationis: hæc enim obiecta cum entia realia, ac positiva non sint, cognitionem sui aut immediatè, aut etiam mediâ specie à se diffusa causare non possunt. Ad secundum argumentum respondeo, indifferentiam intellectus ad hoc, vel illud obiectum cognoscendum non posse tolli per species illas intelligibiles, vel potius intelligibiles: aliàs Angelus cum simul habeat species rerum omnium à se cognoscibilium, eas simul actu cognosceret: indifferentia igitur intellectus ad cognoscendum vnum obiectum præ alio, interdum tollitur per imperium voluntatis, interdum vero per phantasmata corporea: quamvis enim hæc non attingat res spirituales ab intellectu cognitæ, attingunt tamen res corporeas, per quarum similitudines eæ cognoscuntur: quæ ratione cognitio terminata ad imaginem Cæsaris, ad ipsius Cæsaris immediatam cognitionem intellectum determinat. Ad tertium argumentum respondeo, intellectum se solo continere formalitates omnes cognitionis: sicut enim species impressa quamvis iuxta adversarios non sit formalis representatio obiecti, sed duntaxat virtualis, continet tamen formalem representationem obiecti, propriam cognitionis: ita similiter intellectus quamvis solum sit virtualis representatio obiecti, formalem continebit: aliunde vero vitalitatem, aliasque formalitates continet.

CAPUT III.

*An possibilis species impressa Dei
clare visi?*

8

VSus obtinuit, ut quæstio hæc, cum Theologica sit, à Philosophis tamen omnino non prætèrmittatur: ea vero non nisi permixtis speciebus locum habet: facta autem hæc suppositione speciem impressam Dei clare visi impossibilem esse plures Theologi tuerentur. Arguunt primò: quia Deus videtur per essentiam, ut fide sanctum est: ergo non per speciem. Facile tamen respondeo, Deum videri per essentiam, & videri posse per speciem: per illam, tanquam per obiectum immediatum visionis: per hanc, tanquam per eius principium. Arguunt secundo: Deus est summè intelligibilis intelligibilitate proxima, & immediata: hoc enim ad eius perfectionem attinet: ergo per speciem

à se distinctam intelligibilis reddi nequit. Respondeo, Deum non esse summè, ac proximè intelligibilem per seipsum essentialiter: tum quia si nolit concurrere per modum obiecti cum intellectu Beati illustrato lumine gloriæ, non erit ab eo proximè intelligibilis per visionem beatificatam etiam, quia ut intellectus Beati per aliquid à Deo distinctum, est proximè potens intelligere, ac videre Deum: ita etiam essentia divina poterit esse proximè potens intelligi, siue immediatè intelligibilis per aliquid à se distinctum. Arguunt tertio: res superioris ordinis nequit representari per species inferioris ordinis: at omnis species impressa creata est inferioris ordinis respectu Dei: per eam ergo representari nequit. Respondeo distinctâ maiorem superioris ordinis nequit representari per speciem, siue imaginem obiectivam, inferioris ordinis, concedo maiorem: non potest representari per speciem inferioris ordinis, non obiectivam, seu quæ non obiectum cognitum, sed principium, aut ratio cognoscendi sit, nego maiorem. Ratio huius est, quia inter speciem priori modo sumptam, & rem representatam uniuoca, & specifica similitudo reperiri debet, ut in Cæsare, & eius imagine patet: utrique enim similes colores insunt. At inter speciem posteriori modo sumptam, & rem representatam hæc similitudo non requiritur: aliàs Deus à nobis immediatè cognosci non posset. Arguunt quartò: species illa impressa à Deo naturaliter fluere; haud aliter ac species candoris, v. g. & reliquæ species à suis obiectis naturaliter fluunt. Rursus à Deo naturaliter fluere non possunt; aliàs Deus naturaliter videri posset. Verum prior contradictionis pars facile negari, & difficulter ab adversariis probari potest: cur enim omnes species supernaturales ab obiectis suis naturaliter dimanent.

Mixtis autem his, & aliis argumentis minoris momenti, melius nostri Auctores arguunt: species impressa suapte natura est instituta ad suppleendam distantiam, aut improprietatem obiecti: at essentia divina neque est distans, neque improprietata respectu intellectus illustrati lumine gloriæ: igitur hic per speciem impressam illam videre nequit; aliàs eiusmodi species munus speciei minimè exerceret. Maior videtur perspicua: dempta enim obiecti distantia, & improprietate nulla species eius vicaria à Philosophis assignata fuisset. Instant tamen aliqui hoc argumentum: quia eo etiam videtur convinci, Angelum non posse divinitus se per speciem impressam intueri, utpote qui à seipso absens, aut respectu sui improprietatus esse nequit. Verum tamen hæc instantia difficultatem non facit: quid enim refert, implicare speciem impressam, qua Angelus à seipso videatur? Deinde hoc inconueniens, si tale illud esse quis contendat, haudquaquam sequitur: fortassis enim cognitio, qua Gabriel seipsum cognoscit, in Michaele esse potest, eumque cognoscentem denominare: species ergo impressa, qua Gabriel seipsum divinitus cognosceret, posset suapte natura instituta esse ad suppleendam distantiam vnius Angeli ab alio; licet hic & nunc per accidens eam non suppleret. Fortassis etiam eadem species impressa deseruire posset ad efficiendam cognitionem, quâ Michaele cognoscit Gabrielem, & cognitionem etiam, quâ Gabriel seipsum cognoscit; quamvis utraque cognitio modus esse supponatur, scilicet ob exiguam utriusque dissimilitudinem ratione obiecti, & ratione principij: hoc ergo modo inconueniens etiam evitatur. Absolutè respondeo speciem impressam suapte natura institutam esse ad suppleendam improprietatem obiecti, vel formalem, vel radicalem: Deus autem respectu intellectus illustrati lumine gloriæ formaliter, & proximè improprio

improportionatus esse potest; nimirum si nolit cum eo concurrere ad claram sui visionem. Deinde dici potest, speciem institutam esse ad supplendum concursum per modum obiecti, si obiectum immediate non concurrat propter distantiam, siue propter improportionem, siue etiam quia renuit concurrere; utcumque hæc nolitio concurrendi improportio ab aliquibus minimè appelletur.

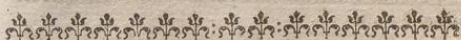
10 Arguunt sexto alij, concursum Dei per modum obiecti ad claram sui visionem esse ei tam connaturalem, & debitum; ac concursum per modum causæ vniuersalis: hunc autem ab eo nulli creaturæ delegari posse: aliàs dominium de medio tolleretur: data enim illa hypothese, non posset impedire operationem causæ creatæ per suspensionem sui concursus vniuersalis, utpote quem alicui qualitatè iam delegasset: igitur causa creatæ ea qualitate effecta, etiam renuente Deo necessarîo operaretur. Quemadmodum ergo nequit dari qualitas supplens concursum Dei instar causæ vniuersalis, quia nimirum eius dominio derogaret; ut dictum est; ita similem ob causam non poterit admitti qualitas eius concursum obiectiuum, & particularem in visionem sui, adeoque nec species impressa, qua videri possit. Respondeo primò, dari posse qualitatem creatam, quæ, non obstante diuini dominij perfectione, eius concursum per modum causæ vniuersalis saltem inadæquatè suppleat: Deus enim ratione concursus vniuersalis inadæquati, quem sibi reseruaret, causam creatam etiam ea qualitate instructam ab operando cohibere posset: quidni ergo dari possit etiam qualitas creatæ, quæ suppleat saltem inadæquatè concursum Dei per modum obiecti, & causæ particularis? eiusmodi autem qualitas species esset. Respondeo secundò fortassis dari posse qualitatem quæ suppleat etiam adæquatè concursum Dei per modum causæ vniuersalis ad aliquem destinatum effectum, ad quem tanquam causa particularis Deus concurrat: hoc enim posteriori concursu in se transito, siue, si proprius ac debitus est, reseruato, eius vi poterit existentiam effectus impedire, si velit, ac proinde illi absolutissimè dominari. Simili ergo ratione perfectissimum Dei dominium stare poterit admissa: siquidem impedire poterit claram visionem sui in eo euentu, licet non per modum causæ particularis, aut obiecti, at saltem per modum causæ vniuersalis: cur ergo eiusmodi species totum etiam concursum obiectiuum supplens repugnet, attento dominio Dei?

11 Septimum argumentum contrarium est huiusmodi. Deum concurrere per modum causæ vniuersalis ad claram visionem sui, & concurrere ad illam per modum obiecti omnino aequipollent, cum fieri nequeat, ut Deus tanquam causa vniuersalis visionem sui efficiat, quin eius obiectum sit: at repugnat qualitas supplens concursum Dei per modum causæ vniuersalis in eius visionem: ergo & qualitas supplens illius concursum per modum obiecti; ac proinde species impressa illius intuitiua. Ita argumentatur sapientissimus P. Lucas Guadin supremi Senatus Inquisitionis Centor, & in Salmanticensi Academia pro Societate nostra Theologiæ primarius quondam professor: vir iudicii maturitate, ingenij acumine, religiosa motum grauitate, summaque apud Principes viros auctoritate clarus, ac celebratissimus siquis alius. At pace tanti viri argumentum superius, cuius primus fuit Auctor non vno modo solui potest. Atque in primis dici potest non repugnare qualitatem, quæ suppleat inadæquatè

R.P. Richardi Lincolniensis, Philosoph. Tom. III.

concursum Dei per modum causæ vniuersalis in claram visionem sui iuxta ea, quæ nuper diximus. Deinde falsum est, in idem coincidere concursum Dei per modum causæ vniuersalis in intuitum sui, & concursum per modum obiecti: nam intellectus noster in hac vita non concurrat immediate per modum obiecti in notitiam saltem abstractiuam sui, utpote ad quam media specie impressa à se distincta etiam iuxta aduersarios obiectiue concurrat, & tamen ad eam concurrat velut obiectum per ipsam cognitum: ergo concurrere per modum obiecti ad aliquem actum non est concurrere utcumque ad actum, per quem potentia cognoscatur: atque adeò quamuis Deus tanquam causa vniuersalis concurrat ad visionem, cuius sit obiectum cognitum, non propterea concursus causæ vniuersalis, & concursus causæ obiectiue in eo coincident: quapropter nisi nominibus ludere velimus, concurrere Deum per modum obiecti ad visionem sui est concurrere per modum causæ particularis, eo influxus genere, quo cetera obiecta ad actus suos concurrunt: at concursus ille per modum causæ particularis non coincidit cum concursu per modum causæ vniuersalis: ergo nec concursus per modum obiecti.

Tandem alij opponunt, Deum concurrere libere per modum obiecti ad claram visionem sui, eiusque quasi speculum voluntarium esse: hunc enim concursum esse magis perfectum, Deoque dignum: at ea ratione non concurreret, si per speciem impressam videretur: posita namque tali specie non posset non concurrere per modum obiecti ad claram visionem sui, & facta ea suppositione tantum posset non concurrere per modum causæ vniuersalis: hic ergo posterior concursus, non vero ille prior ei liber maneret. Respondeo, suppositionem illam speciei impressæ non fore anteriorem determinatione diuinæ voluntatis, sed potiùs eam subsequutam: unde concursus per modum obiecti media eiusmodi specie exhibitus determinationis diuinæ voluntatis, Deique dominio, & libertati subesser: atque adeò per denominationem ab actu diuinæ voluntatis liber, atque indifferens esset. Quod si aduersarij in concursu obiectiuo Dei libertatem immediatam, & formalem exigunt, manifestè hallucinantur: nam concursus ille est actio transiens, quæ vel iuxta ipsos immediatè libertatis incapax est. Sed de hac questione latius in Theologia.

TRACTATUS II.

De habitibus entis spiritualis.

CAPVT I.

An aliqui habitus admittendi sint?

12 **I**SSIS variis habitus significationibus, quas ex Aristotele 3. metaphys. cap. 23. & in predicament cap. de modis habere, aliqui vsque ad fastidium inculcant; habitus, de quo modo agendum est, significat facilitatem permanentem, ac stabilem exercitio vnius, vel plurium actuum ad alios similes eliciendos generatam: appellatur facilitas, ac promptitudo, quia sine eo valet potentia simpliciter operari, licet non adeò facile, ac promptè: dicitur autem generari per vnum, aut plures actus, quia antecederet ad omnem actum facilitas, habitus nomine usurpata, nunquam

Pp 3

nunquam

nunquam ex natura rei haberi potest. Tandem dicitur permanens, ac stabilis, ut ab actibus ad alios actus haud raro facilitatem, ac promptitudinem instabilem tamen, ac minime fixam conferentibus fecernatur. His suppositis, habitus in intellectu, quales modo explicuimus, negant aliqui Thomistae cum Soncinatate quinto metaphys. quaestione nona. Item Hurtadus disputatione decimasexta de anima, sectione 2. Ariaga disputatione nona de anima, sectione secunda, subsectione prima, Quiedo controuers. 16. de anima puncto secundo, §. secundo numero decimosexto. Opponunt autem primo S. Thomam quaestione 8. de potentia Dei articulo 1. corp. ubi sic loquitur: *Intelligens in intelligendo ad quatuor potest habere ordinem: scilicet ad rem, quae intelligitur: ad speciem intelligibilem, quae fit intellectus in actu: ad suum intelligere: & ad conceptionem intellectus &c.* hac autem conceptio intellectus in nobis proprie Verbum dicitur. Sentit ergo Sanctus Doctor, quidquid est in intellectu praeter potentiam intellectiuam esse, aut rem intellectam, aut actum intelligendi, aut speciem intelligibilem, aut Verbum, seu conceptionem mentis. Habitus ergo non solum praetermisit, sed etiam negauit. Opponunt secundo, omnes experientias, quibus habitus dari in intellectu docemur, optimè explicari posse, si quas experimur facilitates exercitio plurium actuum comparatas, in maiorem, aut minorem intensiorem, ac claritatem specierum intelligibilium reuocemus: habitus ergo intellectuales à speciebus distincti superfluent. Tertio opponunt, potentiam necessariam non esse capacem habituum, quibus ab operandum faciliteretur, & expediretur: potentia enim necessaria non potest non operari: nulla autem facilitas, aut inclinatio maior excogitari potest, quam summa determinatio rei ad operandum, omnem omnino potentiam non operandi excludens: potentia ergo necessaria per seipsam summè facilis, ac prompta est; ac proinde facilitatis habitualis sibi superadditae omnino incapax: at intellectus est potentia necessaria: ergo, &c. Opponunt quarto: si in intellectu darentur habitus non obstante eius necessitate, ac determinatione ad vnum in operando, etiam darentur in lapide, vel quouis alio agente naturali ad motus, & operationes sibi congruas: consequens autem ridiculum est. Tandem opponunt, inexplicabilem esse concursum habitus proprium, eumque nec per modum causae efficientis, nec per modum causae directivae esse posse.

2. Contrariam tamen sententiam communiter nostri ruentur cum P. Suarez disputatione 44. metaph. sectione 4. item nobiliores Thomistae cum Capreolo, Caietano, & Ferrara, quibus ipse acquiesco: quia experimur repetitione plurium actuum scientiae, verbi gratia, non maiorem facilitatem, ac promptitudinem ad alios similes comparare: at eiusmodi facilitas refundi nequit in species, ut aduersarij putant: ergo in habitus intellectuales ab iis distinctos. Maior in propatulo est. Minor suadet, primo: quia fortassis, nullae dantur species intentionales, & impressae, quales communiter adstrui solent. Secundo, quia iis permissis disputandi gratia, facilitas per quam intellectus sciens, aut sapiens, aut inscius, vel inspiens redditur, in illis sita esse nequit: nam habitus intellectualis, sicut & quouis alius, nunquam ex natura rei supponi potest ad primum actum, & semper ex aliquo actu oriri debet, ut docet Aristoteles 9. metaphysic. capite quinto, & capite octauo, & experientia aperte constat. At species impressa prius actum intellectus necessariò non

supponunt, sed potius ab eo supponuntur. Rursus habitus non est necessarius ad simpliciter operandum, quinimo sine eo valet potentia absolute operari, ut etiam experientia testatur: at species impressae proprie sumptae ad intelligendum necessariae sunt. Præterea habitus intenditur physice per actus, quos producit: at species impressae intendi nequeunt per actus intelligendi, qui ab iis oriuntur: ergo, &c. Maior est aduersariorum, nec nisi experientia refragante negari potest. Minor suadet, quia nullus actus intendere potest principium, à quo habet simpliciter posse esse: quia ratione iuxta omnes Theologos actus supernaturales physice non intendunt habitus supernaturales infusos. sine quibus simpliciter esse nequeunt, etsi moraliter, ac meritò intensiorem, & augmentum illis conferant; & quia etiam ratione calidum ut duo per duos caloris gradus à se productos naturaliter non intenditur: at species impressae proprie sumptae sunt principia necessaria ad intelligendum; & ea, quibus omnis intellectio habet non solum facile, sed etiam simpliciter posse esse: ergo per actus intelligendi physice intendi nequeunt. Tandem species impressae, si semel admittantur, loco obiecti in actum influunt: ergo non poterunt minuere conatum, atque influxum potentiae; aliàs iam non tantum loco obiecti, sed etiam loco potentiae concurrent. Quamuis autem fieri possit, ut eademmet qualitas loco vtriusque concurrat, atque vtriusque vices gerat; id tamen de facto admittendum non est: eiusmodi enim munera longè diuersa sunt, & absque necessitate in eandem qualitatem congeri non debent. Quod si quis pertinaciter contendat, ita etiam de facto se rem habere, is quidem non habitus negabit, sed eos cum speciebus confundet: haud aliter ac si quis eundem modum, actionem, durationem, vbi actionem, passionem, & cognitionem confingeret. Tum sic: facilitas intellectualis ad aliquos actus in eo sita est, quod conatum intellectus insinuat, & cum eo partialiter concurrat, vicesque illius ex parte gerat: igitur talis facilitas in species refundi nequit.

Ad primum aduersariorum argumentum respondeo, Beatum Thomam non meminisse habituum loco adducto, eo quod illos nomine specierum intelligibilium comprehenderet: species enim, non quales aduersarij fingunt, sed potius ab habitibus omnino indistinctas agnouit. Ad secundum argumentum respondeo, eius antecedens falsum esse, ut ex nostrae sententiae probatione liquet. Ad tertium respondeo, non consistere facilitatem habitus propriam in maiore determinatione principij ad operandum ab habitu proueniente: ita enim potentia necessaria, & summè determinata habitu non egeret, sed consistere in eo, quod potentia habitu instructa minori conatu in effectum insinuat, suamque virtutem in eius productione omnino non exhauriat, sed potius eam ad hos effectus magis integram seruet: hac autem ratione non est, cur potentia omnino necessaria, cuiusmodi est intellectus, habitu vti, eiusque vtu egere nequeat. Ad quartum respondeo, lapidem, verbi gratia, non propterea habitibus carere, quod agens necessarium, ac naturale sit, sed quia nullis experientiis ad habitus ei assignandos cogimur: quinimo experimur eum nullis habitibus instructum esse: & si enim milles in centrum deliciatur, non propterea maiori facilitate, & velocitate centrum petet: & si etiam milles sursum proiciatur, tot motuum exercitio nullam assuetudinem comparabit ad hoc, ut sursum feratur, ut egregie docet Aristot. 2. ethic. cap. 1. his verbis:

Nihil

Nihil enim eorum, quae sunt natura, aliter assuescit: ut lapis, cui quidem natura competit ferri deorsum, nunquam assuescit ferri sursum, neque si millies ipsum assuescendi causa sursum quispiam prouideret: simili modo nec ignis ferri deorsum, nec aliud quidpiam aliter quam sibi natura competit, assuescet. Ad postremum argumentum infra constabit.

4 Parisiensis libro 1. de fide, & legibus fol. 11. Maior in 4. dist. 4. & alij, quos suppressis nominibus memorat Palacius in 3. dist. 23. disp. 1. omnes habitus præter infusos, de quibus non agimus, tam intellectui, quam etiam voluntati denegant. Aliqui etiam Nominales cum Ochamo, & Gabriele, licet intellectui habitus largiantur, ad eos tamen voluntati negandos valde propendunt. Mouentur autem, quia actus supernaturalis non generant habitus supernaturales, sed eos infusos supponunt: ergo etiam actus naturales voluntatis habitus naturales a speciebus distinctos minime generantur. Hinc tamen argumento cap. sequenti satisfit. Nouentur secundo, quia species impressæ mediis cognitionibus, quas dicunt, sufficienter voluntatem inclinare, & facilitare possunt: habitus ergo distincti superfluent. Verum huic etiam argumento, & aliis similibus factum est satis, cum de habitibus intellectualibus nuper ageremus. Contrariam ergo sententiam amplector: tum quia inter scholasticos multo magis communis est: & si nuper relatos excipias, reliquorum omnium suffragio firmatur. Tum etiam quia eadem argumenta, quæ habitus in intellectu probant, in voluntate parem vim habent, si recte adhibeantur. Tum demum, quia id habet peculiare voluntas præ intellectu, & quauis alia potentia necessaria, ut sit indifferens ad hoc obiectum, vel illud amplectendum, etiam in sensu composito earundem specierum: ergo ad hanc indifferentiam inclinandam, & quodammodo determinandam habere debet aliquam facilitatem, quæ cum in speciebus consistere nequeat, habitus quidem esse debet, qualem superius exposuimus. In appetitu etiam sensitivo hominis habitus inesse docent cum Aristotele 1. Ethicor. cap. vii. & 3. Ethicor. cap. 3. & B. Thoma 1. 2. quæst. 50. art. 8. plerique Philosophi, & Theologi: quæ vero in huiusmodi habituum impugnationem, & propugnationem argumenta adduci possunt, non alia sunt præter ea, quæ nuper examinauimus. Pari etiam ratione phantasiam, siue cogitationem hominis habitibus præditam esse cum Aristotele, & B. Thoma ubi supra art. 4. dicendum est. Quod autem ad appetitum sensituum, & phantasiam beluarum attinet, me iudice negari nequit, suas illis inesse facultates stabiles, seu permanentes: tum quia disciplinæ capaces sunt, & plurium actuum exercitio aliis similibus assuescunt, eosque postea facilius, promptius, & maiori cum dexteritate exercent. Tum etiam, quia species præteritorum habent, quas tamen non sicut vulgo explicari solent, sed ab habitibus indistinctas esse cap. præcedenti statuimus, nisi natura subiecti obstat. Cæterum tales facultates beluinarum habitus appellari non debent: eo nimirum quod omnis, & quauis facultas permanens habitus dici solet, sed ea præcisè, quæ vel dominio rationis subdita, vel certe cum eo coniuncta est.

C A P V T II.

De habituum causalitate, causâ, & supernaturalitate.

5 Quid attinet ad causalitatem, rationemque fluendi habitus cuiusvis propriam: Aureolus, & Durandus censent, habitum non efficienter, sed dispositiue ad actus suos concurrere. Primo, quia intellectus, aut voluntas videtur sufficiens causa effectiua suorum actuum. Secundo, quia, iuxta omnes, habitus propriè sumptus aliter concurrunt, ac potentia, & habitus supernaturalis instar potentia habens. Tertio, quia actus producit habitum: ergo non è contrario: sic quia lux producit calorem, calor lucem inuicem non producit. Quarto, quia nihil est in actu, quod habitus efficiat: non enim substantia actus, ad quam sufficit potentia, non modus aliquis, ut inferius constabit. Verum B. Thomas cum asseclis, Ochamus cum suis, Suarez, Almainus, & alij docent habitum efficienter concurrere ad suos actus. Primo, quia nequeunt concurrere in genere causæ formalis, aut materialis, ut constat, nec in genere causæ finalis, seu directiue, cum solius cognitionis, & amoris proprium esse videatur hac ratione concurrere: igitur in genere causæ efficientis: nisi quis dicat eum concurrere præcisè remouendo impedimentum aliquod prohibens actum: siue per modum conditionis sine qua non: & hoc falsum est: nam sæpè acquirit quis paulatim vnum habitum, quin præextiterit in eo contrarius habitus, cuius impedimentum auferat: ut si quis absque eo, quod iniustus esset, habitum iustitiæ, aut è contrario acquireret. Secundo, quia si habitus non efficienter, sed directiue, & per modum inclinantis potentiam, ad eius operationem concurreret: sanè nihil aliud esset respectu potentia, quam quædam preces illam sollicitantes, ut exeat in actum: hoc autem omnino falsum est: aliàs enim eiusmodi facilitatem habitualement semper quis sentiret, esto actu non operaretur, neque etiam opera cogitaret: tunc namque qualitatem illam precariam, & habitualement, quasi illecebram haberet: hoc autem cum experientia repugnet, dicendum est, facilitatem potentia ab habitu prouenientem in minori eius conatu, & efficacie consistere: hoc enim dato, ante ipsam operationem actualem, operandi facilitatem nunquam experiemur.

6 Ego, tamen si utramque sententiam probabilem arbitror, haud parum tamen inclinor ad distinguendum inter habitus potentia intellectiua, habitusque potentia volitiua; & his concursum solum directiuum, illis concursum effectiuum assignandum. Ratio huius discriminis est: quia potentia intellectiua cum necessaria sit, ac summe determinata ad suum actum, neutiquam eget habitu, per quem ulterius determinetur, sine cuius directione amplius inclinatur: vnde non nisi ut eius concursus effectiuus minuatur, habitum admittet, ut supra dicebamus: at habitus concursum effectiuum intellectus minuire nisi efficienter concurrente nequit. Hac autem ratio non militat in habitibus voluntatis, quæ est huius libertas vnde non nisi directiue concurrent ad suos actus: nulla enim est necessitas concursus effectiui, & maioris: quo argumento cognitionem non efficere amorem, aut præmissas conclusionem, aut intentionem etiam electionem sæpè probauimus.

7 Ad primum argumentum pro sententia Aureoli, & Durandi respondeo intellectum esse causam effectivam sufficientem suorum actuum, sed præsentem habitu concursum suum temperare, ut sæpe sæpius accommodatè rerum naturis aliis etiam vluenit. Ad 2. respondeo, licet habitus efficienter concurrat non minus quam potentia, & habitus supernaturalis; cum tamen non ad simpliciter posse, sed ad facile posse nec ad primum actum, sed ad sequentes necessarium esse, atque his nominibus eius concursus quoad modum differre à concursu potentia, & habitu supernaturali. Ad tertium respondeo, actum iuxta plures non efficere habitum, & è conuerso: quid enim interest hoc non solum in causis vniocis, sed etiam in æquiuocis aliquando euenire; præsertim cum non pauci doceant, dispositiones accidentales ad formam substantialem ignis, cum primo produci- tur, eam adæquatè, vel inadæquatè efficere, ab ea vero in sequentibus instantibus efficienter illas conser- uari. Ad quartum variè respondent: alij enim cum Godofredo docent, habitum efficere actum quoad modum intensiōis ab eo realiter distinctum, non vero quoad eius substantiam: alij vero cum Hen- rico, & B. Thoma docent, eum concurrere ad modum facilitatis actui superadditum: neutra tamen solutio satisfacit; tum quia si quis me ad lapidem portan- dum iuuare veller, & non lapidem ipsum, sed aliquid ei adiacens, & ad latus existens mecum portaret, haud quaquam me iuuaret, aut alleuaret: similiter ergo habitus, si non ab substantiam actus, sed ad modum eius realiter distinctum concurrat, non poterit po- tentiam iuuare, aut alleuare ad hoc, ut substantiam actus producat. Tum etiam, quia intensio actus ab eius substantia non distinguitur: facilitas etiam est denominatio extrinseca actui à potentia magis inclinata, & expedita proueniens: perperam ergo substantia actus potentia, & modus intensiōis, vel facilitatis habitui assignatur. Ad primum argumen- tum pro secunda sententia respondeo, hoc, quod est dirigere, non tantum cognitionis, & amoris actua- lis, sed etiam habitualis proprium esse: & hos mor- tuo modo, illos vero virali modo dirigere, & allicere. Ad secundum respondeo, multoties non sentiri faci- litatem habitualemente ante operationem, non quia illa facilitas in conatu actuali, & concursu effectiuo po- tentia, & habitus consistat; sed quia vel in concursu directiuo consistit, vel quia haud raro ad alia obiecta distrahimur, vtrū facilitas habitus propria in solo ipso consistat.

8 Quod spectat ad causam, à qua efficienter produ- citur habitus omnis, aliqui cum Durando, & Burida- no tenent, eum effici à sola potentia: alij vero cum B. Thoma malunt, eum effici adæquatè à solo actu: quamuis autem hæ sententiæ sint probabiles, paulo tamen probabilius mihi videtur, habitum effici tam à potentia, quam ab actu: quod enim non fiat à sola potentia probatur: tum quia absque fundamento ne- gatur actui efficacia in habitum, quem quasi semen alterius actus sibi similis in potentia relinquit: tum etiam, quia actus si non est causa effectiua habitus, vel est actio productiua illius, ut vult Buridanus: & hoc falsum est; quia alias Deus posito actu habitum supernaturaliter impedire non posset: aut actus est mera dispositio potentia ad habitum recipiendum, ut vult Durandus: & hoc non minus à vero abhorret: alias non posset conseruari naturaliter habitus sine actu, dependenter à quo generatur, sicut forma ignis sine dispositionibus præuiis ex natura rei conseruari nequit. Quod autem habitus non fiat à solo actu

suadetur: quia potentia se sola, atque in absentia actus adæquatè conseruat habitum: quidni ergo ad primam eius productionem virtutem effectiuam ha- beat, quamuis ob consortium actus eam attemperet, ac moderetur. Antecedens autem constat: alias conseruatio habitus vitiōsi in Deum refundi de- beret, tanquam causam particularem loco actus vitiōsi substitutam.

Quod demum attinet ad supernaturalitatem habi- tum, dubitabis tertio, an dentur aliqui habitus ac- quisiui supernaturales? Respondeo affirmatiue cum P. Hurtado, Arriaga, & aliis: cur enim actus natura- lis temperantiæ habitum generet eiusdem secum or- dinis, & non actus supernaturalis temperantiæ, qui longe perfectior est? Rursus exercitio actuum super- naturalium aliqua facilitas ad alios similes compara- tur, ut experientia non vnius quidem hominis, sed aliquorum indeterminatè, quos Ecclesia iustos esse constat, perspicuum est: at non facilitas naturalis: ergo supernaturalis. Obiciunt tamen primo alij op- positum existimantes: actus supernaturales tempe- rantia, v.g. supponere habitum infusum supernatura- lem temperantiæ: supponit enim gratiam habitua- lem in iusto: simul autem cum gratia habituali pri- mo infusa habitus omnium virtutum supernatura- lium, tam moralium, quam Theologicarum pri- mo infunduntur, & simul etiam cum augmento meritorio gratia habitus infusi virtutum omnium meritorie augentur, & intenduntur: cum ergo actus supernaturalis temperantiæ habitum superna- turalem temperantiæ supponat, ad quid alium ge- nerabit: id enim erit actum agere. Respondeo, habi- tum supernaturalem infusum temperantiæ ad eius actum præsuppositum esse non eiusdem, sed di- uersi ordinis ab habitu supernaturali temperantiæ acquisito: alter enim dat simpliciter posse, alter facile posse: alter est potentia quadam supernatu- ralis, alter verò, non potentia, sed proprie habi- tus: vnde supposito priori, posterioris acquisitio, & generatio superuacanea erit. Obiciunt secun- do: peccator simul cum gratia omnes habitus su- pernaturales amittit: à Concilio namque Tridenti- no definitum est, præter spem, & fidem nullum habi- tum supernaturalem in pœnam peccati non de- perdi: at non amittit facilitates illas, quas plorū actuum supernaturalium repetitione acquisiuit: eiusmodi enim facilitates non oriuntur à gratia habituali, sed ab industria propria eius, qui illas paulatim comparauit, nec sunt passionēs gratia, cum hæ sine illis esse queant: pereunte ergo gra- tia perire non debent: penitent autem, si daren- tur, cum sint habitus supernaturales. Respondeo, Concilio Tridentino sermonem fuisse de solis ha- bitibus infusis, qui gratia deperdita naturam imitantur, non vero de habitibus acquisitis:

quare maiorem argumenti non
nisi cum distinctione
veram esse.

TRACTATUS III.

De unitate ac multiplicitate habituum, præsertim intellectualium.

CAPUT I.

An habitus cuiusvis facultatis sit una simplex qualitas, vel potius multiplex.

MULTIPLICEM esse tuentur Ochamus quæstion. 3. prologi distinct. 8. Gregorius eademque artic. 3. Marfil. quæst. 2. artic. 4. Gabriel. quæst. 8. Maior, & alij passim Nominales. Item Scotus 6. Metaph. quæstion. 1. eiusque communiter assensu. Insuper Durandus, Aureol., Iandunus, alique antiquiores. Ex nostris Suarez disp. 44. Metaph. sect. 11. Fons. 5. Metaph. cap. 7. quæst. 5. sect. 2. Tolerius in log. quæst. 3. proem. Molina 1. part. quæst. 1. art. 3. disp. 3. Hurtad. disp. 16. de Anima sect. 4. §. 3.3. Arriaga disp. 1. log. section. 3. num. 30. Tellez disput. 18. log. section. 4. Bartholomæus Amicus in lib. poster. tract. 17. disp. 4. dab. 2. art. 3. Collegium Conimb. tom. 2. log. lib. 1. Post. cap. 23. quæst. unica art. 2. Vallius in log. etiam tom. 2. disp. 4. part. 3. quæst. unica cap. 4. quibus ipse subscribo. Primum autem argumentum, quo moueor est huiusmodi. Eo ipso quod Dialecticæ habitus) par autem est ratio cuiusvis alterius facultatis) respiciant diuersa obiecta formalia diuersi esse debent: at habitus Dialecticæ diuersa intuentur obiecta formalia: sunt ergo diuersi Maior probatur: tum quia habitus virtutum diuersi sunt, quia respiciunt diuersa moriua, & obiecta formalia, vt exemplo constat Iustitiæ, Misericordiæ, & reliquarum virtutum: igitur si habitus Dialecticæ respiciunt diuersa obiecta formalia, diuersi erunt: qua ratione, cum Aristotele 2. Phys. text. 98. & 7. Ethicor. capit. 8. B. Thomas & reliqui Philosophi, ac Theologi docent, ita se habere principia in speculationibus, sicut se habent fines in moralibus: tum etiam quia ideo habitus diuersarum scientiarum Mathematicæ verbi gratia, & Metaphysicæ sunt diuersi, quia diuersa obiecta formalia sibi vendicant. Minor probatur: quoniam habitus Dialecticæ medijs suis actibus in demonstrationem, definitionem, diuisionem, &c. formaliter, & immediate feruntur, vt cum ex natura definitionis, & diuisionis demonstrationem recte esse definitam, & diuisam concludit, aut rursus ex natura demonstrationis de definitione, & diuisione recte aliquid conclusum probat, aut demum alio quouis modo ex diuersis principijs diuersa concludit: at definitionem, diuisionem, enuntiationem &c. specie differre quis sui compos infecerit.

Opponunt ingeniosi recentiores contra doctrinam huius argumenti. Idem amicitia habitus inclinat ad volendum bonum amici, quia eius bonum est atque ad nolendum eius malum, quia eius malum est: Sed bonum amici, vt bonum est, & eius malum, vt malum est, diuersa obiecta formalia sunt, ob quam diuersitatem alterum dicitur specificare habitum amicitia, alterum vero habitum inimicitia: idem igitur habitus respicit diuersa obiecta formalia, ac proinde diuersitas obiectorum formalium dialecticæ habitualis, aut alterius facultatis eam in plures habitus non dissecat. Rursus: idem liberalitatis habitus inclinat

ad volendam mediocrem elargitionem, & ad nolendam, seu prodigam effusionem, seu auaram retentionem, quarum illa liberalitatis, hæ vero auaritia, & prodigalitatæ specificatiua sunt: vnde liberalitas diuersa obiecta formalia, ac diuersorum habituum specificatiua respicit.

Verum hæc obiectio vim argumenti nostri non labefactat: nam nolle malum amici, quia malum eius est, formalissime est nolle eius malum, quia opponitur alicui eius bono, seu positivo, seu negativo, saltem ei quod in illius mali carentia consistit: at nolle malum amici, quia oppositum alicui eius bono, bonum eius habet pro obiecto formalis, sicut contritio, qua quis detestatur peccatum lethale, quia opponitur diuinæ bonitati, non malitiam peccati, sed diuinam habet bonitatem instar obiecti formalis: proinde habitus amicitia non diuersa obiecta formalia, sed vnum, videlicet amici bonum intuetur. Eadem ratione liberalitas habitualis vnum duntaxat obiectum formale, scilicet mediocritatem in erogando respicit, quia licet prodigam effusionem, & auaram retentionem per modum fugæ respiciat, eas tamen non respicit, nisi quatenus mediocritatem in erogando excedunt, aut ab ea deficiunt, eique per excessum, vel defectum opponuntur.

Deinde opponunt Thomistæ cum Caiet. 1. 2. q. 54. art. 4. habitus omnes dialecticæ, & eius actus eiusdem esse speciei: quia licet eius obiecta sint diuersæ speciei, omnia tamen conueniunt in eadem ratione scibilis: qua ratione habitus fidei diuinæ est indiuisibilis, & omnes eius actus eiusdem speciei, quoniam mysteria, quæ creduntur, ita sunt specificè diuersa, vt in eadem ratione reuelabilis omnia conueniant. Contra tamen sic argumentor: aut de scibilitate obiectis intrinsecæ, & essentiali, quæ sita est in non repugnantia obiecti, vt sciatur, aut extrinsecæ, & accidentaria, quæ ab actibus formaliter proficiscitur, sermonem habent aduersarij? Si primum, obiecta formalia dialecticæ, sicut non conueniunt in eadem ratione obiecti formalis, ita nec in eadem ratione scibilis: si secundum: certe principium repetunt, quandoquidem asserere habitus, & actus dialecticos non distingui specie, quia in ratione scibilis conueniunt, est asserere eos non distingui, quia non distingui, quia non distinguuntur, sed potius conueniunt.

Confirmatur. Obiecta formalia dialecticæ distinguuntur, ac differunt, haud secus, ac obiecta formalia diuersarum virtutum, aut diuersarum scientiarum, vt obiectio supponit, quæ non ad unitatem obiecti formalis dialecticæ verbi gratia sed ad diuersorum obiectorum formalium eandem scibilitatem recurrit. At obiecta virtutum non conueniunt in eadem specifica, & atoma ratione volibilis, sed solum in quadam generali, & communi, quæ ad unitatem, & indiuisibilitatem virtutis non sufficit; & obiecta scientiarum non consentiunt in eadem specifica, & atoma ratione cognoscibilis, siue scibilis, sed tantum in generali, & latissima quadam, quæ certe ad unitatem habitus scientifici est insufficiens. Ergo similiter obiecta formalia Dialecticæ non conueniunt in specifica, & atoma ratione scibilis, sed in quadam vniuersali, ac latè fusa, quæ ad habitualis dialecticæ indiuisiōnem haud sit satis. Ad exemplum fidei inferius constabit inter soluendum argumenta contrarium.

Opponunt secundo iidem Thomistæ, obiecta formalia Dialecticæ, eiusque principia, diuersa quidem esse, at inter se connexa, & ordinata, & alia ex alijs deduci, quod sufficit, vt ad eundem indiuiduum habitum

bitum attingant. Contra tamen sic arguo. Actus intellectus, & actus voluntatis inter se connectuntur, & hi illos præsupponunt: aut non solum diuerfos habitus sibi vendicant, verum etiam si Thomistis fides, diuerfas potentias: quamuis igitur actus, & obiecta dialecticæ connexionem, & subordinationem quandam inter se seruent, ad eundem tamen habitum non spectabunt. Rursus: principia plurium scientiarum ita inter se connexa, & subordinata sunt, ut alia ex aliis deducantur, quemadmodum cernere est in Mathematica, quæ Geodesiæ, Mechanicæ, & opticæ principia ex suis principiis deducit: & in Metaphysica, ex cuius principiis, v.g. *impossibile est idem simul esse, & non esse, & quodlibet est, vel non est* principia illa Dialecticæ, contradictoria propositiones non possunt esse simul veræ, aut falsæ, & contradictoriarum altera est vera, vel falsa, inferuntur: & in scientiis naturalibus, ex quarum principiis principia theologica probantur. At principia diuersarum scientiarum, quas hactenus recensuimus, ea connexionem, & subordinationem non obstante ad diuerfos spectant habitus. Demum: connexio principiorum, siue obiectorum formalium, non unitatem, sed connexionem quandam habituum Dialecticæ, aut cuiusvis alterius facultatis probat, sicut quod finis vnius virtutis conducatur ad finem alterius, non indiuisiōnem, ac unitatem, sed connexionem virtutum efficit.

7 Opponent etiam secundo Recentiores nostri. Actus tendentes in obiecta genere diuersa non debent genere differre: quanquam igitur habitus & actus Dialecticæ v.g. tendant in obiecta specie diuersa, non debent propterea ipsi specie differre. Antecedens probant: quia duo indiuidui actus in obiecta genere diuersa tendentes non habent sub se plures species: ergo genere non differunt, cum sine speciebus subiectis omne genus repugnet.

8 Caterum actus ipsique speciebus sibi subiectis in obiecta genere diuersa tendentes genere differunt: tum, quia ipsa obiecta sine speciebus sibi subiectis genere differunt, ut si per vnum actum Gabriel Angelus, & per alium homo cognoscatur: tum etiam, quia, ut aliquid ab alio genericè differat, non est necesse, ut alterutrum sit genus, sed satis, superque est, ut vnum sub vno genere, & aliud sub alio genere cohibeatur; quemadmodum ut Petrus v. g. à Bucephalo specie differat, non est necesse, nec possibile, ut alteruter sit species, sed sufficiens est, ut sub diuersis speciebus, homine videlicet, & equo contineantur.

9 Secundum pro nostra sententia argumentum esto. Præmissæ, & conclusio haud raro ad diuerfos habitus spectant: fieri ergo nequit, quin Dialectica v.g. quæ, nec solas præmissas, nec solas conclusiones complectitur, non sit multiplex habitus cōfēnda. Antecedens, quod est plerorumque scholasticorum cum Aristotele, nec non etiam B. Th. 1. 2. q. 57. a. 1 ad 2. hunc in modum suadeo. Cognitio, & amor, quem infert, principia vnius scientiæ, & principia alterius ex prioribus illata ad diuerfos habitus spectant: quamuis igitur præmissæ conclusionem inferant, & ad eam determinent, diuersum tamen habitum à conclusionis habitu poterunt, fortiri. Deinde ex falsis præmissis vera conclusio, & ex veris conclusio falsa interdum deducitur: sed in eo euentu ad diuerfos attingent habitus: ergo & ad diuerfos poterunt attingere seorsim ab eo euentu, tum scilicet, cum euenit, præmissas, & conclusionem esse simul veras. Minor proxima suaderetur: quia aliàs idem indiuisibilis habitus posset simul inclinare ad actum verum, actumque falsum, & erro-

neum; quod tam improbabile est, ac modo virtutem & vitium in eundem habitum coalescere.

Dices primo. Idem habitus potest esse erroneus, & verus respectu diuersorum obiectorum, esto non respectu eiusdem: at præmissæ, & conclusio habituales diuersa obiecta respiciunt: quod autem ea sint præcisè materialia non refert: tum, quia differunt in obiecto formali intrinseco, tametsi in obiecto formali extrinseco conueniant: tum etiam, quia ad veritatem, & falsitatem parum interest, quod obiectum sit materiale, aut formale, & solum attendi debet, an sit conforme, vel difforme actui, ad modum, quo ad malitiam actus non inter est, utrum sit obiectum formale, an materiale illud, à quo deprauatur. Confirmatur: quia idem actus potest esse simul verus, & falsus respectu diuersorum obiectorum, hic videlicet, aut alius similis, *Petrus currit, Paulus currit*, ut in Dial. lib. 10. tract. 3. c. 6. ostensum est: idem igitur à fortiori de habitu aliquo vno, & eodem dici poterit. His suppositis, cum possit idem habitus esse simul verus, & erroneus, quæ prædictum est ratione; quidni possit, debeatque aliquando idem inclinare, & facilitare simul ad actum verum, aliumque falsum, & erroneum: talis ergo inclinatio ad utrumque actum in eodem habitu non est absurda: adeoque ab eius absurditate perperam argumentati sumus paulo supra.

Contra tamen pro superiori nostro argumento sic arguuntur. Idem habitus nequit esse, ut dictum est, virtutis, & vitij etiam respectu diuersorum obiectorum videlicet intemperantiæ in ordine ad voluptates superfluas, & iustitiæ in ordine ad ius suum vnicuique tribuendum, ut fatentur omnes: quocirca non est cur in eo probando impræsentiarum immoremur: ergo nec idem habitus poterit esse erroneus, & verus etiam comparatione diuersorum. Quod dicitur de actu simul vero, & falso respectu diuersorum, non vrget: nam præcisè, & disparate in diuersa fertur obiecta: quod si in illa disiunctiue, vel copulatiue, aut cum ordine quodam, & comparatione eorum inter se ferretur, sane simul verus, simulque falsus esse non posset, sed aut omnino verus, aut omnino falsus: aut habitus, qui simul esset conclusionis, & principiorum non sine ordine quodam veritatem, ac falsitatem actuum attingeret, vnamque inferret ex altera: quamobrem, vel omnino verus, vel omnino falsus esset; omnino verus; si, tum præmissæ, tum etiam conclusio veræ essent; omnino falsus, si vni alicui propositioni ex tribus falsum subesset; non aliter, atque ad falsitatem actus disiunctiui, aut copulatiui sufficit falsitas alterius partis, cum tamen ad eorum veritatem vtriusque partis veritas, & conformitas sit necessaria: proinde admitendus non est habitus, qui simul verus, falsusque sit, prout obiectio contendit. Quod si propterea affirmes, habitum illum præmissarum, & conclusionis eundem, & indiuisibilem omnino falsum esse, esto ad actum aliquem verum inclinet, contra tamen in isto, quia sicut de facto, ut aiunt, non admittitur habitus præcisè studiosus, qui ad actum aliquem vitiosum, aut præcisè vitiosus, qui ad actum aliquem studiosum inuiteretur: neque habitus omnino falsus admitti debet, qui tamen ad actum verum alliciat: Forte tamen possibile est, sicut etiam in alia rerum serie possibile iudico habitum, qui ex parte sit vitiosus, & ex parte studiosus, & ad actus virtutis, & actus vitij, inter quos nulla sit cognatio sponte sua moueat, eorumque sit illecebra: atque ita expresse sentit doctissimus Patet Bernal. disputatione 43. de Incarnation. section. tertia numero 58. ad eius finem.

Dices

12 Dices secundo. Idem habitus de facto est simul erroneus, & verax: ex eo igitur capite non est, cur præmissarum, & conclusionis habitus idem indiuisibilis non sit. Probatur antecedens: habitus inclinans ad hunc actum, *Petrus currit*, est verax, eo, quod inclinat ad actum verum, vt supponimus: at est simul erroneus, ac falsus, quia, si is actus foret falsus à principio, vt esse potuit, eo, quod veritas actui contingens sit, ad eum inclinaret habitus ille, quandoquidem actus esset idem intrinsecè, qui modo, & sola varietas esset extrinseca, & se gerens ex parte obiecti, quod non attingit suapte natura habitus, ac proinde à quo specificari, aut variari non sustinet. At habitus, qui in aliquo euentu possibili inclinaret ad actum falsum, est falsus, & erroneus: licet enim de facto non inclinet ad actum falsum, ad eum tamen inclinandi vim habet. Habitus igitur verax simul est erroneus, & fallax. Idem argumentum clarius, ac dilucidius proponitur in sententia, quæ actum de vero in falsum pro diuersis instantibus temporis mutari posse rueretur: nam habitus inclinans ad actum verum in hoc instanti allicit ad actum falsum in sequenti: sicut igitur verax, ita & fallax, ac erroneus dici debet, cum supposita illa opinione, tum in actu primo, tum etiam in actu secundo ad verum, falsumque inuit ex æquo.

13 Verum esto, fieri possit, vt idè habitus sit simul verus, & erroneus, præmissarum, & conclusionis, quod solum præcedens concludit obiectio, tamen de facto vt aiunt, nunquam id contingit, quemadmodum idè habitus simul studiosus & vitiosus modo nunquam admittitur. Quare, si is actus, qui nunc est verus, esset falsus, non ab eodem, sed à diuerso produceret habitu, veluti, si actus studiosus nostræ voluntatis postea videretur ab aliqua circumstantia, non ab habitu virtutis, sed ab alio proficiscetur. Et quidem sicut impeditur concursus virtutis à circumstantia, quam virtus, aut vitium immediate non attingunt, ita non est, cur habitus intellectualis variari nequeat à varietate obiecti, quod immediate non tangit.

14 Tertio argumentor, hunc in modum. Plus differunt Deus, & Angelus, quam Angelus, & homo, cum inter hos sit finita tantum distantia, inter illos verò infinita. Sed homo, & Angelus ad diuersos habitus spectant, alias Physica, quæ agit de homine, & Metaphysica, quæ de Angelo vnus habitus, & à fortiori vna scientia fortent. Deus igitur, & Angelus potiori iure ad diuersos habitus attingunt, ac proinde Metaphysica, quæ de vtroque differit, plures, & diuersos habitus comprehendit. De Philosophia naturali idem probo. Plus differunt substantia inanimis ab animata, & rationalis ab irrationali, quam actus intellectus, & voluntatis, cum hi omnino immateriales, & omnino vitales sint, ex substantiis vero commemoratis, aliæ sint omnino materiales, aliæ aliqua ex parte spirituales, aliæ viuunt, aliæ sint vita prorsus expertes. Ast actus intellectus, & actus voluntatis ad diuersos pertinent habitus, priores ad Dialecticam, posteriores ad Philosophiam moralem: igitur à fortiori prædictæ substantiæ ad diuersos habitus spectabunt, cum tamen omnes ad Physicam attingant. Idem argumentum in Mathematicis fieri potest. Idem in artibus omnino practicis. Idem denique in facultatibus, partim practicis, partimque speculatiuis, cuiusmodi sunt Theologia, verbi gratia, Medicina, ac Dialectica. Siquidem vnus indiuisibilis habitus non est simul practicus, & speculatiuis: tum, quia Caietanus, & plures alij, contra quos disputamus sic sentiunt, & ob id Theologiam solum eminenter practicam, & speculatiuam tuerentur: tum,

quia habitus practicus, & speculatiuis ad diuersos fines ordinantur, hic ad cognitionem, ille ad operationem, vt libr. septimo huius operis tractatu quinto capite secundo explicuimus: quare distinguuntur inter se, non minus, quam virtutes, quæ ad diuersos institutæ sunt fines. At vnica scientia eos complectitur, vt iam dicebamus.

Quartò argumentor. Quia negari nequit, quin sit magna cognatio Dialecticæ, & prudentiæ, hæc actus voluntatis, illa intellectus dirigit: hæc vitia, illa errores fugat: hæc bonitatem, illa veritatem sequitur, allequiturque. De veritate id indubium & ex dictis in Dial. lib. 2. tract. 2. satis innoscitur. De prudentia scire ille

*Spernit turpe lucrum prudens, adesque superbas,
Spernit in auratas, marmoreasque trabes.
Spernit ebur, gemmas, argentum, aulae, tapetes,
Spernit opes, vastæ luxuriæque domus.
Spernit odoratas vestes, auroque tritices,
Spernit delicias Cipris, amorque tuas.
Spernit compositæ damnosâ impendia mensæ,
Spernit res, hodie quas rude vulgus amat.
Spernit & inuidiam, scelerate murmura linguae,
Spernit clamosi iurgia vana fori
Omne malum (breuiter) prudens, spernitque fugitq;
Virtutemque bonæ gaudia mentis habet.*

En sicut Dialectica intellectum, ita prudentia voluntatem in officio continet: quapropter eam merito Augustin. in lib. 83. quæstionum rerum appetendarum, & fugiendarum cognitionem definit. Ast prudentia habitualis non est vna simplex, & indiuisibilis qualitas comparatione omnium actuum voluntatis, quos respicit: igitur nec Dialectica habitualis respectu omnium actuum intellectus, quos inuictur. Neminem autem opinor esse, qui non admittat eandem esse rationem Dialecticæ, & cuiusvis alterius scientiæ, quod ad rem præsentem attinet. Porro prudentiam haud esse indiuisibilem qualitatem, facile suadetur. Primo namque B. Thomas 2. 2. quæstion. 49. & seq. distinguit in ea partes integrales, subiectiuas, & potentiales: ergo, &c. Rursus: prudentia iuxta Aristotelem, & ceteros omnes & recta ratio agibilium, siue volibilium, sicut ars recta ratio factibilium. At ars in communi non est indiuisibilis habitus comparatione omnium, quæ sub factionem cadunt, diuersi siquidem artifices diuersos specie habitus fortuntur ergo nec prudentia intuitu omnium agibilium. Denique: in speculabilibus non est vnus indiuisibilis habitus respectu omnium scibilium, sed multiplex saltem pro multiplicitate scientiarum: similiter ergo in moralibus non erit vnus indiuisibilis habitus, sed multiplex iuxta multipliciter volibilium, ac proinde prudentia ex pluribus habitibus coalescit.

Quintò sic arguo. Nulla est scientia, quæ non complectatur præter conclusiones directas, alias, easque non paucas indirectas. At quoties ex vnis, iisdemque præmissis colliguntur duæ conclusiones, altera directa, altera indirecta, habitus harum conclusionum sunt diuersi. Ita Pater Suarez disputatione 44. metaphys. section. 11. à numer. 48. & Pater Coninch. disputatione decimasexta, de fide numero 19. & 20. Ac probatur, quia non habent connexionem sicut præmissæ, & conclusio, sed spectant ad diuersos habitus; vt paulo supra demonstratum: ergo & illæ à fortiori. Rursus: speciem diuersam relinquunt vna, & altera conclusio: ergo & habitum, hic si distinguitur à speciebus: antecedens est perspicuum, quia læpe obliuiscimur vnus, & non

non alterius: Denique suaderetur idipsum: quia difficilior est indirecta conclusio, quam directa, et-go, &c.

Argumentor sexto. Haud magis connectuntur invicem conclusiones vnius scientiæ, quam intentio, & electio: sicut enim illæ, ita institutæ sunt, ut aliæ conducant, ac iuvent ad alias, utque omnes conveniant in eodem obiecto attributionis, & extrinsecò, ita similiter intentio infert electionem, & hæc idem respicit obiectum formale, quod illa, sin minus intrinsecè, at saltem extrinsecè: Sed intentio, & electio pertinent ad diversos habitus, ut docet præter alios Lessius lib. 1. de Iustitia, & iure cap. 1. num. 28. Et suadetur primò: quoniam in electione solet esse nova difficultas, quæ haud raro cogit voluntatem ab intentione desistere. Secundo: quia hoc medium eligere præ illo non provenit ab habitu intentionis, quippe quæ ad quodlibet est indifferens: igitur à nouo. Tertio tandem: quia intentionis, & electionis (quod ad præsens attinet) par videtur esse ratio, ac præmissarum, & conclusionis, quod autem harum habitus non sit vnus, sed multiplex, superius est probatum.

C A P V T II.

Alia pro veriori opinione argumenta.

Arguo septimo. Sæpè sapius vsuvenit eis, qui logicam, verbi gratia, discunt ad definiendum faciles esse, ad argumentandum difficiles, ad diuidendum promptos, ad describendum inertes, & in summa aliquorum dogmatum gnaros, & aliorum plurium ignaros. Est enim Dialectica, & quævis alia scientia puteus fundi nescius, quem nunquam exhaurias. Egregie Philo in lib. de somniis mihi, inquit, videtur hic puteus (utique iuramenti, à quo digressum memorat scriptura Patriarcham Iacob) significare scientiam, quæ suapte natura in profundo sita est, non in superficie: nec in propatulo solet esse, sed in abdito: nec facile, sed vix multo labore inuenitur: id, quod videmus, non solum in magnas, obscurasque contemplationes habentibus, verum etiam in vilissimis. Elige quamcunque libet artem, non eximiam inquam, sed omnium obscurissimam, quam nemo liber in urbe educatus sponte exerceat, ruri vero vix seruus coactus à duro, morosoque domino multa facere præter sententiam. Inuenies hanc quoque, multiplicem, variam, querulam, difficilem, aduersam pigritiæ, socordia negligentia, plenam cura, studioque, & laboribus, ac sudoribus. Quin & aquam in hoc puteo fossores inuentam negant: quoniam fines scientiarum, non solum difficiles inuentu sunt, verum etiam nunquam inveniuntur. Verum ideo alius alio doctior est in Grammatica, Geometriæ, quia profectus, & incrementa non possunt circumscribi certis terminis. Semper enim plura, quam discuntur supersunt, ut etiam is, qui se putat attigisse finem scientiæ, semper perfectus habeatur sub alio indice. Quod si subeundum sit ipsius veritatis indicium, adhuc circa principia habere videbitur. Brevis enim vita, ut quidam inquit, ars longa, cuius amplitudinem is optime cognoscit, qui in eam descendit profundius, tanquam puteum fodiens: Qualis quidam iam canis, decrepitis, capularis senex illacrymassè fertur, non ob ignauiam, metumve mortis, sed scientiæ desiderio, quasi tum primum eam adiret, quando reliquerat. Viget enim semper ad scientias anima, cum

vires corporis longa ætate marcescant, & langueant. Ergo prius, quam ad quandam ætatem pubertatem exquisitoris doctrinæ perueniatur, periculosus lapsus est. Est autem id commune omnium studiosorum, quibus aliæ post alias contemplationes suboriuntur, multas ex se pariente anima, modo non sit sterilis, multas natura vltro ingerente non obtusis mentibus. Hic est igitur ille scientiæ puteus fundo, sineque carens.

Eadem faciunt quæ in lib. de plantat. Noë, de Isaac puteo idem expendit: qui rerum, inquit, naturas scrutantur, & singulas in dispositionem vocant magna cum diligentia, similes sunt puteos fodientibus. Nam, & illi fontes latentes inquirunt, utrique commune est desiderium potius inueniendi, sed alteris, quo corpus, alteris, quo recreatur anima. Quemadmodum igitur quidam fossores puteorum quasdam aquam sæpe non inveniunt, ita qui ulterius progrediuntur in scientiis, & duntius in eis inambulabant non possunt finem attingere. Certe admodum doctos, autem, accusare suam magnam ignorantiam. Hoc enim tantum sentiunt quam longe absint à veritate. Ex his vnus olim neque ad miraculum sapiens dicere solebat, homines merito ipsum mirari, qui hoc tantum sciret, scire se nihil. Elige, si libet quamcunque artem maiorem, minoremve, & aliquem in ea laudatissimum: Deinde examina, an præceptis artis respondeant artificis opera. Videbis hæc ab illis non exiguo, sed magno intervallo abesse: quandoquidem ferme impossibile est in quocunque absolutum esse, quod hæc fontis in morem undabunda varias contemplationum species ebulliant. Ideo iuramentum nominetur aptissime, quod est fidei signum firmissimum coniunctum cum Dei testimonio. Nam cum iurantes in re dubia testem Deum inuocant, nihil licet iurare certius, quam quod nullius scientiæ finis inueniatur apud vllum artificem. Hæc ille: Hæc ipsamet experientia. Sed fieri nequit, ut habitus dialecticæ, ac variæ eius facilitates mutuo sint separabiles, quin hoc ipso distinguantur: talis ergo distinctio, & multiplicitas admitenda.

Octauum argumentum (quod, & superioris confirmatio, & declaratio) sic habet. Dialectica definitiua faciliat, ut sic dixerim, in actu primo ad definiendum, & ad cognoscendum, quid sit definitio, non vero ad demonstrandum, cognoscendumve, quid sit demonstratio. At eadem notitia habitualis nequit facilitare in actu primo ad vnum actum, & non ad alium, respectu cuius est habitus: Dialectica igitur definitiua non est demonstratiua, sed habitus ab ea diuersus: quæ autem dialecticæ, eadem est cuiusvis alterius facultatis ratio, quod ad unitatem, & multiplicitatem attinet, ut sæpe monitum. Minor probatur: tum, quia in causam in actu primo plurimum effectuum cadere nequit, posse producere vnum & non posse alium: tum etiam, quia, si habitus aliquis facilitat in actu primo ad vnum, & ita non facilitat ad alium actum, haud certe est habitus intuitu vtriusque; cum habitus à facilitate in actu primo concipi nequeat distinctus. Pro probatione maioris, in qua duntaxat est difficultas, demus eum, qui nactus est habitum definitionis, & nondum ad logicam demonstratiuam peruenit, nec in ea se exercuit, posse tamen simpliciter demonstrare, & cognoscere, quid sit demonstratio: quæ certe in hypothetici nulla est repugnantia: siquidem potentia præsupponitur habitui; & sicut antequam in definitione se exercuit, simpliciter tamen potuit definire in actu signato, & exercito, ut primis Dialecticæ inuentoribus exploratum est contigisse, non est, cur post

post exercitium definiendi prius, quam ad partem demonstratiuam quis accedat, tamen demonstrare, & quid sit demonstratio scire simpliciter nequeat. Quibus constitutis ita maiorem illam probabo.

21

Si dialectica definitiua in eo euentu faciliatet actu primo ad demonstrationem cognoscendam, aut efficiendam, faciliatet etiam ad illam actu secundo: sed non faciliatet ad illam actu secundo, vt experientia manifestissima constat: ergo nec actu primo. Rursus hæc secunda maior probatur: quoties potentia habet omnia requisita, vt actu secundo concurrat ad effectum, non potest habitus eum referens, & expediens ad eundem effectum non fortiri omnia requisita, vt ad eum faciliter actu secundo, vtque ad illum, seu effectiue, seu directiue concurrat: qua enim ratione intellectus fide acquisita, aut infusa instructum credere potest, quin ad credendum fides influat; vel prudentia præditus prudenter iudicare, ac disponere media ad finem, & non per prudentiam: vnde cum nullum concursum habitus, & nullam facilitatem in actu secundo inter operandum experimur, habitum deesse merito censemus: at non nisi immerito, si cum potentia est expedita proximè ad agendum, habitus tamen posset impediri, ne cum ea vllatenus in actu secundo concurrat, aut faciliatet. Tum sic, quodcumque potentia est proximè expedita ad concurrendum, & de facto, vt aiunt, concurrat, nequit habitus ei inhærens impediri omnino, ne cum illa ad eundem effectum in actu secundo faciliatet, & quodammodo concurrat. At eo in euentu qui dialecticam definitiuam didicit solam, potest tamen simpliciter demonstrationem cognoscere, & efficere. Aut igitur dialectica definitiua non est demonstratiua, sed habitus ab ea diuersus, quod negant aduersarij: aut ad demonstrationem cognoscendam, & efficiendam in actu secundo concurrat, & faciliatet, cuius contrarium, vel ipsi experientia, & sensui largiuntur.

22

Enimvero obiicies contra doctrinam huius argumenti: licet dialectica definitiua sit idem habitus cum demonstratiua, & quod consequens est, faciliatet in actu primo ad demonstrationem, non ob id in euentu posito ad eam in actu secundo concurrat, ac faciliatet: tum, quia habitus temperantiæ v. g. est idem respectu abstinentiæ à potu, necnon abstinentiæ à cibo: sed ad vnam, & non aliam facilitatem quandam in actu secundo confert, aut omnino, aut certè maiorem ad vnam, quam ad aliam; tamen ex parte potentiæ omnia requisita adsint ex æquo ad vtramque, vt experientia claret: tum etiam, quia vis calefactiua ignis est eadem respectu cuiuscumque passi: & tamen in vnum citius, & velocius, quam in aliud operatur propterea vnus maior est resistentia, & contrarietas, quam alterius: similiter ergo potest aliquis habitus, qui sit idem respectu diuersorum obiectorum formalium minus facilitare in actu secundo ad vnum, quam ad aliud eò, quod ex parte vnus plura sint obstacula, quam alterius ille igitur habitus poterit omnino impediri, ne vllatenus ad alterum obiectorum cognoscendum concurrat, aut faciliatet, esto nullum ex parte potentiæ desideretur requisitum: sicut enim impedimenta contraria concursus habitus minuire possunt, quidni etiam omnino tollere?

23

Quò minus tamen hæc sint probabilia, facit, eadem ratione fingi posse, eum, qui in nulla scientiæ parte facilitatem in actu secundo experitur, sed potius in cuiuscumque exercitio difficultatem, habere tamen scientiam habitualement, sed tamen omnè eius concursum tolli per impedimenta contraria: quam

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

obrem inexploratum nobis esset, quando habitus scientifico polleret intellectus, quando eo careret. Negandum ergo est obiectionis assumptum. Ad primam eius probationem dicendum est, duplicem esse facilitatem in actu secundo: aliam positiuam, quæ consistit in concursu habitus; & hanc eum, qui temperans est in omni abstinentia eandem sentiet aliam negatiuam, quæ posita est in absentia eorum, quæ à prædictæ virtutis exercitio in aliqua materia destinata retardant, cuiusmodi est v. g. vehementior complacentia boni delectabilis, à quo est abstinendum, aut viuidior eiusdem apprehensio; & hanc posteriorem facilitatem eum, qui temperans est in vna abstinentia potius, quam in alia posse experiri. Nobis autem de sola priori facilitate in actu secundo est sermo impræsentiarum. Ad secundam probationem contrariam dicendum est, vim calefactiuam ignis posse diuersimode operari in vtroque passo sibi applicato, quoniam adsunt requisita, vt in vno, quam in alio citius, & velocius operetur. At in nostro euentu non defunt requisita, vt habitus definitionis, si simul demonstratiuus sit, ad demonstrandum in actu signato, & exercitio concurrat, & faciliatet, vt supponimus: quapropter, cum non faciliatet in actu secundo ad demonstrandum, vt experientia ipsa comprobatur, id eo præcisè est, quia neutiquam est demonstratiuus. Addiderim, obiectione posita illud duntaxat euinci, fieri posse, vt habitus aliquis ad vnum obiectum formale cognoscendum, aut amandum plus faciliatet in actu secundo, quam ad aliud, esto vtrumque ad illum ex æquo atineat. Ex quo haud inferitur, posse esse, vt ad vnus cognitionem, aut amorem faciliatet in actu secundo, & nullatenus ad alterius, quando circa vtrumque potentia operatur: quemadmodum concurrente causa secunda potest causa prima influxum suum minuire, & temperare, non tamen eum omnino suspendere, & cohibere.

24

Nonum argumentum, quo etiam duo superiora confirmantur, & illustrantur, es huiusmodi. Notitia habitualis definitionis v. g. est compossibilis cum errore habituali circa demonstrationem, cum quo tamen notitia habitualis demonstrationis est impossibilis in eodem gradu. At idem secundum idem nequit esse compossibile, & impossibile cum alio: notitia ergo habitualis definitionis, ac demonstrationis eadem non est, ac proinde logica, & similiter quauis alia facultas plures, diuersosque complectitur habitus. Maior constat, tum experientia ipsa, quæ patentissima est in tirone, qui in definitione diu se exercuit, nondum tamen ad partem demonstratiuam Dialecticæ peruenit: tum, quia notitia actualis definitionis compossibilis est cum actuali errore demonstrationis, cum quo tamen notitia actualis demonstrationis haud potest componi. Similiter ergo notitia, & error habituales vtriusque comparari debent inuicem, sicut, si scientia, & opinio actuales circa idem, aut diuersum obiectum compossibiles sint, scientia etiam, & opinio habituales eodem erunt modo compossibiles inuicem.

25

Contra tamen ita obiicies. Magis compossibiles sunt habitus, quam actus: quamuis igitur scientia actualis demonstrationis, & error actualis illius sint impossibiles, tamen scientia, & error habituales vtriusque compossibiles erunt, non minus, quam scientia habitualis definitionis, & error habitualis demonstrationis: vnde non est, cur ex hoc capiatur notitia habitualis definitionis, & notitia habitualis demonstrationis in Dialectica distinguatur, si qui-

Q9 dem

dem eodem modo compossibiles sunt cum errore circa demonstrationem, & cum eo solum quoad extensionem quandam, aut modum opponuntur: Antecedens probatur; tum, quia habitus est actus primus, sicut potentia, & eius operario actus secundus: unde sicut potentia ad actum aliquem secundum est compossibilis cum potentia ad actum oppositum, ita de habitu philosophandum est: tum etiam, quia fides actualis, & infidelitas actualis eiusdem mysterij impossibiles sunt, cum tamen componi possint, ac soleant fides habitualis, & infidelitas itidem habitualis, ut visere est in haeretico nuper conuerso, qui nondum habitum acquisitum infidelitatis per actus contrarios aboleuit. Plura alia exempla non ab similia possent afferri.

26

Cæterum hæc euasio haud est toleranda, haud vllatenus probabilis: tollit enim de medio oppositionem habituum quoad suam substantiam: quam tamen B. Thomas, Aristotelem sequens manifestam docuit. 1. 2. quæst. 53. artic. 1. corp. sic igitur, inquiens, *paret, quod per falsam rationem potest corrumpi habitus vera opinionis, aut etiam scientia: unde philosophus dicit, quod deceptio est corruptio scientia.* Ad primam rationem oppositam respondeo: omnis oppositio fundatur in distinctione, nec idem sibi met ipsi potest opponi: quum igitur potentia ad opposita v. g. ad amorem, & odium est eadem, & indistincta, sanè oppositio effectuum redundare nequit in eorum causam: at idem habitus non inclinat ad opposita, nec modo saltem potest esse simul erroris, & scientiæ, virtutis, & vitij: unde non est cur oppositio operationum non redundet in habitus, qui ad eas inclinant. Quum vero potentia ad effectus oppositos non est eadem, sed diuersa, & multiplex, & tamen compossibilis, ut cernere est ex. g. in misericordia supernaturali, & iustitia supernaturali, quarum altera puniendi, & altera condonandi est causa, principiumque, tum quidem sicut potentia non acquiritur per actus, quos producit, aut alios similes, non est, quapropter destrui possit ab actibus contrariis: at omnis habitus naturalis acquiritur per actus: proinde habitus contrarius mediis suis actibus poterit eum demoliri. Ad secundam rationem contrariam respondeo: fides supernaturalis non est habitus tribuens faciliè posse, sed potentia, & virtus dans simpliciter posse: quare sicut potestas ad odium, videlicet voluntas, componitur cum habitu acquisito amoris, ita fides supernaturalis cum habitu acquisito infidelitatis poterit componi. Quod autem de extensione, & modo adducitur, refellendum est inferius.

27

Decimum argumentum, quod, & à superioribus lucem accipit, & illam etiam eis tribuit, sic se habet ad homines. Non potest eadem simplex, & indiuisibilis qualitas spontè sua indifferens esse, ut possit intendi, & remitti: sed habitus circa definitionis naturam, & habitus circa naturam demonstrationis ita comparantur, ut alter intendi, & alter remitti possit, & è conuerso, ut conspiciere est in eo, qui in cognoscenda definitione diu se exercuit, in demonstratione vero cognoscenda parum, & ferè nihil: promptior enim est, atque faciliior ad vnam, quam ad alteram dignoscendam: habitus igitur definiendi in actu signato, siue perspicendi, quid sit definitio, & habitus demonstrandi in actu signato, diuersi sunt, ac proinde dialectica habitualis, eiusque more quauis alia facultas haud erit simplex, & indiuisibilis qualitas:

maior probatur, tum, quia eadem indiuisibilis qualitas oppositas demonstrationes suscipere nequit: at intensio, & remissio opponuntur, ut luce clarius: tum etiam, quia ea ratione id vno subiecto calido simul, & sicco calor quidem intendi, & remitti nequit eodem temporis articulo, cum tamen calor remitti, & siccitas intendi possint, ut in glaciæ condensatione vsu venit.

28

Confirmatur primo: habitus circa vnum obiectum materiale intensus, & circa aliud remissus esse nequit: qui enim facilem se experitur ad vnum obiectum materiale, eandem proculdubio facilitatem in actu primo sentiet in ordine ad omnia, si motuum sit vniuersale, & idem comparisonem cunctorum, tamen in actu secundo maiorem difficultatem in vno, quam in alio sentire possit, non ob minorem intentionem habitus; sed ob maiorem resistentiam obiecti, ut paulo superius perstrictum. Quum igitur habitus è contrario circa vnum obiectum formale intensus, & circa aliud remissus simul esse possit, non poterit esse indiuisibilis vtriusque intuitu. Confirmatur secundo: eadem cognitio nequit esse clara, & obscura, intensa, & remissa respectu diuersorum obiectorum, si Thomistis, quibuscum disceptamus, fides habenda est: ergo nec idem habitus intensus, & remissus, perfectus & imperfectus contemplatione diuersorum obiectorum formalium.

29

Consulto adhibui ad initium superioris argumenti particulam illam *ad homines*: ita enim arbitror illud esse validissimum, & ineluctabile. Nam Thomistæ, ut iam iam dictum est, claritatem, & obscuritatem, intentionem, & remissionem respectu diuersorum obiectorum in eodem actu non admittunt: eas ergo concedere nequeunt in eodem indiuisibili habitu, quantumlibet ad diuersa obiecta comparato: rursus quidquid sit de ea doctrina inter Thomistas familiari, certè non pauci extra eorum familiam renuunt in creatis distinctionem virtualem, siue aptitudinem in eadem re ad prædicata contradictoria: aut qualiscunque intensio, & remissio contradictionem prædicatorum importat, quandoquidem est forma noua, & carentia formæ, aut certè pristinae formæ maior radicatio, & huius negatio: quæ ergo iuxta prædictos autores in eundem realiter habitum possunt ambè conuenire?

30

Enimvero absolute non concludere præfatum argumentum cenfeo, quanquam ei non parum fidant Gregorius, & alij passim Nominales: nam supra lib. 2. huius operis tract. 4. cap. 6. constitutum est à nobis, eandem cognitionem esse posse claram, & obscuram intuitu diuersorum obiectorum, aliasque multas denominationes respectu eiusdem obiecti oppositas haud tamen opponi comparisonem diuersorum, idque, siue in intellectu nostro, siue in voluntatis eodem actu: eodem etiam tract. 4. per totum ostensum est ex professo, dari distinctionem virtualem in rebus creatis: quidni ergo absolute loquendo possit habitus logicæ, aut alterius cuiusvis facultatis idem manens esse clarus, & obscurus, intensus, & remissus gratia diuersorum obiectorum formalium? tum, quia simile quidpiam in actibus visitur: tum, quia distinctio virtualis ad denominationes adeo apposituras sufficere potest seorsim à quauis multiplicitate reali, ac numerica. Et quidem, quidquid sit de facto, possibilem saltem esse habitum indiuisibilem, & tamen simul intensum, & remissum comparisonem diuersorum, merito scilicet distinctionis virtualis multis docuimus citato lib. 2. tract. 4. toto cap. 10.

Postremo

31

Postremo argumentor, atque obiter vnam, aut alteram aduersariorum solutionem infringo. Post habitum definitionis acquisitum, acquisito ulterius habitu demonstrationis, eo ipso comparatur alia facilitas realis de nouo, vt, & aduersarij ipsi concedunt, & experientia aperte testatur: sed ea facilitas noua non est noua extensio prioris habitus, neque nouus eius modus, vt contrarij respondent: igitur est nouus habitus à priori distinctus, cum tamen vtrumque complectatur Dialectica: haud ergo hæc, haud consequenter vlla alia facultas est simplex & indiuisibilis qualitas. Minor (nec enim de maiore potest esse dubium) suadet: tum, quia habitus definitionis primo acquisitus non faciliat ad definiendum præsidio alicuius extensionis, aut modi: igitur nec ad demonstrandum pro sequentibus instantibus: antecedens probatur: quoniam sicut potentia immediate producit, ita & habitus immediate faciliat, saltim ad eos actus, per quos primo productus est: & alias quidem nulla esset necessitas habituum: consequentia probatur: nam per accidens est habitui, quod prius quis in definitione, quam in demonstratione se se exercuerit: igitur non est, cur ad vnam immediatius, quam ad aliam faciliat: Tum etiam, quia ex opposito (id est ex eo, quod) facilitas à nobis denuo comparata, ac priori in eadem facultate superueniens esset noua tantum extensio, aut modus) plura sequuntur incommoda.

32

Primo namque fieret, omnes scientias esse vnum dumtaxat habitum, & cum, qui ab vna scientia ad aliam progreditur, & nouam facilitatem consequitur, non nouum habitum, sed nouam extensionem, aut nouum modum prioris habitus adipisci. Secundo eadem ratione omnes virtutes voluntatis vnicum habitum esse, qui tamen multiplici modo, aut extensione gaudeat. Tertio ad homines, intellectum, & voluntatem non esse potentias distinctas, & cum anima intellectiua pro posteriori signo naturæ per voluntatem volitiua redditur, non nouam facultatem, ac distinctam à facultate intelligendi, sed nouam huius extensionem, aut modum recipere. Quarto nullam vllius habitus esse necessitatem, vel etiam vtilitatem: sicut enim habitus sola extensione sui ad diuersa obiecta faciliat, cur potentia ipsa munere alicuius extensionis, quæ habitus non sit, se se facilitare nequeat, ita vt sine extensione illa tantum simpliciter possit, & cum illa facile? Quinto demum, lucem v. g. diffusam per aera non esse diuersam in diuersis eius partibus: licet enim vnuam aeris partem illustret, cum possit simul aliam non illustrare, & vnam intensius, quam aliam afficiat; non in diuersam lucem, sed in nouam extensionem, nouumve modum eiusdem lucis id omne referri posset, vbi in habitibus hic philosophandi modus semel probetur.

C A P V T III.

Nostram sententiam esse Beati Thomae suadet.

33

IN re tam clara, ac manifesta à D. Thoma recedere non dubitarem, si contrarius esset. Verum non magis manifeste ratio, quam tanti Doctoris nobis impræsentiarum suffragatur authoritas: R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

quantum fateor eius mentem, & Thomistis, & aliis etiam videri satis ambiguum. Itaque quaest. 8. de verit. art. 16. sic habet; *vna tota scientia comprehendit sub se diuersas scientias particulares, quibus conclusiones diuersae cognoscuntur.* Vbi scientia non tam actuale significat, quam habituale, sicut intellectus principiorum, ars, sapientia, prudentia, absolute sumptæ, non tam actum, quam habitum indignant, vti ex Aristotele, & communi vsu loquendi claret. Et sanè cum verba illa ex B. Thoma allegata, nec scientiam actuale, nec habituale quatenus talem clare expriment, ad minimum accipienda sunt de scientia, provt abstrahit ab vtraque, ac proinde non magis de vna, quam de altera, veluti quæ animali vt sic competunt, non magis huic, quam illi conueniunt.

34

Rursus idem non tam insinuat, quam exprimit 1. 2. q. 65. art. 1. sic inquit. *Geometer modico studio acquirit scientiam alicuius conclusionis, quam nunquam considerauit.* & 1. 2. q. 52. art. 2. *scientia potest augeri secundum seipsam per additionem, sicut cum aliquis plures conclusiones Geometriae addiscit, augetur in eo habitus eiusdem scientiae secundum speciem.* Vbi in primis loquitur Angelicus Preceptor descendentia habituali, quandoquidè sermonè habet de ea quæ studio, & disciplina comparatur; quod etiam posteriora verba: *habitus eiusdem scientiae, manifestè persuaident.* Deinde loquitur de augmento, non intensiuo, sed extensiuo scientiæ habituali: scilicet quia agit de augmento, quod fit per additionem: at Thomistæ augmentum intensiuum, non per additionem, sed per maiorem radicationem fieri volunt: tum etiam, quia augmentum est quod eandem conclusionem, vt statim declarat B. Thomas art. illo 2. his verbis; *augetur nihilominus scientia in aliquo secundum participationem subiecti per intensiorem, provt scilicet expeditur, & clarius vnus homo se habet alio in eiusdem conclusionibus considerandis:* at verbis superioribus de augmento quoad diuersas conclusiones sermonem habet.

35

Tum sic. Cum scientia habitualis augetur extensiuè, & ad nouas se porrigit conclusiones, augetur iuxta B. Thomam per additionem, & secundum speciem: igitur de illius sententia augetur per productionem noui habitus, qui à priori sit distinctus, veluti si augmentum intensiuum caloris fieret per additionem, & secundum speciem, non posset non fieri productione noui caloris, qui à gradu præexistente foret distinctus, vt vel ipsis Thomistis est in confesso.

36

Deinde 1. 2. q. 54. art. 2. in corp. ita fatetur: *sic igitur secundum tria habitus specie distinguuntur: vno quidem modo secundum principia actiua talium dispositionum; alio vero modo secundum naturam, tertio veromodo secundum obiecta specie differentia: & inferius ad 2. tota autem virtus demonstrationis, quæ est syllogismus faciens scire, vt dicitur, 1. post. depèdet ex medio, & ideo diuersa media sunt sicut diuersa principia actiua secundum quæ habitus scientiarum diuersificantur.* At Dialectica, & quæuis alia scientia totalis ex diuersis specie obiectis, ac medijs diuersa concludit.

37

Demum proliuius, est B. Thomam non distinguere habitus intellectuales à speciebus intelligibilibus, vt nunc alijs eius locis prætermisissis breuiter ostendo ex quaest. 20. de verit. art. 2. vbi postquam asseruit, animam Christi luminis ad videndas creaturas in verbo indignam non esse, subdit è vestigio: *quantum vero ad cognitionem aliam creaturarum habuit habitum, qui est collectio specierum coordinatarum*

Qq 2 ad

ad cognoscendum. At eo ipso, quod scientia habitualis sit collectio plurium specierum, non potest non esse diuisibilis.

38 Obiiciunt tamen Thomistæ B. Thomam 1. 2. quæst. 54. art. 4. corp. ubi sic ait: *Si igitur consideremus habitum secundum ea, ad quæ se extendit, sic inueniemus in eo quamdam multipliciter: sed, quia illa multipliciter est ordinata ad aliquid unum, ad quod principaliter respicit habitus; inde est, quod habitus est qualitas simplex, non constituta ex pluribus habitibus, etiam si ad multa se extendat? non enim habitus se extendit ad multa, nisi in ordine ad unum, à quo habet unitatem.* Et ad 3. paulo inferius sic fatetur: *ille, qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam, conclusionis unius, habet quidem habitum, sed imperfecte, cum vero acquirit per aliquam demonstrationem scientiam conclusionis alterius, non aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus, qui prius inerat, fit perfectior, utpote ad plura se extendens.*

39 Respondeo, B. Thomam in priori testimonio agere de diuersitate solius obiecti materialis, & ab ea negare habitum diuersificari. Primo, quoniam agit de diuersitate, & multiplicitate, quæ sit in ordine ad unum, ex quo habet unitatem, subaudi habitus: at ea multipliciter est obiectorum materialium, quæ quidem referuntur ad unum obiectum formale, unde potissime desumitur unitas habitus. Secundo, quia loquitur de multiplicitate, quæ sit in ordine ad unam specialem rationem obiecti, ut paulo ante tradidit: sed specialis ratio obiecti est obiectum formale speciem tribuens habitui: loquitur ergo de multiplicitate obiectorum materialium, quæ ad idem formale habitudinem importent. Tertiò, quia disputat de multiplicitate, ac diuersitate, quæ sit ordinata ad aliquod unum, ad quod principaliter respicit habitus: atqui ea multipliciter est solius obiecti materialis. Denique, quoniam habitum eodem modo indiuisibilem affirmat; quo singulæ virtutes Cardinales indiuisibiles sunt, ut ex secundo argum. illius articuli, & eius responsione claret: sed virtus Cardinalis, qualiscunque sit, non est eadem indiuisibilis circa diuersa obiecta formalia, sed pro diuersitate obiectorum formalium plures habet partes subiectiuas, seu potentiales idem igitur de Dialectica, & quauis alia facultate habituali dicendum: minor probatur ex eius verbis ibidem: *ad secundum dicendum, quod partes, quæ singulis virtutibus Cardinalibus assignantur, non sunt partes integrales, ex quibus constituitur totum, sed partes subiectiuæ, seu potentiales.* Quibus verbis circa diuersa eius obiecta formalia negat solas partes integrales propriè sumptas, quarum una alteri physice vnita sit, quod etiam à nobis inferius est statuendum, non verò partes subiectiuas specie diuersas, quales sunt homo, & leo comparatione animalis in communi.

40 In posteriori testimonio censeo, B. Thomam non negare productionem noui habitus in eo, qui proficit in aliqua scientia, sed solam unionem noui habitus cum præcedente, quam aggeneratio postulat. Vel fortasse tantum vult, eundem indiuisibilem habitum alicuius principij posse mediare quodammodo deferuire diuersis specie conclusionibus, videlicet, si cum diuerso principio, seu præmissa habituali coniugatur: hoc autem nobis quid obstat?

CAPVT IV.

Diluuntur fundamenta contraria sententia.

41 ID est eius, iuxta quam certitudo, & euentia totalis cuiusvis facultatis est simplex, & indiuisibilis qualitas. Eam autem sententiam tuentur Caietanus 1. 2. quæst. 54. art. 4. Medina, & Conradus ibidem: Capreolus item in prologo sententiarum quæst. 3. quamuis cum quadam moderatione, & supposito, quod habitus distinguatur à coordinatione specierum impressarum, Sotus etiam in Log. quæst. 3. præemiali, licet ibi contrariam opinionem non diffiteatur esse probabilem, Flandria 6. metaph. quæst. 7. art. 3. Soncinas etiam 6. metaph. quæst. 9. Ioannes à S. Thoma in log. quæst. 27. art. 2. Ferrariensis 1. contra gent. cap. 56. ac ceteri ferè Thomistæ. Insuper Henricus quodlib. 9. quæst. 4. Egidius Roman. 2. part. prolog. quæst. 2. alique plerique antiquorum ante Scoti tempora. Ex nostris Vasquez. 1. part. quæst. 1. art. 4. disp. 9. cap. 1. Valentia. 1. 2. disp. 4. quæst. 6. punct. 3. Rubius in log. quæst. 4. præemiali.

42 Arguunt autem primo: Eadem indiuisibilis potentia ad plura obiecta formalia specie diuersa se extendit v.g. visus ad albedinem, ingredinem, &c. sensus internus ad obiecta omnia exteriorum, intellectus ad scientiarum omnium obiecta formalia, & voluntas ad cunctarum virtutum: ergo, si quid valet æquitas rationis, idem indiuisibilis habitus ad obiecta formalia specie diuersa porrigi poterit, atque adeo, quamuis dialectica habitualis, aliæ quævis facultas obiecta plura, ac specie differentia formaliter respiciat, adhuc nulla non censeretur potest indiuisibilis habitus.

43 Verum à potentia ad habitum non rectè arguitur. Illa namque dat simpliciter posse, & perfectius, ac eminentius continet actus, quam eos cohibet habitus, qui solum dat facile posse: unde potentia vniuersalior est, & plures actus specie diuersos complectitur, quam habitus: connaturalius enim est, & quod aiunt, de facto ita contingit, ut perfectior concursus sit etiam vniuersalior, & ad plura se fundat: qua ratione Angelus superior, qui in modo cognoscendi perfectior est, habet species vniuersaliores, & plura cognoscit obiecta, quam Angelus inferior: Proinde quamuis potentia ad plura obiecta formalia sese extendat, idem de habitu asserendum non est. Rursus id displicet in superiori argumento, quod similiter concludi posset, habitum esse irremissibilem, & minimè intensibilem, sicut potentia est intensio- nis, & remissionis incapax: Secundo, habitum per actus acquiri non posse, sicut per eos potentia non comparatur: Tertiò, oppositos actus non exposcere contrarios habitus, sicuti non postulant oppositas potentias, à quibus nascantur: Quarto, eundem habitum scientificum se extendere ad obiecta omnium scientiarum, sicut ad ea se porrigit idem intellectus; & eundem habitum voluntatis ad omnes eius actus, seu studiosos, seu vitiosos, quemadmodum eos eadem voluntas elicit.

44 At dices, hoc postremum non sequi: quoniam habitus est medius inter potentiam, & actum: unde, nec vni obiecto formali astringendus est, sicut actus, nec ad tot obiecta formalia extendendus, sicut po- tentia;

rentia; sed partim ad vniuersalitatem vnus, & partim ad limitationem alterius debet accedere. Contra tamen sic disputo: licet habitus sit medius inter potentiam, & actum, æque tamen intensibilis, & remissibilis est, atque actus, & æque contrarietatis, siue oppositionis, generationis, & corruptionis capax est, ac actus: quamquam igitur sit medius inter potentiam, & actum, specificari poterit, non minus, quam actus ab vno obiecto formali. Præterea, tamen si habitus ab vno solo obiecto formali speciem sumat, adhuc medius inter potentiam, & actum incedet, ita vt, nec tam vniuersalis sit, quam potentia, nec tam limitatus, atque actus. Ea non obstante hypotesi, esse minus vniuersalem potentiam, indubitatum est: esse magis vniuersalem actum, constat; siquidem actus pro varietate solius obiecti materialis distinctus, ac multiplex est, cum tamen idem indiuisibilis habitus plura obiecta materialia complectatur.

45 Arguunt secundò, & superius confirmant argumentum. Habitus est quædam potentia: hæc ergo cum sit vna, & indiuisibilis comparatione diuersorum obiectorum formalium, talis certe esse poterit habitus: proinde quævis facultas totalis, &c. Antecedens est Platonis in Dialog. 5. de Republ. vbi sic ait: *Vtrum scientiam potentiam quandam esse dicis? an in genus aliud refert? potentiam, & omnium profecto validissimam. Opinionem vero, potentiamne, an aliud quidpiam esse dicemus? potentiam certe, nam quo opinari possumus non aliud est, quam opinio.* Respondeo potentiam naturalem, & non acquisitam vilo actuum exercitio distingui quidem ab habitu, vt docent omnes Philosophi cum Aristotele in prædicam. cap. 8. de qual. Quo circa quamuis id genus potentia sit indiuisibilis, & vna intuitu plurium obiectorum formalium, haudquaquam sequitur, hoc ipsum dicendum esse de habitu. Plato autem duntaxat vult habitum scientia, & opinionis esse potentiam acquisitam, quia videlicet iis possumus scire, & opinari: proinde cum non constet, huiusmodi potentiam esse vnâ simplicem qualitatem respectu plurium obiectorum specie differentium, haud est, quod talis sit habitus.

46 Arguunt tertio. Virtus est indiuisibilis habitus contemplatione diuersorum obiectorum formalium: ergo & scientia: consequentia patet, tum æquitate rationis, tum etiam, quia Aristoteles in Ethicis scientiam recenset inter virtutes, sin minus voluntatis, at certe intellectus: Antecedens suadet ex Richardo Victorino tract. exceptionum. cap. 4. in hæc verba: *Virtus est habitus animi in modum naturæ rationi consentaneus: vbi expendenda est particula instar naturæ: nam ea fieri videtur, virtutem haud secus se porrigere ad plura obiecta formalia, atque facit naturæ, cui superuenit.* Respondeo, eiusmodi particulam non significare eam virtutis extensionem, sed, quod illa, sicut & quiuvis alius habitus, æmuletur quodammodo naturæ stabilitatem: Quamobrem postea sic ait Victorinus loco nuper citato; *est autem habitus qualitas veniens per applicationem subiecti difficile mobilis.*

47 Arguunt quartò. Mytheria fidei nostræ non minus differunt, quam obiecta dialecticæ verbi gratia: siquidem vti ad hanc spectant omnia entia quantumcunque differentia, quatenus artificiose cognoscibilia, siue scibilia sunt, ita ad fidem diuinam attinent omnia entia quantumcunque diuersa, prout supernaturaliter credibilia à nobis, & à Deo reuelabilia sunt. Atqui omnia mytheria fidei ad

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

eundem indiuisibilem habitum supernaturalem fidei spectant: igitur, & obiecta omnia dialecticæ ad eundem indiuisibilem habitum naturalem pertinebunt. Quæ autem dialecticæ, eadem est in præsentia cuiusvis alterius scientiæ totalis ratio, vt multoties animaduersum.

48 Missis aliorum solutionibus, si res penitus consideretur, par est ratio habituum naturalium, & supernaturalium, quoad vtrorumque vnitatem, & multipliciter. Nam habitus fidei diuinæ tantum respicit obiecta materialia specie diuersa, non vero formalia, haud secus, ac habitus naturalis: siquidem mytheria credita specie diuersa tantum sunt obiecta materialia fidei diuinæ; & prima veritas reuelans est eadem comparatione omnium actuum fidei, quos formaliter mouet, & specificat: quanquam enim reuelatio sit diuersa speciei pro diuersitate eorum, quæ reuelantur; ea tamen diuersitas per accidens se habet respectu actus fidelis: & hunc reuelatio prout præcisa ab iis differentiis mouet. Rursus secundo respondeo, quamuis habitus supernaturalis ad obiecta formalia specie diuersa se extenderet, quod recentiores nonnulli existimarunt censentes, actum fidei quandoque habere pro motiuo veracitatem Dei in dicendo, quandoque eius fidelitatem in promittendo, modò eius omnipotentiam, modò sapientiam, quæ sunt attributa diuersa, adhuc latum foret inter habitus naturales, & supernaturales discrimen. Etenim habitus supernaturales non dant tantum facile posse, sicut naturales, sed simpliciter posse ad instar potentia, cui infunduntur: quamobrem ad obiecta formalia specie diuersa eorum aliquis extendi poterit sicut potentia, quamuis nullus habitus naturalis non sit vni, & eidem obiecto formali illigatus.

49 Arguunt quinto. Dialectica verbi gratia est vna scientia: ergo vnus habitus: ergo vna qualitas. De antecedenti haud potest esse ambiguitas vlla. Duæ vero consequentiæ sunt satis legitimæ, cum sint ab inferiori ad superius affirmatiuè in hunc modum; est vnus homo: ergo vnum animal: ergo vnum viuens. Respondeo si sermo sit de Dialectica partiali, quæ verè Dialectica dicitur, sicut quælibet aquæ pars absolute nuncupatur aqua, certè quemadmodum cum distinctione reali, & diuersitate specifica vnus animalis ab alio coheret vnitas generica animalis in communi; ita cum distinctione reali, & diuersitate specifica habituum Dialecticæ, videlicet partis Analiticæ, Topicæ, Sophisticæ, definitiuæ, diuiniuæ, &c. coherere poterit vnitas generica logicæ in communi, prout ab eis abstrahitur: qua ratione prudentia, cum sit vna virtus, plures tamen partes subiectiuas specie diuersas cohibet, vt rectè explicat B. Thomas 2. 2. quæst. 49. & seq. Vnde ad formam argumenti aio: logica sicut est vna scientia, ita & vnus habitus, ac vna qualitas vnitatis generica, quæ plures habitus non excludit, sed potius postulat; non verò vnitatis individuali, aut specifica, de quibus controuersia.

50 Sin autem de Dialectica totali sermo sit; vti cum vnitatis specifica hominis verbi gratia & individuali, ac numerica Petri non repugnat, quod materia, & forma specie, ac numero diuersis constent, ita cum vnitatis specifica, & numerali Dialecticæ habitualis adæquatæ, quæ sola ferè semper Dialecticæ absolute sumptæ vocabulum vendicat, haudquaquam est impossibile, aut repugnans, quod habitibus distinctis, ac

Qq 3 diuersis,

diuersis, siue dissimilibus cohaereat: siquidem unitas numerica, & indiuidualis haud excludit partes actuales vllas, sed tantum partes subiectiuas ac potentiales, nec has etiam, nisi sint specie diuersae eliminat unitas specifica specie specialissima. Atqui contemplatione Dialecticae totalis, eius habitus sunt partes tantum actuales, non vero potentiales, numero, aut specie diuersae, cum de his illa nequeat praedicari: eorum ergo multiplicitas, quanta quanta sit, illius unitati, siue specificae, siue etiam indiuiduali nullum importare poterit prauiudicium.

51 Arguunt denique sexto: Omnia obiecta metaphysica cadunt sub eadem abstractionem à materia indiuidua, sensibili, & intelligibili; & omnia obiecta Mathematica sub eadem abstractionem à materia sensibili, & indiuidua, non tamen intelligibili; ac tandem omnia obiecta Physica sub eadem abstractionem à materia indiuidua, non vero intelligibili, aut sensibili. Quare igitur harum scientiarum est vnus simplex habitus in ordine ad omnia obiecta, quae respicit: ac proinde idem de quacunque alia facultate dicendum.

52 Respondeo: nec eadem abstractio à materia eundem indiuisibilem habitum, nec diuersa abstractio diuersum, ac multiplicem specificat habitum, vt obiecto contendit. Primò, quia unitas, & diuersitas habituum sumitur ab unitate, & diuersitate obiectorum formalium vt cap. i. fusè explicatum; sed Metaphysica, & quæuis alia facultas sub eadem abstractione à materia diuersa principia, & obiecta formalia respicit. Secundò, quoniam actus intellectus, quos habet prae obiecto formali Dialectica, & voluntatis actus, qui scientiae morali formaliter obiectantur, sub eadem cadunt abstractionem à materia sensibili, intelligibili, & indiuidua: & tamen ad diuersos habitus, & quod plus est, ad diuersas attinent scientias. Tertiò, quia Deus, & Angelus diuersam sortiuntur abstractionem, cum alter ab omni compositione abstrahat, alter verò ex subsistentia, & natura componatur, atque adeo alter altero simplicior, & immaterialior sit vt vel etiam faterentur Thomistae, qui Deo gradum quandam immaterialitatis assignant ad quem euehi possit nulla res creata: sed Deus, & Angelus iuxta illos, ea diuersa abstractione non obstante, ad eundem indiuisibilem habitum metaphysicam spectant. Quarto denique, quia,

53 Triplex illa abstractio triplicis scientiae specificatiua, si suis examinetur momentis, minimè subsistit. Nam Physica non abstrahit à materia indiuidua, cum de hoc numero sole, de his singularibus caelis, de horum numero astrorum, ac siderum cursu, situ, & positura plura demonstret. Mathematica item aliqua ex parte abstrahit à materia, non solum sensibili, & indiuidua, verum etiam intelligibili, cum numeros substantiarum separatarum non minus, quam rerum materialium tractet. Metaphysica quoque non abstrahit vnde quaque à materia sensibili, & intelligibili: siquidem immaterialitatem Dei, & Angelorum considerat, quae consideratio est cum materialitatis consideratione coniuncta.

CAPVT V.

Alia aduersus nostram sententiam solvuntur argumenta.

54 Hactenus pro Thomistica sententia fermè Thomisticis, & communibus argumentis actum. Alia adiicio, si cui fortè maiorem difficultatem ingerant. Primum sit. Non debet esse tanta diuersitas inter habitus, actusque, quanta est inter eorum obiecta formalia: quamuis igitur haec distinguantur, & etiam specie differant, non propterea actus, & habitus, aut distinguuntur, aut specificè differre debent, ac proinde licet obiecta formalia Dialectica (par autem est ratio cuiusvis alterius facultatis) numero, & specie differant verbi gratia definitio, & demonstratio, tamen actus, & habitus hinc demonstrandi, & illinc definiendi, nec numero nec specie diffidebunt, vt vt logica ambos complectatur. Antecedens probatur. Inter virtutes Theologales, & morales non est tanta diuersitas, quanta est inter eorum obiecta formalia Deum videlicet, & creaturam, cum inter Deum, & creaturam sit infinita distantia, & inter has, & illas virtutes solum finita; & cum illa vniuocè, & genericè conueniant, Deo verò, & creaturae nulla ratio generica, aut etiam vniuoca vtrique communis sit, vt fert communior opinio. Confirmatur, & declaratur. Non crescit perfectio actus ex perfectione obiecti proportionem Arithmetica, aliàs visio Dei futura esset infinitae perfectionis, ac tantundem excederet visionem obiecti creati, quantum Deus ipsum obiectum creatum exuperat: similiter ergo non crescit diuersitas actuum, & habituum ex diuersitate obiectorum, ita vt aequè diuersi sint actus, aut habitus inter se, ac mutuo sunt diuersi in quae feruntur obiecta formalia.

55 Respondeo: haud debet esse in omni euentu tanta diuersitas inter actus, habitusque, quanta est inter eorum obiecta formalia, quando possibilis est minor diuersitas, quam, & non maiorem actus, & habitus inter se postulent. Cum ergo inter virtutes morales, & Theologales possibilis sit minor diuersitas, quam ea, quae visitur inter Deum, & creaturam, eò, quod haec summa sit, ea minor diuersitas inter illas virtutes, necessario concedenda est, propterea quod summa diuersitatis, ac distantiae sint incapaces, videlicet, quia ex aequo creaturae. At quando non est possibilis minor diuersitas, quam illa, quae reperitur inter obiecta formalia, propterea quod ea specifica specie atoma, & specialissima, tunc debet esse tanta diuersitas inter actus, ac habitus aliquos, quanta est inter obiecta formalia: siquidem haec vbi specie differant, aliquam diuersitatem in habitus refundunt, supposita habituum distinctione, quae est omnis diuersitatis, seu dissimilitudinis radix: sed non possunt refundere minorem diuersitatem ea, qua ipsamet differunt, eo, quod haec sit specifica specie atoma, vt supponitur; vnde aequalem refundere debent. Quamobrem mirandum non est, si pro diuersitate specifica, & atoma obiectorum formalium habitus Dialectica, & alterius cuiusque facultatis non numero tantum, sed etiam specie differant.

56 Argumentor secundo. Eadem indiuisibilis facilitas actualis, siue quae in actu, non in habitu consistit, ad actus ex obiecto formali specie diuersos faciliat proximi

proximè, & immediatè. Eadem igitur indiuisibilis facilitas habitualis, seu quæ in habitu, non in actu posita est ad actum ex obiecto formali specie diuersos, nõ solum mediatè, & remotè, quod omnes concedunt, verum etiam immediatè, & proximè poterit facilitare, ac proinde quævis scientiæ totalis circa omnia sua obiecta, quamlibet specie diuersa, & in ordine ad omnes suos actus idem indiuisibilis habitus erit. Cõsequentiā est perspicua: quia si facilitas actualis ad plura obiecta diuersa se extendit, indiuisibilis, & vna in se manens, non est, cur idem de facilitate habituali negari queat, quæ quo propius ad potentiam accedit, eo vniuersalior, aut certè non minus vniuersalis est censenda. Probatum antecessens, tum quia eadem complacentia gloriæ Dei ad actus diuersarum virtutum moralium immediatè faciliat, & inclinat, cum tamen actus ij diuersa obiecta formalia intrinseca respiciant: tum etiam, quia eadem præmissa faciliat, & inclinat intellectum ad conclusiones specie diuersas, pro diuersitate specifica alterius præmissæ, cum qua coniungi potest: quæ ratione ex eodem principio naturali, & philosophico; modo conclusio supernaturalis, & Theologica, modo naturalis, & philosophica deduci potest; at eæ conclusiones differunt, cum ex obiecto formali intrinseco, vt constat tum ex obiecto formali extrinseco, quia obiectum formale extrinsecum diuersarum conclusionum vni alicui principio niten-
tium non est præcisè obiectum vnius præmissæ, in qua conueniunt, sed simul obiectum alterius præmissæ, in qua differunt; diuersitas autem specifica vnius præmissæ obiectiua sufficit ad diuersitatem absolutam obiecti formalis extrinseci, quod extrinseque præmissæ obiectiua coalescit, sicut homo, & leo ob diuersitatem speciem vnius solius partis absolute specie differunt.

57 Confirmatur, & explicatur argumentum. Aut habitus concurrat effectiue ad actum, ita vt concursus potentia minuat, ac temperet; & sic à fortiori, vt aiunt, actus intellectus, & voluntatis ad alios vltiores præcisè tribuunt facile posse, & non simpliciter posse, quandoquidem ad eos non efficienter, sed dirigendo tantum influunt: Aut habitus directiue dumtaxat ad actum concurrat; & sic par est ratio facilitatis actualis, & habitualis, nec est cur vna potius, quam alia tribuat simpliciter posse: vnde altera extenditur ad obiecta formalia diuersa, poterit etiam alteri eadem extensio concedi. Confirmatur secundo. Non magis pender essentialiter conclusio à præmissis, aut electio ab intentione inefficaci, de qua potissime sermo, quam actus ab habitu: hoc ergo ex capite nulla est vtrinq; disparitatis ratio. Et quamuis penderet essentialiter conclusio à præmissis, & electio ab intentione inefficaci, adhuc, nec præmissæ, nec simplex complacentia finis tribuerent simpliciter posse, sed tantum facile: tum quia habitus faciliat ad actionem, qua concurrat, imo non nisi media actione cõfert facilitatem ad actum: ea autem actio pender essentialiter ab habitu, si ab eo effectiue procedat, & in plurium sententia, tam & si solum directiue: tum etiam, quia, vt præmissa ad conclusionem, & complacentia finis ad electionem tribuant præcisè facile posse, & non simpliciter posse, satis est, quod ad præsens attinet, vt sine iis intellectus, & voluntas cognitionem, & volitionem, huic conclusioni, & electioni, ex obiecto omnino similem elicere queant, vt exemplo claret actionis, per quam concurrat habitus tum demum, quia actus, ad quem facilitas habitus, potest suprà hunc refle-

tere, eiusque ad sui existentiam concursus, sicut simili virtutis haud raro reflexione supra potentiam, à qua proficiscitur: at is actus pender essentialiter ab habitu, qui ad eum faciliat.

58 Respondeo, plus, quam oportet, eo probari argumento: siquidem multipliciter virtutum apud omnes adeo constantem protinus tollit, & nullam regulam reliquam facit, qua diuersitas habituū metienda sit: qualis enim esse potest, vbi plura obiecta formalia plures habitus sibi non vendicent? Respondeo secundo, id tantum obiecto à nobis discursu concludi posse, eundem indiuisibilem habitum respicere obiecta formalia specie diuersa ad instar facilitatis actualis: at non quod de facto, vt aiunt, id contingat: nam experientia demonstrat, habitum circa vnum obiectum formale esse distinctum ab habitu circa aliud, ab illoque separari, vt late expensum est capite 2. in probatione nostræ opinionis, cum tamen idem non sit nobis expertum, sed potius oppositum de facilitate actuali: quod ergo argumentum ab hac ad illum.

59 Respondeo tertio: Complacentia gloriæ Dei ad virtutem charitatis pertinens respicit immediatè, & proprie solum diuinā bonitatem, obiecta vero aliarum virtutum, ad quas actu mouet, & faciliat, non, nisi mediatè, & improprie: proinde magis est, vt ab illius obiecti formalis vnitatem possit, ac debeat esse vna, quā ab horū multipliciter multiplex. Cæterum habitus non vendicat sibi aliquod obiectum formale, quod proprie, & immediatè attingat, non certe aliud, quam, quod mediis actibus suis respicit: quapropter horum obiecta, si sint diuersa, diuersitatem, ac multipliciter refundent in habitum, quippe cui, vt dictum est, haud obicitur aliud, Cuius vnitatem se rueri possit à compositionis, ac numeri imperfectione.

60 Vel paulo aliter: Obiecta virtutum diuersarum sunt respectu charitatis materialia tantum: quod ergo ad eam pertinens complacentia possit ad illa omnia mouere, solum arguit posse eundem indiuisibilem habitum mouere ad plura obiecta materialia, non vero formalia. Quod si instes, etiam obiecta formalia diuersa diuersorum actuum intellectus nostri esse materialia intuitu habitus, quippe cui tantum mediatè, & improprie obiciuntur, solisque actibus formaliter, & immediatè; in promptu est solutio, obiecta formalia actuum nostrorum talia esse respectu habitus mediatè saltem: quocirca cum multiplicem reddent; videlicet quia alio modo habitus non potest fortiri obiectum formale, aut ab eo multipliciter accipere: At complacentia actualiter facilitans vendicare potest, & solet obiectum formale proximè, & immediatè: quare obrem ab huius solius vnitatem, vel multipliciter multiplex erit, aut vna, nec fieri poterit, vt obiecta formalia diuersa actuum ex eo prognatorum eum multiplicem efficiant. Quod autem disputatum est hæcenus de complacentia ad charitatem spectante, accommodari potest, ac debet præmissæ conclusionibus interuenienti diuersis.

61 Respondeo quarto. Id, quod mouet, & faciliat facilitate actuali haud est (iuxta non paucos) actus, sed obiectum actus, esto hic sit ratio, & conditio mouendi: id autem, quod mouet, & faciliat facilitate habituali est solus habitus: vnde licet actus aliquis faciliat, & moueat ad plura obiecta formalia specie diuersa, idem de habitu dicendum non est: Ea siquidem vniuersalitas, & extensio actus, non tam actus, fortasse, quam obiecti propria est: obiectum autem habitu vniuersalius est: nam

sicut potentia ad plura obiecta specie diuersa se extendit, ita obiectum correlatiuum potentiae plures actus specie diuersos terminare, & mouere potest, vt cernere est quoad motionem in exemplis in argumento adductis, & quoad terminationem in candore, verbi gratia, qui per visum videri, per sensum internum interius sentiri, per intellectum intelligi, & per voluntatem amari potest. Quod autem habitus potentiae vicinior accedat, non ob id eius vniuersalitatem, & extensionem ad plura obiecta formalia magis, quam actus amulari debet, sicut plures eius proprietates non magis, quam actus amulatur, vt ex dictis cap. praeterito ad eius initium dilucet.

62 Argumentor tertio. Logica habitualis demonstratiua, & Logica habitualis definitiua v. g. non respiciunt obiecta formalia diuersa: habitus igitur distincti non sunt: nulli ergo tales sunt in Dialectica, nulli in facultatibus ceteris. Antecedens probatur: actus vtriusque Dialecticae habitualis non intuentur obiecta formalia diuersa: sed obiectum habituum est obiectum actuum, qui ab habitibus proficiscuntur: ergo maior suadetur: actus cognoscens quid sit demonstratio in communi, qui ad priorem Dialecticam habitualement spectat, attingit re ipsa ex parte obiecti omnes demonstrationes in particulari, sed nulla est definitio, quae nequeat esse pars alicuius specialis demonstrationis, quae ex illa aliquid de definito inferat: actus igitur ille attingit omnes definitiones, siquidem cognito toto, eius ignorari nequeunt partes. Rursus actus cognoscens quid sit definitio in communi, qui ad posteriorem Dialecticam habitualement pertinet, attingit re ipsa, & ex parte obiecti omnes definitiones in particulari, at nulla est demonstratio, quae non possit esse pars alicuius definitionis, quae illam per genus, & differentiam explicet: actus igitur ille attingit omnes demonstrationes. Quamobrem vterque actus idem, & non diuersum obiectum formale, videlicet omnes definitiones, & demonstrationes omnes respicit.

63 Respondeo. In primis, si praecisiones obiectivae sint possibiles, vt est longè probabilius, actus ij ex obiecto formali diffidere poterunt, eò, quod vnus attingat aliquid ex parte obiecti, à quo omnino praescindit alter: Si quidem prior actus attingit ex parte obiecti demonstrationem in communi, & partes eius constitutivas etiam in communi, non verò demonstrationes in particulari, aut partes earum constitutivas in particulari, inter quas numeratur definitio: posterior vero actus attingit definitionem in communi, non verò definitiones particulares, aut partes earum in singulari, inter quas demonstratio numeratur.

64 Deinde, esto, possibiles non sint praecisiones obiectivae, adhuc argumentum vi caret. Pro cuius luce supponendum est ex dictis supra libro 7. huius operis tractatu 6. decimo obiectum formale complecti praeter rem cognitam, cognitionem etiam, eiusque modum tendendi. Supponendum item est, vnum obiectum formale esse posse diuersum ab alio pro diuersitate alterutrius partis, vt in aliis complexis vsuuenit. Quocirca, si solae res cognitae differant, esto eodem modo cognoscantur ambae, id sufficere ad diuersitatem obiecti formalis, qua ratione cum aliquid à posteriori de Deo, & aliud de Angelo demonstratur, ea demonstrationes fortiuntur obiecta formalia specie diuersa. sin-

autem è contrario solus modus tendendi actuum sit diuersus, esto res cognitae non differant, id etiam satis, superque erit ad differentiam obiectorum formalium, qua ratione cognitio, & volitio, quae in eandem rem tendunt, nihilominus diuersa fortiuntur obiecta formalia, videlicet altera verum, altera bonum. Quae cum ita sint; actus cognoscens, quid sit definitio, & actus cognoscens, quid sit demonstratio, ex parte rei cognitae non differunt, secus vero ex parte cognitionis, & modi tendendi, quod sufficiens est ad id, vt sit multiplex, ac diuersum obiectum formale vtrique praestitutum.

Argumentor quarto. Anima Petri, verbi gratia, & anima Pauli sunt eiusdem speciei: & tamen respiciunt essentialiter connotata specie diuersa, nimirum modo, vnionum, vbicationum, durationum, &c. vt ostensum est in Physica libro 2. tractatu 9. capite 2. & 3. necnon in Dialectica lib. 9. tractatu 3. capite 2. & tractatu quarto capite 2. Quamquam ergo habitus cuiusvis scientiae totalis respiciant obiecta formalia specie diuersa, non ob id erunt diuersae speciei, ac proinde nulla facultas non erit vnus specie habitus.

Respondeo: connotata specie diuersa, quorum tota tandem diuersitas deuoluitur ad ipsas rerum indiuiduationes, ita vt ideo dicantur specie differre, quoniam alia hanc indiuiduam animam verbi gratia, alia vero aliam numero respiciunt, esse proprietates indiuiduales, quae non diuersitatem specificam, sed numericam arguunt iuxta illud Porphyrii, quem sequuntur reliqui omnes: indiuiduum est cuius collectio proprietatum in nullo reperitur alio: Huiusmodi autem connotata sunt modi specie logica diuersi in animabus Petri, & Pauli: ideo enim ita differunt, quia cum vniones, verbi gratia, animae Petri eam solam essentialiter respiciant, potest ab eis abstrahi ratio aliqua vniuersalis, & quidditatiua non communis vnionibus animae Paulinae, & è conuerso. Contra vero obiecta formalia specie diuersa, quae respiciuntur, & connotantur ab actibus & habitibus eiusdem scientiae totalis, haud quaquam differunt specificè per ordinem essentialem ad indiuidua vlla, sed potius veluti homo, & equus, verbi gratia, Quid mirum ergo, si maiorem in actus, & habitus refundant diuersitatem, quam reiciunt in animas Petri, & Pauli proprietates modales, quas anima connotant? Confirmatur: quia si connotata specie diuersa priori modo diuersitatem arguerent specificam, nullum indiuiduum non esset specie diuersum ab alio: At hoc incommodi non sequitur, esto actus, & habitus specie differant, per ordinem ad varia obiecta, quae suapte ingenio connotant, vt intuenti clarebit.

Quinto, ac postremo argumentor. Idem actus potest respicere, quin etiam modo multoties respicit obiecta formalia specie diuersa, vt cum eodem indiuisibili iudicio assero, *albedo non est nigredo*; vel vna apprehensione, *albedo, & nigredo*; aut alia, *albedo, vel nigredo*. Similiter ergo idem indiuisibilis habitus intueri poterit multa obiecta formalia specie diuersa, ac proinde omnia, quae sub eandem scientiam totalem cadunt.

Respondeo, vnum indiuisibilem actum intellectus nostri respicere diuersa obiecta formalia; at duntaxat inadaequata, nullo vero modo totalia. Quod si habitus alicuius scientiae totalis respiceret omnia eius obiecta formalia, idque in se indiuisibilis existens, sanè plura intueretur obiecta formalia

malia aliquo modo totalia, hoc est comparatione actuum. Respondeo secundo, indiuisibilem habitum respicere etiam nunc diuersa obiecta formalia eo modo, quo illa respectat vnus actus, id est, non disparate, ac præcisue, sed cum aliqua eorum connexion, & comparatione facta per particulam est, aut, & aut, vel. Cæterum vti de facto, vt aiunt, haud forte reperitur vnquam actus disparate pluribus obiectis formalibus terminatus, vt albedo, nigredo, vel albedo videtur, nigredo videtur, ita habitus eius genij modo non dari est probabilius, Quod tamen possibilis sit actus, & habitus illius conditionis, fateor cum P. Ripalda lib. 3. de ente supernat. disputatione 47. sectione 2. numero 16.

69 Respondeo tertio habitum circa diuersa obiecta formalia nunc semper esse multiplicem, non duntaxat ob relationem, quam ad illa sortitur; (nam possibilis est habitus indiuisibilis, & tamen ad diuersa obiecta formalia relatus, vt sæpe sæpius dictum) sed quia modo semper contingit, habitum verfantem circa vnum obiectum formale separari posse ab habitu de alio, vt supra demonstratum. Ast actus plura formaliter attingens, siue id faciat disparate modo, siue non, sine aliqua comparatione, haud est separabilis à se ipso, haud etiam vna realitas eius est separabilis ab alia. Quid est ergo, quapropter debeat esse multiplex.

C A P V T V I.

An saltem habitus cuiusvis facultatis sint inter se physice uniti.

70 N egant Doctores omnes supra capite 1. ad eius initium laudati: ac negandum præter alios optime probat P. Bartholomæus Amicus tractatione 27. log. disputatione 4. quæstione 1. dubitat. 3. & 4. Eandem sententiam etiam ipse sequor, & suadeo sequentibus argumentis. Namque in primis, quod plures habitus in vnam scientiam coalescant, iis per accidens est, & à solo philosophorum arbitrio proficiscitur: nulla igitur inter eos vnio physica intercedit: sicut quod multi homines libere in vnam Rempublicam coaluerint, & cuiusdam Principis regimini sint subditi, nullam inter eos vnionem physicam efficiunt. Secundo: eiusmodi vnio habituum est omnino superflua, cum sine illa quouis eorum facilitare possit, vt cernere est in primo habitu acquisito, qui faciliat ante, quam reliqui superueniant. Tertio: actus dialecticæ, verbi gratia, minime vniuntur, vt omnibus est in confesso: ergo nec habitus. Quarto: habitus metaphysici ex. c. de Deo, & Angelo plus differunt, quam habitus scientifici de Angelo, & Cælo: Ast hi posteriores, non vniuntur physice, alias habitus diuersarum scientiarum talem inter se sortirentur vnionem: ergo nec illi priores, qui ad Metaphysicam spectant.

71 Quinto: si huic philosophandi modo locus esset, similiter, adstrui posset, habitus omnes speculatiuos ex vna parte, & ex alia practicos omnes, de quibuscumque sint ambo obiectis inter se physice uniti, sicut habitus dialecticæ, verbi gratia ob conuenientiam inter se, & disconuenientiam respectu habituum aliarum facultatum vniuntur inter se inuicem. Idem etiam fingi posset de habitibus virtutum, & vitiorum: Idem de habitibus

omnibus intellectus hinc, & illinc voluntatis. Denique inter intellectum, & voluntatem (quas potentias supponamus inuicem distingui) prout sunt sibi mutuo similes, & à potentiis materialibus differentes; inter intellectum item, & sensum, quatenus à potentiis cognoscitiuis externis dissident; inter potentias etiam cognoscitiuas, seu materiales, seu spirituales, seu externas, seu internas ex vna parte, & inter potentias appetitiuas ex alia nouas quasdam, & in auditas vniones nobis integrum esset comminisci.

72 Pro contraria sententia, quam tuerentur aliqui recentiores in manuscriptis, & quæ tribui solet Patri Salas, aliisque authoribus magni nominis obici potest primo. Partes intensiue cuiusvis scientiæ vniuntur physice inter se in ordine ad vnum subiectum habsonis, in quo recipiuntur: ergo & partes extensiue cuiuscunque scientiæ habitualis (de qua vtrique sermo) vniuntur physice inter se in ordine ad vnum subiectum attributionis, ad quod omnes referuntur. Respondeo, in primis satis probabile esse, partes intensiue facultatis habitualis inter se immediate non vniri, nec, nisi mediata, & in subiecto communi physice colligari, vt ostensum in Phys. lib. 6. tract. 2. vtque necesse est affirmari ij, qui gradus intensiōis specie differre, & res omnes specie diuersas vnionis continuatiue incapaces existimant. Deinde argumentum, non minus in Dialectica actuali, quam habituali procedit: in illa autem nullius est momenti, nec quisquam erit, qui actus Dialecticæ inuicem vniri censet, vt superius animaduersum: ergo nec in ista posteriori, videlicet habituali: Denique ordo partium intensiōis, si quod probabile est, sint etherogeneæ, est intrinsecus, & essentialis, quippe ratione cuius alia alias suapte natura præsupponunt: quare non mirum: si vniuntur vnione physica continuatiua, quemadmodum materia, & forma vnione physica essentiali vinciuntur inuicem. At ordo habituum scientificorum est extrinsecus, & arbitrius, atque à solo philosophorum litio proficiscens.

73 Obiicies pro eadem sententia secundo: quævis scientia totalis dici solet vna: at id vix intelligi potest sine eo, quod eius partes, scilicet habitus physice vniuntur inuicem. Respondeo satis, superque esse, vt scientia habitualis pluribus coalescens partibus quodammodo dicatur vna vnitate cuiusdam ordinis, nec esse necessariam vnionem physicam, & strictam. Specta, si libet, siue licet infinitam illam circum nos properantis cæli ambitionem, auratum Solis obrem, candentem Lunæ globum, minorum syderum multitudinem, ac varietatem spirabilis itidem elementi sincera flamina; flammantis crispata volumina; liquentis alternos cursus, atque recursum; immoti denique soli super inane requiem: hæc autem omnia, quamuis non vnita physice, quid, nisi vna rerum summa, quid, nisi vna mundi facies: Atque, vt à naturalibus ad artificialia orationem conuertam, ac Tertulliani in lib. de anima cap. 15. verbis utar; spectat portentosissimam Archimede dis munificentiam, organum Hydraulicum dico, tot membra, tot partes, tot compagines, tot itinera vocum, tot compendia sonorum, tot commercia modorum, tot acies tibiarum, & vna moles erunt omnia; licet non omnia physice copulentur inuicem, sed multa sint duntaxat continuata. Par ratio est aliorum entium artificialium vt naui, domus, exercitus, &c.

74 Obiicies tertio; nisi partes scientiæ totalis v. g. Dialecticæ se vniuntur physice, futurum, vt mul-

tum ei depereat speciei, ac pulchritudine, vtque sit.

Quid lib. 1.
Metaph.

Rudis indigestaque moles

*Nec quicquam nisi pondus iners congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.*

Nihil tamen est in hac obiectione momenti. Quid exercitu per cuneos, phalangas, & agmina explicato pulchrius? at partes non vnitās, sed dispositas habet. Quid mundo sublunari speciosius? at elementis, non continuis, sed contiguīs coalescit. Quid mundo caelesti admirabilius? at solutis orbibus, & in diuersa raptatis continuū circumuoluitur. Maneat ergo, Dialecticā habituali nihil decoris, nihil speciei detrahi, etiam si nullo physico ligamine cohaerescat, & haud metum esse, ne, quibus constat habitus, si non vniantur proprie, & stricte, eo ipso confusum, & inordinatum chaos efficiant.

75

Obiicies quartō, si, quin vniantur inuicem plures habitus, vnam tamen scientiam constituunt, certe omnes scientiæ, etiam totales, vt Metaphysica, Physica, Logica, Mathematica, &c. quamuis non sint physice vnitæ, vnam tamen scientiam efficiunt. Consequens autem est absurdum: ergo & illud, vnde sequitur. Respondeo in primis, argumentum ad rem, quā de agitur, esse inutile: eandem enim habet vim suæ habitus vnius scientiæ v. g. Dialecticæ vniantur inuicem, siue secus. Fac enim eos vniri physice. Cur obsecro omnes scientiæ totales similem non fortiantur vniōem? Cur v. g. Dialectica non copuletur Physicæ, hæc si post illam primo acquiratur, & Physica Metaphysicæ, & hæc Mathematicæ, &c.

76

Deinde respondeo; si sermo sit de vnitatē cuiusdam connexionis, ex omnibus scientiis vnam conflari: omnes enim connectuntur inter se, ac mutuū conferunt haud parum: idemque dicendum esse, si sermo sit de vnitatē abstractionis intellectualis: ex omnibus enim abstrahi potest vna ratio generica scientiæ: quo luculenter respexit Plato in Ciuili hisce verbis: *ita cunctas scientias diuide: agentem vnam, alteram cognoscentem solummodo nomina: sint ergo scientia species dua, cum vna sit scientia tota.* Atque priori, vel certe posteriori modo horum duorum omnes virtutes sunt vna virtus, iuxta illud vulgare dictum: iustitia in semet virtutes continet omnes: & cum sint tot prudentiæ, quot virtutes voluntatis, quas recta ratio regit, quibusque veluti faciem præfert, omnes tamen dici solent vna prudentia. Quod, si loquamur de vnitatē arbitraria, ea nimirum, quam habet scientia totalis ex eo, quod primi Sapientes voluerint, vt in ordine ad tale obiectum attributionis de his, & non aliis agatur attributis, vtque hi habitus, & non plures censeantur vna facultas, ita quidem haud est vna scientia ex omnibus conflata: haud enim placitum fuit antiquis inuentoribus, vt esset vna tantum scientia, sed potius multiplex, videlicet Logica, Philosophia, Metaphysica, Geometria, Medicina, &c. Et quidem iure merito: ita namque distingui scientias multum iuuat, vt non confuse, sed ordinatim, ac dilucide addiscantur, earumque Encyclopædia breuius, ac facilius possit absolui.

77

Non me later, Alexandrum, Ægidium Iulium Sirenium, Bernardinum Mirandulanum, Sebastianum Foxium, apud Auerfam q. 1. Philosoph. sect. 6. & Amicum vbi supra art. 1. absolute asserere, omnes scientias esse vnam scientiam: contra vero Aristagaram disp. 1. log. Hurtadum, & alios communi-

ter præcise id negare. Caterum controuersia est de solo nomine: atque adhibita distinctione à nobis tradita facile, si velint, conciliari possunt inuicem vtique authores.

CAPVT VII.

*An sit possibilis, saltem in alia rerum serie
supernaturali, facultas aliqua quæ sit
vnus simplex habitus.*

78

Respondeo possibilem esse id genus facultatem, siue scientiam totalem, Nam in primis, quæ est in illa implicatio, aut contradictio terminorum? Rursus secundo: Deus optimus maximus est summè facilis ad operandum per intellectum, & voluntatem: at in eo non est diuersa facilitas ad diuersa obiecta formalia, sed eadem, & indiuisibilis ob summam eius simplicitatem: facilitas ergo habitualis creata, sin minus naturaliter, ac certe in alio rerum ordine supernaturali eadem, & indiuisibilis esse poterit comparatione plurium obiectorum formalium, atque adeo omnia Dialecticæ v. g. aut alterius cuiusvis facultatis simul complecti. Maior est perspicua: tum quia facilitas in operando est perfectio sine imperfectione: Deo igitur est assignanda: tum etiam, quia id scripturæ sacræ passim affirmant: namque Ecclesiastici cap. 12. habetur: *facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem*: & paulo inferius; *quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuire unicuique secundum vias suas*: & Genes. cap. 18. *numquid Deo quidquam est difficile?* & 1. Reg. cap. 14. *quia non est domino difficile saluare, vel in multis, vel in paucis*: & Hierem. cap. 32. *non erit tibi difficile omne verbum.* Quæ idcirco congesti, quia forte non deerit (quæ sunt hominum ingenia) qui Deo facilitatem propriè sumptam deneget, sicut ei notitiam practicam propriè sumptam quidam ausi sunt inficari.

79

Confirmatur: sicut eadem indiuisibilis omnipotentia Dei ad omnes effectus possibilis, quantumcunque specie diuersos, se porrigit, ita potentia creata etiam de facto, vt aiunt, existens ad plures effectus specie differentes se se extendit, esto non ad omnes, eo, quod inter illam, & omnipotentiam infinita sit distantia: quemadmodum ergo eadem indiuisibilis facilitas increata ad omnia obiecta formalia se extendit, ita eadem indiuisibilis facilitas habitualis creata, & finita, sin minus in præsentia; at certe in alio rerum ordine supernaturali ad plura obiecta formalia specie diuersa poterit extendi, licet non ad omnia, eo, quod illa, & facilitas increata infinito quodam intervallo diffideant. Confirmatur secundo: Vti in Deo est eadem facilitas ad actus etiam oppositos, ita etiam alia rerum possibilis est facultas aliqua creata quæ eadem existens, nihilominus inclinet ad actus oppositos, videlicet virtutis, ac vitij, veros, ac falsos, & vtrorumque sit ex æquo illecebra, vt supra ostensum est capite primo huius tractatus: similiter ergo; quemadmodum in Deo est facilitas vna, & indiuisibilis ad obiecta formalia specie diuersa, & compossibilia inuicem, ita in rebus creatis saltem supernaturaliter erit possibilis eiusmodi facultas.

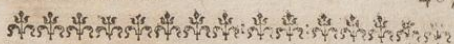
Obiicies

80 Obiicies tamen primo. Nulla facilitas in Deo est habitualis: quamvis enim Herrera 1. part. art. 37. quæstione prima habitum Deo tribuat, ac contrarium est omnium philosophorum, & Theologorum: quamvis ergo facilitas, quæ est in Deo plura complectatur objecta formalia, inde tamen quod argumentum desumi potest ad facilitatem creatam alterius ordinis, quæ quidem vere, & proprie est habitus. Respondeo, non esse cur, quoad extensionem illam, habitus aliquis alterius ordinis imitari quodammodo nequeat facilitatem Dei propriam, quantumvis non habitualement: licet enim non conveniant in ratione habitus, cæterum convenientiam habent, ac similitudinem in ratione facilitatis: aliunde vero in ea imitatione nulla videtur esse repugnantia terminorum.

81 Obiicies secundo: facilitas divina est generationis, & corruptionis, intensiois, & remissionis per actus similes incapax: & tamen facilitas omnis creata acquisita, de qua sola est in præsentis sermo, siue sit huius, siue alterius ordinis generari potest, & corrumpi, intendi, ac remitti: quamvis ergo facilitas Dei propria sit indiuisibiliter extensa ad plura objecta formalia, contrarium tamen dici poterit de quouis habitu acquisito, siue naturali, siue supernaturali.

82 Respondeo, non id nos tueri, omnem perfectionem facilitati diuinæ convenientem, illico transferri posse, ac debere ad facilitatem aliquam creatam, saltem alterius ordinis: Tantum ergo existimamus, facilitatis in Deo repertæ imitationem quandam inueniri posse in creatis, si id non repugnet ex parte creatæ facilitatis, vel, quia creata est, vel quia talis creatura est: At, nec generari, nec corrumpi posse, siue non posse incipere, & desinere repugnat omni habitui acquisito, etiam alterius ordinis, quia est qualitas creata: esse item intensiois, ac remissionis nesciam ei repugnat, quia supponitur peculiarem eius naturam, & conditionem esse, ut utramque postulet: alioqui enim, ut multæ aliæ res creatae possunt intendi, ac remitti, idem in habitum aliquem poterit conuenire; ac non in eum, quo de agimus. Cæterum neutro ex capite repugnat habitum alterius ordinis, de quo disputatio extendit indiuisibiliter ad plura objecta formalia: quidni ergo quoad eiusmodi extensionem imitari queat diuinam facultatem in operando.

83 Quamobrem nullam in eo repugnantiam compertio, quod sit possibilis in alia rerum serie scientia totalis, quæ ad plura objecta formalia, imo ad omnia partialium scientiarum se se porrigat, quin pro eorum multiplicitate sit multiplex habitus, sed potius vnus, & simplex. Quin etiam est probabile eius genij scientias esse infusas Christo Domino, ac Deiparæ, quarum scilicet quævis in suo genere, & in ordine ad vnum obiectum attributionis ut realiter vna, ac simplex qualitas, vel etiam quæ omnes collectim sumptæ eam fortiantur unitatem, & simplicitatem.

TRACTATUS IV.

De subalternatione habituum intellectuum, siue scientiarum Habituum.

CAPITULUM I.

Qua, & quotuplex sit subalternatio.

ISSIS autem aliorum opinionibus, quæ in quibus peccent capite sequenti breuiter perstringam veram subalternationem in communi sumptam arbitror, eam esse merito cuius principia vnus facultatis deriuantur à principiis alterius, & per ea possunt velut conclusiones à priori probari ita Arist. 1. Post. capite septimo & octauo & capite 13. atque eisdem locis veteres eius interpretes: id etiam indigitari ipsum vocis etymon: siquidem vnā facultatem subalternare aliam est, eam sub se habere; subalternari contra hanc illi est subiici, & ab illa dependere: huiusmodi autem dependentia vnus scientiæ, artifice ab alia tunc vsuenerit, quando altera per coniunctionem cum altera redditur evidens à priori, siue quod iuxta est, quando vna accipit ab alia causam, cur ita sit id quod velut principium assumit: optimo ergo iure hoc pacto rationem communem subalternationis explicuimus. Hoc etiam modo recte intelligitur quod ex Arist. & eius interpretum sententia ait Scotus in prologo sub quæstio. 3. in 5. quæstione laterali: *subalternata incipit, vbi desinit subalternans.* Namque facultas subalternans desinit in suis Conclusionibus subalternata vero incipit à suis præmissis: vbi ergo illius conclusiones sint huius præmissæ, fiet optime ut altera incipiat, vbi desinit altera. Denique hac ratione bene est quod dixit Arist. facultatem subalternatam scire quod res sit, siue quia sit, subalternantem vero propter quid sit: hæc enim, ut diximus, reddit causam ob quam ita sit, quod assumitur velut principium: ab illa: illa vero talem causam per se non assequitur, sed dumtaxat eius effectum cognoscit euidenter, siue immediate siue media aliqua inductione, aliove motiuo, quod non sit à priori.

Porro autem quemadmodum facultas alia est practica, alia est speculatiua, ita subalternatio nuper explicata bifariam cōtingit, ac duplex est: vna quidem, eaque prior solas facultates, practicas necesse inuicē, & accidit ratione finis utique exequibilis, quod nimirum finis, quem exequitur vna facultas, destinatur ad proximum finem alterius, siue, quod instar est, quado vna suppeditat alteri instrumenta, quibus sic operatura quo pacto frænofactoria equestris, hæc militari, & militaris politicæ subalternantur; contra vero politica militarem, & hæc equestrem, atque equestriss frænofactoriam ordine retroacto subalternant, sibi que subiiciunt. Idcirco autem has facultates practicas & alias similes proprie subalternantes & subalternatas statuimus, quoniam eis nuper tradita subalternationis finitio conuenit. Etenim ars frænofactoria, verbi gratia, solum cognoscit, quia frænum est ita cōficiendum, & quod

quod talia debeant eius esse loramenta, ac ferricula equestris vero docet propter quid frænum ita sit faciendum, & causam cur talia debeant esse, quibus constat, instrumenta: docet enim, quâ ratione incitandus, frangendus, circumagendus, sistendus, domandus, atque ad nutum moderandus sit equus: cum ergo nequeat prædictis modis regi, ac temperari, nisi fræno tali modo confecto, propterea ita conficiendum illud esse. Ecce quatenus primum principium artis frænofactoriæ, ratione cuius adhibet media ad executionem operis sui, probatur à priori & scitur propter quid vi regulæ siue principij equestris, adeoque quod est præmissa artis frænofactoriæ, id ipsum sit conclusio, quæ lumine superioris artis innotescit. Vide Durandum in prol. quæstione septima numero vndecimo.

3 Adde, quod huiusmodi veram subalternationem inter facultates practicas agnouerint Aristoteles primo Ethic. capite primo & primo politic. c. 5. cuiusque interpretes prædictis locis, item eius magister Plato in ciuili, his verbis: *Inprimis artes geminas circa omnia quæ fiunt consideremus: unam quidem generationis, ut ita loquar concusam, alteram vero causam ipsam. Quæcunque rem ipsam non fabricant, sed fabricantibus organa subministrant quibus absentibus institutum opus nequaquam perficeretur, eas concusas, ut ita dixerim, nominamus: eas autem ipsas quæ principaliter faciunt, causas appellamus.* Rursus in Euthidemo sic ait: *cum res militaris, ac facultates omnes reliquæ operum suorum imperium ciuili arti submittere viderentur, utpote quæ sola vti sciat, nihil nobis impedimento fore putabimus, quo minus hæc esset quam querebamus, causa rempublicam administrandi, & secundum illud Æschyli puppi sola ciuitatis præsidens, & gubernacula totius tenens, omnibus dominans, omnia vtilia reddens.* Hæc ille,

4 Posterior species subalternationis practicas & etiam speculatiuas complectitur, facultates: atque ratione obiecti vsuuenit; quando videlicet obiectum vnius, facultatis, siue actiue siue contemplatiue continetur sub obiecto alterius, eique differentiam, non essentialem, sed accidentariam superaddit. Hoc modo medicina subalternatur Physicæ, quoniam hæc corpus in communi, illa vero corpus sanabile respicit: eodem etiam modo subalternatur mathesis Physicæ, quia hæc corpus ut sic, illa vero corpus prout quantum siue mensurabile intuetur: Item musica subalternatur hoc pacto arithmeticæ, quæ attingit numerum secundum se, cum tamen illa numerum prout sonorum, & auditui oblectando idoneum consideret. Perspectiua etiam simili ritu geometriæ subalternata dicitur, propter id quod hæc lineam, siue quantitatem nudè sumptam discuit, perspectiua vero eam prout coloratam, & aspectabilem.

5 Idcirco autem obiectum scientiæ hoc modo subalternatæ debet collocari sub obiecto subalternantis: quoniam ea si inuicem disparata sint, ac mutua illa habitudine destituta, eorundem etiam scientiæ reciproco ordine, omnique subalternatione carebunt, nec erit ut principia vnius ex alterius fontibus hauriantur, ut scitè animaduertunt Conimbric. in caput decimum de demonst. quæstione secunda articulo primo Debet insuper obiectum vnius scientiæ contrahi per obiectum alterius cui subiicitur, additione

differentiæ accidentalis: quia, si differentia sit essentialis, sic ut obiectum, quod contrahit sit quædam species, contractum vero genus, nulla erit subalternatio inter scientiam vnius, & eam quæ est alterius. Cuius ratio hæc est: nam scientia de genere, & specie, siue ratione communi, & inferiori eam essentialiter contrahente, eadem ut plurimum est, sicut docet Aristoteles quarto metaphys. textu. quarto & quidem merito: vtriusque enim illius obiecti inter se identitas quidni etiam in vtriusque scientiam redundet? Ut autem vna scientia sit alteri subalternata oportet eas esse distinctas: subalternatio namque, qualis-qualis sit dependentia quædam est vnius facultatis ab alia, & adiutorium illud, quod vna præstat alteri: proinde distinctionem earum postulat, ut recte Seneca Epist. 88. *cum ventum est ad naturales quæstiones, geometria testimonio statuitur. Ergo eius quam adiuvat pars? Multa adiuvant nos nec ideo partes nostræ sunt: imo si partes essent, non adiuvarent. Cibus adiutorium corporis, nec tamen pars est. Aliquid nobis præstat Geometria ministerium, sic philosophia necessaria est quomodo ipsi faber, sed nec hic geometria pars est, nec illa philosophia.* Hactenus ille. Quod si differentia, quam obiectum vnius scientiæ superimponit obiecto alterius, sit accidentaria, tum equidem vtrumque obiectum distinctum erit, sicut ad scientias distinguendas opus: erunt etiam ambo inuicem catenata, prout ad subalternationem facultatis vtriusque requiritur. Præterea etiam si aliquando vsuueniat, ut ratio communis, ac generica, & etiam specifica, inferiorve per differentiam essentialem contracta pertineant ad diuersas scientias, propter diuersam abstractionem à materia, quo pacto ens, substantia accidens in communi ad metaphysicam spectant, eorum tamen species inferiores entia nimirum substantiæ, & accidentia corporea ad physicam, cæterum gradus illi remotissimi propter coniunctionem cum differentiis essentialibus, per quas contrahuntur, paucissimas proprietates communes inferunt, quæ vi illorum possint à priori demonstrari: pleræque enim passionem entium inferiorum ostenduntur per eorum proprias, & particulares differentias, & non per prædicata illa latissima ad metaphysicam atinentia, sicut experientia testatur, & inter alios author est P. Suarez, disput. prima metaphys. sectione sexta numero 50. quid mirum ergo si, defectu huius dependentiæ in cognoscendo, scientia de ratione specifica non subalternetur gradui celsissimo entis, substantiæ, aut accidentis, quem essentialiter contrahit? longe alia conditio rationis inferioris, quæ superiore per accidens contrahit; vnius enim proprietates & conclusiones sunt principia quibus à priori demonstrantur proprietates alterius, uti ad veram subalternationem oportet.

6 Et enim omnia medicinæ, verbi gratia, principia, quibus ostensue probat aliquid de obiecto suo, sunt quædam notitiæ; quibus patefunt virtutes actiue, & passiuæ rerum naturalium, videlicet quod corpus excessu caloris ægrum medicamento frigido curari debeat, contrà vero calidum medicamentum adhiberi debeat ei, qui frigido aliquo morbo laborat, quod etiam humidæ agritudines siccis remediis,

remediis, & sicca humidis sint curandæ: hæc autem principia, & reliqua similia, siue ea sint communia, siue ad certam, ac particularem materiam applicata, probantur à priori per Philosophiæ naturalis principia, cuiusmodi sunt contraria contrariis expelli, item calida frigidis, humida siccis contrariis expelli, ex his enim optime inferitur, horum excessum per illorum applicationem, & è conuerso corrigendum, atque curandum esse, vt rectè docent præter alios Durandus, citata quæst. prolum. 11. & Auerſa quæst. 27. log. section. 6. paulo post medium. Rursus mathematica principia, tamen si nō omnia à priori demonstrantur in Philosophia naturali, at multa sanè, sicut ad vnus ab altera dependentiam, & vtriusque subalternationem non totalem quidem, sed tamen veram, & propriam satis est, vt bene Suarez loco citato numer. 47. Quod enim à quouis puncto ad quoduis punctum linea duci possit, supponit mathematicus, Philosophus autem probat propter id quod punctum non est immediatum alteri puncto, sed potius alicuius interseccionis partis dissitum ab eo. Iam, quod basis trianguli rectilinei, & æquilateri in duas partes æquales diuidi queat, sicut & angulus ei emens, mathematicum dogma est, atque principium: probatur autem à priori in Philosophia naturali, quia linea triangulo illi velut basis subiecta non constat vnquam solis punctis finitis, quæ multoties bifariam diuidi nequeunt, ad modum quo plures numeri finitis vnitatebus constantes æqualem sectionem non subeunt, sed potius partibus infinitis. Ex eadem etiam infinitate probat Philosophus à priori hoc principium mathematicum, à quouis puncto circuli superioris, & maioris mitti posse ad centrum lineam rectam per quoduis punctum circuli inferioris, quia vsquam duæ lineæ cœcant, aut litteram Pythagoræ obliquatæ efficiant. Innumera alia eiusmodi principia à philosophicis dignitatibus lucem, & probationem accipiunt. Egregie quidem Seneca ep. 88. *Sapiens enim causas naturalium, & querit, & nouit, quorum numeros mensuraeque geometres persequitur, & supputat. Quæ ratione constant cœlestia, quæ illis sit vis, quæ natura, sapiens scit: cursus & recursus & obseruationes, per quas descendunt & allenantur, ac speciem interdum stantium præbent, cum cœlestibus stare non liceat, colligit mathematicus. Quæ causa in speculo imagines exprimat, scit sapiens. Illud tibi geometer potest dicere, quantum abesse debeat corpus ab imagine, & quales forma speculi quales imagines reddat. Magnum esse solem Philosophus probabit quantum sit, mathematicus qui vsu quodam, & exercitatione procedit: sed vt procedat impetranda illi quadam principia sunt. Non est autem ars sui iuris, cui precarium fundamentum est: Philosophia nil ab alio petit, totum opus à solo excitat. Mathematica (vt ita dicam) superficialia est, in alieno edificat, aliena accipit principia, quorum beneficio ad vltiora perueniat.*

Denique Geometriæ perspectiua, & Arithmeticæ Musica ita sunt illigata merito obiectorum, quæ prout accidentaliter affecta respiciunt, vt ex illarum principis harum principia à priori probentur. Verbi gratia rem propè sitam maiorem apparere est principium perspectiue: eius autem probatio à priori est hæc dignitas geometrica; lineæ procedentes ab eadem basi quo propius coniunguntur eo maiorem angulum efficiunt: hinc enim sequitur, angulum visorium esse maiorem, quo propius est obiectum, & hoc proinde maius apparere, vt pote quod non nisi per radiorum, aut specierum angulosam pyramidem in oculo delineantem videtur.

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

Eiusmodi multa, imò ferme omnia habet perspectiua respectu geometriæ: eiusmodi etiam non pauca musicæ, si comparatur cum arithmetica, & proportio numerorum in voce, cum proportionem numerorum secundum se.

Atque hæc est ratio, quapropter dependentiam hanc vnus scientiæ ab alia munere obiecti, quod aliter & aliter vtrique respicit, altera scilicet nudum, altera vero accidentaliter affectum, veram subalternationem statuimus, quia nimirum ita fit vt principia vnus sint conclusiones deductæ ex principiis alterius, sicut inductione facta liqueſcit. Adice quod Aristoteles primo post. capite decimo, & alibi sæpè huiusmodi subalternationem ratione obiecti agnoscat, & quod plus est, exemplis à nobis adductis eam declarat.

C A P V T II.

Quousque euidencia esse debeant principia, quæ à scientia subalternante accipiunt subalternata?

Præcedenti capite subalternationem in communi sumptam, eamque veram, ac germanam, & omni metaphora, ac improprietate alienam exposuimus: mox vnā speciem, & post hanc, alteram ei subdidimus. Reliquum est, vt has tres rationes, communem videlicet & duas ei subiectas, quoniam plura de illis supersunt dicenda, iterato examine ad trutinam plusculum castigemus, & nonnullis tandem illationibus totam hanc de subalternatione doctrinam absoluamus.

Ergo circa subalternationem in communi à nobis explicatam illud primum dubitari potest, quo pacto, cum scientia subalternata euidenter concludit, ea principia prius cognosci debeant, quibus à subalternante acceptis vtitur: Prima sententia est, satis esse vt ea sint ineuidenter cognita, ac duntaxat credita per fidem humanam, qua quis sibi persuadeat earum manifestam probationem, ac plenam euidenciam contineri in principiis scientiæ superioris nondum cognitis. Sic Capreolus, Caietanus, Siluester, Canus, Albertus, Agydus, Hispanensis apud Conimbrienses in cap. 10. de demonstr. quæst. 2. artic. 2. Huius autem sententiæ fundamentum est: quoniam, licet conclusio scientiæ subalternatæ oriatur ex principio proximo tantum credito, & ineuidenter cognito, ea sola scientia si quis sit præditus, cæterum mediata, & remote proficiscitur ex aliquo principio scientiæ subalternantis, vbivbi hæc existat, mediante scilicet fide, quæ credit dari tale principium euidens vnde demonstrari possit principium proximum quo vtitur: euidencia autem conclusionis peti debet à principio remoto, & vltimo, quod videlicet est per se, non vero à proximo, cuius euidencia est omnino per accidens, & ex facili solet adesse, & abesse. Allegant etiam Aristotelem 1. top. cap. 1. dicentem, scientiam enasci ex principiis, quorum habemus fidem. Denique inferunt, Theologiam nostram proprie subalternari scientiæ Dei, & beatorum: quoniam principia, quibus vtitur, sunt euidencia, non in nobis, ac secundum se, & in altiori cognoscente, Deo scilicet, & beatis.

Enimvero hæc sententia manifestè contradicit Arist. lib. 1. post. c. 2. Si igitur ipsum scire tale est quale posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris, & primis, mediisque vacantibus, & ex

R.

notiori

notioribus ausis, & prioribus ipsa conclusione, cuiusque eiusdem esse. Et paulò post: Oportet autem & exprimis & indemonstrabilibus esse: quia non scit, qui demonstrationem horum non habet: scire enim non per accidens ea quorum est demonstratio, nihil aliud est sanè, quam demonstrationem habere. Ecce docet, principia cuiusvis scientiæ tantum debere abesse à quavis inevidentia, ut etiam conclusionis evidentiam necessariò superent: item ea esse indemonstrabilia, ac per se nota, aliunde verò oportere eorum demonstrationem hoc est aliquam evidentem notitiam haberi. Rursus tota evidentia conclusionis manat à præmissis: ubi ergo hæ non fuerint evidentes, illa evidens quæ poterit esse? Huc facit Aristotelica ratio citato capite 2. Cum autem credere, scireque rem talem per ratiocinationem oporteat, quam demonstrationem vocamus: hæc vero est, quia sunt quibus extruitur ratiocinatio, necesse est, non solum prima illa, vel omnia, vel aliqua prius noscantur, sed etiam ut magis noscantur: semper enim & illud tale magis, ob quod unumquodque tale est: veluti magis id est dilectum, atque amatum, ob quod amamus atque diligimus. Quare si ob prima scimus, ac credimus, & illa sanè scimus, ac credimus magis, quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora. Vnde sic argumentor: fieri nequit, ut vnam rem ames immediatè propter aliam, verbi gratia, medicinam propter sanitatem, quin hanc magis ames, imò etiam maiori amore complectaris: similiter ergo nequit esse, ut conclusionem aliquam evidenter cognoscas vi alicuius principij proximi, & immediati, quin hoc aliqua tibi evidentia, imò maiori, si Aristoteli credendum est, innotescat.

12 Quod autem aiunt aduersarij satis esse ad evidentiam conclusionis subalternatæ quod evidentia sint eius principia remota, videlicet illa, à quibus incipit scientia subalternans, nihil habet momenti: sicut enim effectus physicus magis dependet à sua causa proxima quam à remota, & ab hac per accidens, ab illa verò per se, uti in nepote, verbi gratia, contemplatione Patris, & aui cernitur; ita similiter effectus intentionalis, cuiusmodi est conclusio, quoad evidentiam suam, plus pendere debet à principiis, siue præmissis immediatis, quam remotis, & ab his per accidens, ab illis verò per se, cum concludens remota sæpè sæpius ignoret, proxima vero nunquam. Haud ergo satis est ad evidentiam conclusionis, ut eius principia mediata sint manifesta, sed requiritur ut potius manifesta sint eius immediata, & proxima principia, nimirum quæ, contra quam aduersarij sentiunt, in eam magis influunt. Quæro etiam, an principia remota evidentiam suam transmittant in assensum conclusionis immediatè, vel mediatè? prius dici nequit, alioqui non essent remota: posterius autem si dicatur, necesse erit fateri, principia proxima accipere à remotis lucem aliquam, & evidentiam: alias eius transmittendæ medium aptum esse non poterunt: quemadmodum sol subiecta terrarum haud prius illuminat, quam mediam ætris plagam traiectis per eam radiis longè, latèque collustrer.

13 Rursus quod contrarij adducunt ex Aristotele frivolum est: tum quia ibi non habet specialem mentionem de scientia subalternata: tum quia fidem ibi latè sumit pro evidentia; quæ enim evidenter nota, & indemonstrabilia, hæc ab eo dicuntur seipsis habere fidem, & illam sponte sua mereri: tum etiam quia libro 1. poster. capite 2. totus est in eo ut ostendat, principia demonstrationis oportere esse evidentia; & tamen ea credi, seu fidei subiaci, tertio

quoque verbo ibidem tradit: satis sint, præter verba nuper adducta, ea quæ mox subdit; Magis enim principiis, aut omnibus aut quibusdam credere quam conclusioni necesse est: atque & qui per demonstrationem scientiam habuitur est, non solum ipsa principia magis nota, magisque credita sint, quam id, quod ex ipsis ostenditur, oportet: sed etiam nihil prorsus eorum quæ principis iis opponuntur, undeque ratiocinatio falsa, veraque contraria existat, aut credibilis aut notius principiis ipsis sit, oportet. Quinetiam conclusionem demonstrationis evidenter sciri nemo est qui nesciat: nihilominus eam credi adasserit Aristoteles, ut ex eius contextu iterum, iterumque citato patrescit.

14 Denique quod aiunt Thomistæ, Theologiam nostram subalternari scientiæ Dei, ac beatorum, procul vero est. Primum, quia subalternatio vnius scientiæ speculatiuæ respectu alterius oritur ex obiecto, quod utriusque partim idem, partim est diuersum, & ab vna nudum, ab alia velut affectum aliqua differentia accidentaria consideratur: atqui obiectum nostræ Theologiæ, & Theologiæ Dei & beatorum, est omnino idem, nec à nobis aliud quam ab ipsis cognoscitur, sed idem alter; quia nimirum quæ nos lumine fidei, ac diuinæ reuelationis, & per speculum atque in ænigmate cognoscimus, illi clarè & per habitum gloriosi luminis intuentur. Caietanus respondet, Deum secundum se esse obiectum Theologiæ suæ, ac beatorum, nostræ verò Deum, prout reuelatum, ac proinde tanquam affectum aliqua differentia accidentali, & extrinseca. Parum tamen solidè: reuelatio enim est differentia accidentaria Dei tenens quidem se ex parte principij, quo vitur Theologia nostra, non vero ex parte obiecti, quod per conclusiones ostendit suas: hæ namque talem reuelationem instar obiecti non respiciunt, nec de ea, sed de mysteriis reuelatis secundum se procedunt, Deumque, verbi gratia, esse trinum, & vnum, carnem sumplisse, mortem obiisse, aliaque similia passim concludunt.

15 Addit aliam solutionem Caietanus: nec enim est tam stupidus, ut non videat, priorem elumbem esse, & in ea operam se luisse: ait ergo, eam diuersitatem accidentariam obiecti non esse necessariam, ut vna scientia subalternetur alteri. Cæterum hoc suprà impugnatum est, & iterum inferius refelleretur. Præterea, ut scite animaduertit Molina prima parte, quæstione prima, articulo secundo, disputatione tertia, scientia subalternata concludit de obiecto suo nouos quosdam effectus, atque attributa, quæ neutiquam curat scientia subalternans: verbi gratia, astrologia geometriæ subalternata eclipses futuras, earumque durationes, &c.

Vnde imber, & ignes, Virgil. lib. 1.
Arcturum pluuiaque hyadas, geminosque iriones: *Ænæ.*
Quid tantum Oceano properent se tingere soles
Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.

At nostra Theologia nullos effectus, aut attributa demonstrat, quæ non cadunt sub scientiam Dei & beatorum. Item causam seu rationem propter quam ita sint articuli fidei, quos velut principia sumit Theologia nostra, reddit ipsa sola, & per sua principia lumine fidei cognita demonstrat, non vero à Theologia Dei, & beatorum emendicat: non est ergo, quod huic illa subalterne

subalternetur: nihil enim est notius, aut communius in Aristotelis doctrina, quam facultatem subalternatam, non ostendere de principis suis, propter quid se habent. Tandem scientia subalternans, & subalternata possunt, & solent esse simul in eodem intellectu: Theologia autem viatorum, & ea quæ est beatorum, non conveniunt in eundem intellectum: altera enim nititur principis fidei obscure cognitis: fides autem evanescit ad primos radios luminis gloriæ cui nititur altera, sicut Author est Paulus ad Corinthios epistola prima capite decimo tertio.

16 Posterior ergo sententia, eaque, quantum ego sentio, longè probabilior est, principia, quibus vititur scientia subalternata, & ex quibus aliquid evidenter colligit, debere hoc ipso evidenter cognosci, aut à priori, per principia scientiæ subalternantis, ea si non caret, qui subalternatam habet, sin autem ea carer, à posteriori, & inductione plurium singularium: nam hoc etiam argumentum est necessarium, & evidentiā parit: tum, quia id docet Aristoteles libro secundo. post. capite decimo octavo. tum etiam, quia natura est ad vnum destinata, ideoque si plurima singularia, quæ passim experimur, ita se habent, manifestum nobis esse debet, reliqua omnia eiusdem esse conditionis: qua ratione perspectiva, verbi gratia, à posteriori & sufficienti quadam inductione, ac plurium singularium experientia evidenter colligit, rem omnem, quo propior est, eo maiorem videri. Vel ergo hoc pacto, vel certè à priori evidenter cognosci debent principia scientiæ subalternatæ, ut evidenter conclusionem pariant. Ita Aureolus Gregorius, Durandus, & plures alij scholastici in prologo sententiarum. Ita etiam Vasquez, Molina, & alij non pauci prima parte quæstione prima. Item Suarez disputatione prima metaphysicæ sectione quinta, Comibricenses loco sæpe citato, Hurtadus disputatione prima, metaphysicæ sect. 8. Averrà supra laudatus, & communiter alij recentiores.

17 Pro maiori tamen luce, & explicatione posterioris sententiæ, quam amplexi sumus, duo adversus eam obicienda sunt atque remouenda. In primis contra obiicies, superius lib. 7. huius operis tr. 6. cap. 6. dub. 2. in respons. ad 6. rat. contrariam concessisse nos, possibilem esse conclusionem aliquam evidenter, ac certam, quæ oriatur ex præmissis omnino inevidentibus, & incertis. Nobis ergo non cohæremus, sed potius inconsequentissime nos gerimus, dum in præsentia adversus Thomistas tuemur, non posse conclusiones evidentes scientiæ subalternatæ, & inferioris, stante earum evidentiā, ac certitudine, deduci ex conclusionibus scientiæ subalternantis inevidenter cognitis, ac duntaxat creditis per fidem humanam qua scilicet quis sibi persuadet, in scientia subalternante, & superiori esse principia, per quæ possint illa evidenter, manifestè probari. Rursus citato tract. & cap. 6. lib. 7. Aristot. constituentem præmissas demonstrationis esse debere certiores, & evidētiore conclusionē, retulimus, & reiecit: nullo ergo iure, nulla consequentia doctrinam illam Aristotelis, eiusque autoritatem à nobis exculcatas Thomistis tamen hic obiiciamus.

18 Respondeo, his non obstantibus quæ modo asserimus, & quæ asserimus loco nobis obiecto, optime cohære inuicem, nullamque in iis esse contrarietatem, aut veram antinomial. Ratio est: quia tract. 6. & c. 6. lib. 7. duntaxat statuimus, conclusionem, si præter præmissas habeat aliud medium, vi

R. P. Richardi Lincei, Philosoph. Tom. III.

cuius sit certa, & evidens, aut si, quod iuxta est, ex obiecto proprio, & intrinseco sit per se nota, manifeste appareat, deduci quidem tum posse ex præmissis incertis, atque inevidentibus: sicut enim intellectus ad spirituale cognitionem eliciendam à phantasmate corporeo, & inferioris ordinis determinatur, quidni etiam determinari, iuvareque possit à præmissis inferioris ordinis, omnique certitudine, & evidentiā destitutis ad conclusionem aliā certam, & evidenter efficiendam? quod enim deest perfectionis talibus præmissis, id suppleri, & impendi potest ab intellectu, & motivo proprio conclusionis. At nusquam loco illo, qui nobis opponitur, adstruximus, conclusionem, quæ non aliunde, nisi ex præmissis, earumque motivo, sit evidens, & certa, talem tamen esse posse, tamen præmissa sint inevidentes, atque incertæ: quandoquidem ergo Thomistæ, eorumque sectatores docent in præsentia, conclusiones scientiæ subalternatæ vi sola principiorum, quæ à subalternante emendicat, esse evidentes, ac certas, veraque ratione scientificas, licet eiusmodi principia inevidenter, & incertè, atque cum formidine cognoscantur, tantumque fide humana credantur contineri in altioribus principis, quibus pollet, quorumque notitiam habet evidenter, qui scientia subalternante præditus est: idcirco iure merito præfatos authores impugnamus, & ne latum vnguem à veriori doctrina alibi à nobis tradita discedimus, sed potius rationibus, quibus adversarios vigemus, & vis inest, & simul consequentia. Quod ad Aristotelem attinet, fatemur eum, loco iterum, iterumque memorato, pro sententiā statuente, præmissas oportere esse certiores, evidētioreque conclusionē relatum esse à nobis, atque reiectum: ibi ex propria sententiā locuti sumus, maiori rationis, quam autoritatis respectu habito, quod verius apparuit in medium protulimus. Caterum quando impræsentiarum Aristotelis doctrinam, & autoritatem, quas modestè deferuimus, Thomistis opponimus, non tam ex propria opinione, quam ad homines argumentamur: & cum Aristotele se muniant adversarii, Aristotelicam doctrinam, quam scimus et si falsam iis tamen placitum, contra eos adducimus: ut sæpe alias in scholis fieri consuevit.

19 Obiicies secundo, non rectè habere quæ docuimus hoc ipso cap. in expos. posterioris sententiæ, quam ut veriozem secuti sumus: ibi enim tradidimus, si quando contingit, eum, qui scientiam habet subalternatam destitui subalternante, tum certe non ex huius principis, siue à priori, sed à posteriori evidentiā esse, ac manifesta principia illius. Tum sic: igitur in eo euentu scientia subalternata totam suam evidentiā, & quoad conclusiones habebit sine subalternantis influxu: nulla igitur vnquam est vtriusque subalternatio, nullaue vnus ab alia essentialis dependentia. Hoc autem absurdum haud videtur sequi ex Thomistica sententiā, utpote iuxta quam principia facultatis subalternatæ semper inevidentiā sunt, & obscura, donec cum scientia subalternante coeant, eiusque beneficio reddantur evidentiā, ac manifesta. Sed, ut ab hoc ultimo incipiam, claritas scientiæ subalternatæ, non solum quoad eius principia, sed multo maxime quoad conclusiones debet esse dependens à scientia subalternante: conclusiones enim sunt, quæ magis proprie rationem scientiæ participant, adeoque penes eas vnus scientiæ ab alia dependentia debet esse: atqui iuxta Thomistas conclusiones scientiæ subalternatæ, evidentes sunt, quin scientia subalternans in eodem intellectu existat,

R r 2

vnde

vnde inferitur eam talis evidentia & claritatis causam non esse: dependentia ergo vnius scientia ab alia; quo ad evidentiam conclusionum, & vtriusque subalternatio nequit ab eis defendi, si cuius est ponderis argumentum factum, cui magnopere confidunt. Deinde respondeo, quod dici consuevit, scientiam subalternatam, quoad evidentiam principiorum suorum, adeoque etiam conclusionum, dependere à scientia subalternante, id intelligendum esse de evidentia propter quid, siue à priori, non vero de quacunque alia: quoad aliquam ergo, quæ non sit à priori, sed à posteriori vnam independulam esse ab alia (quod solum sequitur ex nostra sententia) neutiquam est absurdum, vt expendenti constabit.

CAPVT III.

Quando principia scientia subalternata demonstrantur ex principiis subalternantis, ad quam earum spectet conclusio subalternata?

20 **P**rima opinio est aliquorum Recentiorum, quos tacitis nominibus referunt Conimbricensi, in relatum cap. 10. de demonstr. quæst. 2. art. 2. propè medium, eam conclusionem demonstratam à priori spectare ad scientiam subalternatam. Attamen displicet hæc sententia primo quia, iuxta Aust. & antiquos omnes, scientia subalternata scit quia, & non propter quid, principia vtriusque sua: quod enim attinet ad conclusiones suas, eas propter quid cognoscit, & per principia à scientia superiori accepta à priori demonstrat. At si principia sua à priori ostenderet per principia scientia subalternantis ea sciret, illo genere cognitionis quod propter quid appellant: Reicienda igitur est ea doctrina, ex qua huiusmodi sequitur absurdum. Rursus secundo ex ea fieret, eum qui pollet scientia subalternata, hoc ipso etiam callere principia subalternantis, nec esse posse, vt aliquis sit perspectiuus & non geometer, musicus & non arithmeticus, medicus, aut mathematicus, & non Philosophus naturalis: quod tamen experientia repugnat.

21 **S**ecunda sententia est, eam conclusionem, qua ex principiis scientia subalternantis demonstratur principia subalternata, ad illam, & non ad hanc pertinere: ita Auerſa q. 27. log. q. 6. eius fine. Verum fallitur primo: quia scientia subalternans, si concluderet per sua principia propria, ea quibus vtitur subalternata, nemo foret arithmeticus, qui non musices: aut geometer, qui non perspectiuus: aut Philosophus naturalis, qui non medicus, ac mathesis principia calleret: cuius tamen contrarium experimur. Vltimus secundo: si facultas subalternans, & subalternata idem semper principium demonstrarent; hæc, quia; illa propter quid: profecto quævis veritas ita conclusa, & demonstrata magis pertineret absolute sumpta ad scientiam subalternantem, quam ad subalternatam, quandoquidem illa perfectius eam assequeretur: consequens est absurdum: quis enim dicat hæc principia rhapsodicum purgat cholera, raphanus eam accendit, helleborum curat melancholiam, somnus meridianus nocet oculo, fel calio-gmi piscis cæcitatem dispellit, aliaque innumera similia magis ad Philosophum naturalem, quam ad medicum pertinere.

22 **T**ertia opinio est, conclusionem illam, qua osten-

ditur à priori principium aliquod facultatis subalternatæ per aliud subalternantis proprium, esse mixti generis, nec ad alteram sine altera, sed potius ad vtriusque simul pertinere: ita Conimbricenses supra citata quæst. 2. art. 3. ad finem. Sed in hac sententia illud in primis difficile, quomodo eadem conclusio, vtriusque, & eodem obiecto freta ad diuersas scientias, cuiusmodi planè sunt subalternans, & subalternata, simul pertineat. Mox, tametsi eo pacto explicetur, aliquem habere posse scientiam subalternatam sine subalternante, quia scilicet neutra solitarie sumpta sibi vendicat demonstrationem illam propter quid, quæ quidem principia vtriusque scientia complectitur; cæterum illud remanet inexplicatum, quomodo scientia subalternata cognoscat veritates suas primas, ea duntaxat cognitione, quam quia vocant, & non etiam perfectius, ac propter quid: etenim quod demonstratio propter quid, non procedat ab ea nisi in consortio scientia subalternantis, & superioris, id non tollit, quo minus absolute ita demonstraret, haud secus ac ignis verè calefacit, esto non sine concursu, ac præsidio causæ primæ, & superioris ita operetur.

Ego, vt difficultati satisfaciam, aduerto scientiam subalternantem dupliciter accipi: primo, ita vt sit docens tantum & inchoata, vltu verò nondum perfecta, propterea scilicet, quod consideret principia sua duntaxat solitarie, & non applicatè ad eos effectus, qui sunt principia scientia inferioris: secundo, ita vt sit vtens, vltuque perfecta, & consummata, propterea nimirum quod respiciat principia sua applicatè ad eos effectus, vnde incipit scientia inferior, eosque huic non sine probatione à priori communicet, atque manifestet. Aduerto similiter ex doctrina Aristotelis, 1. metaphys. cap. 1. facultatem subalternatam bifariam etiam sumi: primo pro ea quæ est architectonica, & perfecta, ac principiorum, quibus vtitur, causas affert: deinde pro ea, quæ est inchoata tantum, & causarum cognitione nondum perfecta. Aduerto tertio, licet scientia subalternans & subalternata distinguantur, strictim ac sine tora perfectione sua sumpta, cæterum eas indistinctas esse, si latius sumantur, & altera ad vltum descendat, altera vero ad doctrinam, & cognitionem causarum ascendat: quapropter geometria vtens, verbi gratia, & musica architectonica diuersa nomina sunt, vnates, & quamuis duplicem scientiam sonent, vtrique tamen est vna quædam scientia, media inter geometriam docentem, & musicam, imperfectam, & non architectonicam, quæ quidem geometria, & musica multoties absolute dicuntur, quoniam de his facultatibus, prout inter se distinctis, communiter sermonem habemus. His annotamentis præiactis.

24 **R**espondeo, conclusionem demonstratiuam, qua de agimus, non pertinere ad scientiam subalternantem inchoatam, ac solum docentem, nec etiam ad subalternatam imperfectam, ac neutiquam architectonicam; at spectare ad scientiam, tam subalternantem, quam subalternatam, vtrique si constet tora sua perfectio, & doctrinæ, vltusue consummatio. Prior pars huius doctrinæ est Aristotelis libro primo post. capite decimo, vbi loquitur hunc in modum: alio vero modo differunt esse, & propter quid est, quod per aliam, atque aliam vtrumque consideratur: tales autè sunt ea, quæ ita sese habent, vt altera sub altera collocetur. Vt ad geometriam perspectiuam, & ad solidorum scientiam machinarum facultas extruendarum, & ad arithmeticam musicam, & ad astrologiam sese habet.

12 *habet horum scientia qua apparent. Atque harum nonnulla scientiarum nomine ratione fere conveniunt: ceu astrologia est & ipsa mathematica, & navigandi scientia, & musica est ea que mathematica: & qua auditum oblectat. Hic enim ipsum quidē esse ad eos pertinet scire, qui sensu videntur: ipsum autem propter quid est ad mathematicos ipsos: hi namque causarum demonstrationes habent, & persape nesciunt ipsum esse quemadmodum ij, qui contemplantur ipsum univērsale, nonnulla singularium, quia non animadvertunt saepe numero nesciunt. En docet Aristoteles, scientiam subalternantem, cuiusmodi est mathematica verbi gratia scire tantum propter quid solitariē, & non applicatē ad ipsum esse, quo velut principio vitur subalternata, contra vero hanc scire duntaxat ipsum esse siue quia, sed sine notitia causarum: demonstratio igitur effectuum ex causis superioribus, & harum ad illos applicatio ad neutram earum facultatum spectat, si videlicet ambæ prout altrinssecus distinctæ sumantur, ut supra exposuimus. Posterior etiam nostræ doctrinæ pars est Aristotelis antecedenti c. 7. musica per arithmetica demonstratur. Et paulo infra: demonstratio verò ad aliud genus non accomodatur, nisi eo modo quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruendarum, vel ad perspectivæ geometriæ, quam ad musicam arithmetica demonstrationes accomodantur. Vbi, cum ex forma verborum non liceat colligere, quenam facultas demonstrationem propter quid conficiat, subalternans, an subalternata, ut fatentur Conimbricenses ipsi, infra capite decimo quæstione secunda articulo secundo dicendum est ex mente Aristotelis, eam demonstrationem ad ambas simul spectare, modo nuper explicato.*

25 *Porro autem, quia hæc solutio nostra videtur quadantenus conciliare dissentientes aliorum sententias, & cum prima asserere, demonstrationem illam à priori, qua velut angulo quodam nectuntur scientia subalternans, & subalternata, ad hanc pertinere, & cum secunda sententia ad subalternantem, & cum tertia ad utramque, videmus quidem omnium difficultates in nos conuertisse quare operæpretium erit ostendere quatenus argumenta nostra aduersus alios nobis neutiquam aduersentur. Quod ergo obiecebamus contra primam sententiam, facultatem subalternatam non scire propter quid, id intelligendum est cum Aristotele, non de omni, sed de ea sola, quæ non est architectonica, & perfecta: quamobrem nobis negotium non facessit, utpote qui non more aliorum cuius facultati subalternata indiscriminatum sumptæ, sed soli architectonica scientiam propter quid attribuimus. Quod etiam secundo loco opponebamus aduersus eandem sententiam, iuxta eam fore, ut nemo haberet scientiam subalternatam sine subalternante, dicendum est id falsum esse, si utraque facultas indiferece, & univērsaliter accipiat, sed non sequi: at verum esse & sequi ex nostra sententia, si ambæ facultates non quomodocunque, sed cum tota sua perfectione vsus, & doctrinæ sumantur.*

26 *Uterius prior difficultas aduersus secundam sententiam: tamque nisi coerceretur, haud leuiter premeus, facile à nobis diluitur: nihil enim prohibet, eum, qui habet scientiam subalternantem vsu perfectam, & consummatam, non posse non callere principia omnia subalternatæ, etiam si ea ignoret, qui subalternantem duntaxat inchoatam, & doctorem est assequutus. Proxima etiam difficultas haud magis nos sollicitat: namque demonstrationem propter quid, quæ principia scientiæ subalternatæ,*
R. P. Richardi Lincei, Philosoph. Tom. III.

ex principiis subalternantis deriuat, ad neutram prout condistinctam ab altera spectare volumus: atque in hoc à fautoribus secundæ opinionis dissentimus: eam ergo magis ad vnam, quam ad alteram attinere aduersus illos rectè, & aduersus nos frustra inferitur: attinet ergo ad scientiam ab utraque distinctam: esto cum utraque nomine tenus conueniant.

Denique quas propterea sententia difficultates patitur, eas nostra procul habet: primam quidem, propterea quod scientia subalternans, & subalternata, ad quam dicimus, conclusio nem demonstratiuam propter quid, qua de agimus, pertinere, solo vocabulo sit multiplex, significatu tamen vna: vnde sicut hic actus, homo est animal rationale est Physicæ docentis & logicæ vtentis, & nihilominus vnus, & non multiplicis scientiæ, quia nomina illa diuersa non diuersam, sed eandem facultatem indignant, ita similiter impræsentiarum, &c. Secundam etiam: quia etsi ex nostra sententia sequatur scientiam subalternatam architectonicam scire sua principia, propter quid, non tamen quod ita ea sciat, quæ non est architectonica, sed imperfecta: Hoc autem posterius, quod non sequitur, absurdum est, non vero illud prius, quod vltro sequi fatemur.

C A P V T I V.

Quo iure supposuerimus, priorem, ac posteriorem speciem subalternationis eam proprie diuidere.

28 *Hæc priorem eius speciem, eam videlicet, quæ ratione finium & operationum euenit, illud controverti potest, num verum sit quod diximus, eam esse veram, ac propriam subalternationem? etenim id negant Molina prima parte quæstion. prima articulo secundo, disputatione tertia. Auerfa supra sect. sexta idem etiam colligitur ex Vasquez prima parte disputation. sexta capite primo numero primo. Attamen quod statuimus longo intervallo probabilius est, idque tuerentur Durandus quæstion. 7. prol. num. 11. Fonseca libro 4. metaphys. capite primo quæstion. secunda, sectione secunda. Hurtadus disputatione prima metaphysica section. octaua, & communiter reliqui Authores. Suadet autem ex dictis: tum quia origo principiorum vnus scientiæ à principiis alterius vera vtriusque subalternatio est, iuxta omnes: ea vero datur, ut superius vidimus, quoties vna facultas alteri suppeditat instrumenta: quod nescio an satis animaduersum ab aduersariis: tum etiam quia Aristoteles & Plato, eorumque interpretes à quibus nomenclatura subalternationis ad nos manauit, ea complexi sunt hanc, de qua modo disputamus, ut eorum testimonia recolenti liquebit: vocum autem vsus maiorum arbitrio constat, eoque dirimenda est omnis circa illas quæstio, cuiusmodi est præsens.*

29 *Obiicies tamen primò: ars frænofactoria & equestris non sunt scientiæ: nullius ergo subalternationis sunt capaces: antecedens, perspicuum: consequentia suadet ex Patre Vasquez, qui loco proxime citato, hoc tanquam exploratum supponit, soli scientiæ proprie sumptæ subalternationem etiam propriam conuenire; adeoque ut Theologia nostra non sit subalternata scientiæ Dei, & Beatorum, pro eo ac Caietanus, Capreol. & alij Thomistæ communi*

comminiscuntur, satis superque esse quod ea non sit scientia strictè & rigorosè. Respondeo negata consequentia, & eius probatione. Vnde enim colligitur, solius scientia ab Aristotele definita, propriam esse subalternationem, propriè sumptam? Vnde eam artibus etiam non congruere? Vnde denique Thomistas propterea hallucinari, quod Theologia nostra, cum scientia non sit, subalternationem tamen attribuant, & non potius aliis nominibus, quorum aliqua superius petstrinximus? Antecedens etiam argumenti aded constans non est, uti supponitur: namque, ut ex Aristotele lib. 1. metaphys. capite 1. in proemio Dialectica tractatu tertio ostendimus, ars equestris & frænofactia & quævis alia similis, si sit architectonica, scientia dici meretur: hoc ergo ex titulo subalternatione cur destituitur?

30 Oppones secundò: subalternatio, siue dependentia scientiarum, si propria, ac vera sit, nequit esse mutua; nulla enim stricta causalitas valet retrorsum, ut in Physica ostensum est: atqui huiusmodi subalternatio, qua de loquimur, est mutua: nequit igitur esse propria, & vera. Minoris probatio: equestris dependet quoad instrumenta sua ab arte frænofactoria, cui illa debet, & accepta refert; contra etiam frænofactoria quoad eadem instrumenta dependet ab arte equestri, ex cuius directione, & imperio illa conficit, sicut ad equitandum oportet: mutua igitur hic dependentia interuenit. Confirmatur: quoniam si hic aliqua est subalternatio non mutua, cur non potius equestris subalternatur frænofactoria, à qua maximè pender, & sine cuius instrumentis nihil potest operari, & prorsus iners manet, ac inermis: consequens autem est absurdum, & aduersus omnes. Respondeo dependentiam quidem vnius facultatis practicae ab alia mutuam esse, at non secundum idem, sed secundum aliud & aliud: nam ars frænofactoria pender ab equestri in cognoscendo, & non è conuerso, propterea quod equestris doceat modum quo frænofactoria sit operatura; contra vero huius mune non sciat illa, quo pacto finem exequatur suum: rursus equestris nihil agit, quin prius egerit frænofactia, hac vero opus suum exequitur, quin oporteat, illam prius equitandi munus obuisse: quare in operando dependet equestris à frænofactoria, & non è contrario: nouum autem non est, aliqua duo inuicem dependere, ac mutuo priora, & postera esse, non penes idem, sed penes aliud & aliud: finis enim secundum esse intentionale, & intentionis ordine prior est medio, & hoc illo posterius; contra verò medium secundum esse physicum, & ordine executionis prius est fine, & hic illo posterior. Porro autem ex hac doctrina haud sequitur, subalternationem duarum facultatum earumve subiectionem vnquam mutuam esse, sed potius solius artis instrumentariae respectu principalis, & superioris: etenim subalternatio est dependentia vnius facultatis ab alia in cognoscendo tantum, quæ quidem non est mutua, ut vidimus, sed potius soli frænofactoria, v. g. respectu equestris, & non è conuerso conuenit. Hinc ad confirmationem liquefit.

31 Circa posteriorem speciem subalternationis, eam scilicet quæ merito obiectorum essentialiter eorundem, & accidentaliter diuersorum contingit, & scientiam aliquam practicam, aut speculatiuam cum alia speculatiua, ac superiori hoc pacto catenat, similiter disputari consuevit, an sit vera subalternatio, sicut asseruimus? Nam Caietanus prima parte, quæ-

stione prima articulo secundo, & Durandus citata quaestione septima, numero decimo, negant eiusmodi ordinem obiectorum esse necessarium, ut vna facultas practica, aut speculatiua propriè subiecta sit atque subalternata alteri, quæ vniuersalius, & eleuatiùs obiectum contempletur. Sed contrarium iure merito à nobis est statutum: ut enim suprà tam ratione, tum longa inductione ostendimus, fieri nequit, ut vnius scientia obiectum accidentalem differentiam adiciat obiecto alterius à se distinctæ, quin à priori vnius principia dependeant à principiis alterius, sicut ad strictam subalternationem oportet: contra etiam nunquam est, ut vna facultas practica, aut speculatiua propriè subalternetur alteri itidem speculatiua, quin earum obiecta, prout diximus, inuicem sint comparata: rectè ergo positum à nobis est, discrimen illud accidentarium obiectorum esse veram subalternationem, & hanc, si sit vnius scientia respectu alterius contemplatiua, nisi ex obiectis ita institutis, eoque discrimine affectis nunquam proficisci. Atque post Aristotelem superius allegarum & antiquos eius interpretes ita sentiunt Aureolus, Gregorius, & communiter alij sententiarij in prolog. magistri. Item Suarez, Vasquez, Molina, Fonseca, Comimbrienses, Hurtado locis sæpe sæpius citatis, & Gilius libro primo, tractatu sexto, capite quinto & sexto, Zabarella libro de tribus præcogn. cap. 12. auctoritas ergo nobis fauet cui potissimè standum in quaestione de vocabulo.

32 Oppones tamen primum ex Durando: perspectiua subalternatur geometria: atqui illius obiectum non continetur sub obiecto huius, cum aliqua vtrinque diuersitate accidentali: nam obiectum geometriae est linea, ac quantitas, obiectum vero perspectiua non est linea colorata, aut visualis, sed visio, aut modus videndi: ergo, &c. Respondeo data maiori, & negata minori, eiusque probatione mox subiuncta: quod enim non sola visio, sed etiam quantitas prout visa sit obiectum subiectumve perspectiua, constat ex iis quæ in Dialectica libro secundo, tractatu tertio, ubi veritas ita Dialecticae subiecta est, ut etiam ibi res vera, seu verè cognita, & actus verus ei subiiciantur: ibidem etiam docui ex Aristotelis sententia, omnis & cuiuslibet facultatis subiectum esse non solum formam artificiosam, sed totum artefactum, prout complectitur materiam, cui illa intrinsecus aut extrinsecus accidit, eam ex regulis artis denominatur. Obiciis secundò ex aliis: frænofactoria subiectum opus non est obiectum equestris cum aliquo additamento; alterius enim subiectum est equitatio, alterius fræna: ea igitur obiectorum proportio, & cum identitate coniuncta diuersitas accidentalis, non est conditio necessaria ad veram subalternationem. Elumbe argumentum, utpote quod tantum probat, ad omnem veram subalternationem id genus conditionis non desiderari, quod incunctanter concedimus: at illud non requiri ad aliquam veram subalternationem,

eam scilicet, de qua sermo est in præfenti,
& à nobis negatum, & argumento facto neutiquam
refellitur.

CAPVT V.

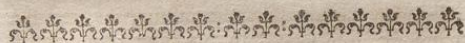
Ex doctrina de subalternatione hactenus tradita quadam illationes.

33 **E**X hucusque dictis inferitur primò Conimbricenf. Hurtad. Fonsecam, alioſque plures eos ſecutos perpetam aſſignalle tres ſubalternationis ſpecies : primam ratione finis : alteram ratione obiecti : poſtremam ratione principiorum : vt enim vidimus, omnis vera ſubalternatio eſt propter principia, quæ diuerſa ſunt, in facultate ſubalternata, & ſubalternante, ſed mutuo tamen catenata, aliaque ex aliis deducta : quæ autem ſubalternatio eſt cauſa obiecti, & quæ finis ergo, nonniſi propter dictam principiorum dependentiam, & reſpectum ſubalternationis notionem participant : magis ergo eſt, vt ſubalternatio ratione principiorum ſit conceptus communis ſubalternationis alia verò duæ ex fine, & obiecto oræ ſint illius ſpecies, ac partes ſubiectiuæ, ſicut expoſuimus. Inferitur ſecundò, in hoc etiam peccaſſe prædictos auctores, quod multifariam diuiſa, ac ſubdiuiſa ſubalternatione, vt non magis diſtracta credideris membra Penſiteu, nullam tamen eius rationem communem aſſignarint : potuit enim aſſignari, vt viſum eſt, eaque vniuoca reſpectu duarum ſpecierum quibus ſolis, veras ſubalternationes eſſe permiſimus.

34 Inferitur tertio, tum aliquos horum, quos proximè retulimus, tum etiam alios, malè arbitratos eſſe fieri aliquando, vt tres conditiones concurrant ad vnā ſubalternationem veram conſtituendam, quarum prima eſt vt ſcientiæ ſubalternationi ſubiectæ conueniant eſſentialiter obiecto, ſecunda vt eo diſferant accidentaliter, tertia vt penes principia quendam originis ordinem ſeruent : hæc enim poſtrema ratio eſt ſola, & tota eſſentia ſubalternationis propterea, contrahitur autem per eam dependentiam, & originis ordinem, qui contingit ratione obiectorum, ſicut & per illum qui accidit ratione finium. Inferitur quare aduerſus Patrem Hurtadum, medicinam non eſſe partem Phyſicæ, ſed ſcientiam ei propriè ſubalternatam : eius namque ſubiectum non eſt corpus tempeſtatum, & eſſentialiter collocatum, ſub corpore ſenſibili in communi, quod Phyſicæ obiectum, in quo falſus fuiſſe videtur prædictus auctor, ſed potiùs corpus propterea extrinſecè ſanabile per medicamenta ſibi applicata : obiectum ergo illius accidentaliter, & per extrinſecum quendam reſpectum ſuperadditum diſſidet ab obiecto Phyſiologiæ, ſicut ad veram vtriuſque facultatis diſtinctionem, ac ſubalternationem oportet. Atque ita de vtraque ſentiunt Conimbricenſes in præmio Phyſicorum quæſt. 3. art. 3. vbi pro ſe pleroſque medicos, ac philoſophos referunt. Inferitur quinto, aduerſus Pererium 1. phyſicorum cap. 4. ſanè ſcientiam ſubalternantem, & ſubalternatam conuenire vniuocè in ratione ſcientiæ : quod enim vna dependeat ab altera, id non tollit, quo minus vtraque ſit vera ac propriè ſcientia, ſicut ad vniuocam conuenientiam oportet, præſertim cum Deus, & creatura, accidens, & ſubſtantia, quorum dependentia, ac ſubordinatio longè maior eſt, nihilominus ſtriçtè, & propriè ſententia, & quod conſequens eſt, in conceptu entis vniuocè conueniant.

35 Inferitur denique præter propriam ſubalternationem, quam ſtatuiſimus in duas diuiſam eſſe ſpecies, aliam reperiri impropiam, eamque multiplicem &

variā. Prima accidit, quando ſcientiæ ex obiecto, & ſine ſunt diſparatæ, & nihilominus vnum vel aliud principium vnius probatur à priori per aliquod alterius; quo pacto medicina ſubalternatur geometriæ : medicus enim probat circulare vulnus reliquis omnibus eſſe difficilius ad curandum, quia eſt geometricum principium, partes circuli maximè inter ſe diſtare, quo ſit vt ſi vulnus eius ſit figuræ illius partes hoc ipſo tardius coeant, & cicatricem obducant. Secunda ſubalternatio impropra eſt, quando obiectum vnius ſcientiæ collocatur eſſentialiter ſub obiecto alterius, illudque non per accidens contrahit : quo modo Metaphyſicæ, quæ de ente ſubſtantia, & accidenti diſſertit, reliquæ ſcientiæ ſubalternantur. Tertia ſubalternatio aliena eſt, cum principia vnius facultatis probantur per ea, quæ ſunt alterius, non oſtenſiue, ſed per deductionem ad impoſſibile : vt cum geometer probat, diametrum quadri non eſſe commenturabilem eius lateri, ſiue non habere cum eo meſuram communem, quia aliàs eam haberet vnitas cum numero, cuius tamen repugnantia, & impoſſibilitas eſt arithmeticum axioma. Eodem ritu ſubalternantur ceteræ facultates Metaphyſicæ : omnes enim ex negatione eius quod intendunt, id aliquando inferunt, fore vt idem habeat eſſe, & non eſſe, ſiue vt aliqua terminorum contradicção ſequatur : at impoſſibilitas contradicçãois, cuiusve quod eſt quidpiam ſimul eſſe, & non eſſe, à Metaphyſica demonstratur. Quarta ſubalternatio impropra, ac metaphyſica eſt, quando quouis alio modo præter eum, quem inter explicandam veram ſubalternationem propoſuimus, vna facultas aliam inuat, nimirum aut ſuggerendo ei exemplum, quo ſe explicet, aut remouendo errorem, cuius ſpecie poſſet impropra materia deludi, aut probando aliquod eius principium, vel à minori ad maius, vel à maiori ad minus, vel à pari, vel à contrario, vel alio quolibet pacto : multifariam enim contingit, vt ſicut omnes virtutes mutuo ſe inuant, ita etiam, mutuam ſibi operam præſtent omnes ſcientiæ : ad quarum impropiam hanc, & ſuſam ſubalternationem reſpexit Tertullianus lib. de idololatria, vbi dixit, *nulla ars non alterius, aut mater, aut propinqua eſt.*

TRACTATVS V.

*Quo pacto attribuantur inuicem obiecta
habituum intellectuum, ſiue ſcientiarum habitualium.*

CAPVT I.

*Quodnam ſit obiectum attributionis, quodnam
attributum ſcientiæ totalis.*

IN VRE meritò quæſtionem inſtituimus de obiecto attributo, & attributionis ſcientiæ totalis : nam ſi ſermo de ſcientia partiali id eſt conſeſione demonſtratiua, nulla erit in vtroque ei aſſignando difficultas : ſiquidem ſubiectum ſcientiæ partialis, ſiue vnius cuiuſdam conſeſionis demonſtratiuæ, eſt omni proculdubio eius obiectum attributionis, prædicatum verò eius attributum, præmiſſæ autem obiectiuæ illius obiectum formale. Porro hæc tria genera obiectorum luculenter diſtinxit Ariſtorel. libro 1. poſteriorum analiticorum lect. 15.

translationis Argitapolitanae parumper ab initio his verbis: *Tria namque sunt, quae in demonstrationibus insunt; primum id quod demonstratur inesse; hoc autem est quod alicui per se generi competit; aliud dignitates; dignitates autem ea sunt, ex quibus fit demonstratio; tertium est genus ipsum subiectum, cuius affectus accidentiaque per se demonstratio patet.* Vbi nomine dignitatum siue principiorum complectitur obiectum formale, nomine eius quod demonstratur inesse, & quod alicui per se generi competit, obiectum attributum, ac demum nomine eius, de quo aliquid per conclusionem demonstratiuum patet, cuius aliquid in ea attribuitur, obiectum attributionis. Hoc autem pacto Aristotelem explicant, ac de obiecto attributo, & attributionis scientiae partialis sentiunt omnes eius interpretes in praedicta verba. Item omnes Thomistae cum B. Thoma quaest. 1. prologi artic. 4. Nominales cum Ochamo q. 4. & Gabriele q. 8. Scotistae etiam ferme omnes cum Scoto quaest. 3. Rursus Aureolus, Bonaventura, Richardus, Durandus, & reliqui antiqui in prologum sententiarum, quibus nostri communiter accedunt. Ratio autem huius dogmatis est manifesta: namque obiectum scientiae partialis, siue alicuius conclusionis demonstratiuae est illud, cui aliquid in eiusmodi scientia attribuitur, attributum vero est ipsum quod attribuitur, atqui subiectum scientiae partialis est id cui attribuitur praedicatum, & hoc id quod attribuitur.

2 Maior est difficultas in obiecto attributo, & attributionis scientiae totalis. Ut autem a facilioribus, & magis certis incipiam, obiectum attributionis adequatum tribus conditionibus explicari consuevit, & ab attributo distingui. Prima conditio est, ut eiusmodi obiectum sit vnum, hoc est vnica definitione definibile. Altera est, ut ad illud caetera scientiae totalis obiecta referantur. Tertia conditio est, ut per tale obiectum scientia a quavis alia distinguatur. Haec autem conditiones collectae sunt ex Aristotele 4. metaph. cap. 1. & 1. posterior. cap. 23. & B. Thoma in prolog. sentent. quaest. 4. Durando quaest. 5. & Capreolo quaest. 4. artic. 1. eas autem amplectuntur plerique recentiores, praesertim P. Vasquez tom. 1. in 1. part. quaest. 1. art. 7. dist. 10. cap. 1. etiam in tertia conditione nonnihil discrepet, eam, quae a nobis assignata est non tam negans, quam aliam assignans, item PP. Conimbr. tom. 1. Logicae quaestione 5. prooemiali art. 1. ubi aiunt, eiusmodi conditiones diuturno philosophorum usu comprobatae communique consensu receptas esse, & P. Fonseca libro 2. metaph. c. 3. quaest. 1. n. 2. & 3. ubi eas ait esse Arist. & caeterorum philosophorum.

3 Porro autem prima conditio suadetur: quoniam, ut animaduertit praeter alios Cardin. Tolet. quaest. 5. prooem. necnon P. Roderic. d. 2. Logicae sectione 5. subsect. 1. num. 49. scientia dicitur vna per ordinem ad obiectum attributionis: hoc igitur vnum esse debet. Consequentia probatur a simili: quoniam hoc ipso quod imperium aliquod dicatur perfecte vnum, & monarchicum, respectu vnius principis, quo continetur, hunc utique vnum, & non plures esse oportet: ergo in praesentiarum, &c. Item a contratio, eo ipso quod scientiae distinctae sint per ordinem ad obiecta, haec distincta non esse non possunt: quando igitur scientia est vna per ordinem ad obiectum attributionis, hoc vnum esse opus est. Non diffiteor, scientiam fore quodammodo vnā per obiectum attributionis non vnum, sed multiplex, quemadmodum imperium Romanum, verbi gratia, vnum fuit sub Diocletiano, & Maximiano; Balbino & Pupieno; Valentiniano, & Valente, aliisque multis, quos histo-

riae referunt. Caterum sicut nullum imperium potest esse perfecte vnum, & monarchicum, nisi vnus Princeps eius habenas moderetur, ita etiam scientia perfecte vna, & veluti monarchica nequit esse, nisi ad vnum attributionis obiectum tota referatur.

4 Secunda conditio suadetur ipso nominis etymo: propter id enim obiectum attributionis vocatur tale, quoniam ei caetera scientiae obiecta attribuantur; ei autem attribui, & in illud referri reliqua obiecta perinde est. Tertia conditio suadetur: quo namque aliquid est vnum, & indiuisum in se, eodem reapse est diuisum, ac distinctum a quolibet alio, quidquid sit, an ratione nostra diuisio rei a non ipsa ab eius vnitatem, & indiuisione distinguatur: scientia autem est vna seu indiuisa in se per obiectum attributionis: igitur per illud est diuisa, seu distincta a quolibet alia: quocirca tertia haec conditio a prima parum abest.

5 Enimvero, quod haec conditiones magis clarescant, obiciamus aduersus primam. Ens est obiectum attributionis metaphysicae: at vnica definitione definibile non est: frustra ergo requiritur haec conditio. Nec responderi potest negata maiori: tum quia aliqua scientia institui posset pro philosophorum arbitrio, quae ens velut obiectum attributionis respiceret, in qua quidem argumentum factum vi sua non careret: tum etiam quia certum est, obiectum attributionis esse vnum, quam ens non esse obiectum attributionis metaphysicae; quod autem magis certum est a minus certo dependere non debet. Neque etiam negari potest argumenti minor: quoniam definitio illa entis more caeterarum complecteretur genus, & & differentiam: sed entis ut sic nullum est genus; tum quia nulla eius ratio superior; tum etiam quia ipsum ens merito summae suae abstractionis communiter negatur esse genus: igitur a fortiori genus se superius, & abstractius non praesupponit.

Respondeo, bifariam aliquid esse vnica definitione definibile: positivè scilicet, quo pacto homo per animal rationale definitur: aut negativè, si nimirum quidpiam pluribus definitionibus definiri nequeat: obiectum attributionis positivè quidem vnica definitione definibile esse non debet: at saltem negativè ita definibile esse debet: ens autem ut sic negativè vnica definitione id est non pluribus definiri potest; namque quando vsque adeo abstrahitur, ut nulla possit definitione definiri propter rationem adductam, a fortiori quidem erit plurium incapax. Respondeo secundo definitionem late sumi posse pro conceptu quem de re aliqua formamus: quemadmodum enim quod manu concipimus, & comprehendimus, id etiam definimus, & claudimus, sic quod intellectu concipitur, id ab intellectu definiri censetur: proinde, cum vnus sit conceptus entis, vna quidem eius definitio negari non debet, propterea ad obiectum attributionis oportet.

6 Oppones secundo aduersus eandem conditionem, actum intellectus formaliter verum esse ratione obiecti sui, iuxta illud Aristotelis; ab eo, quod res est, vel non est propositio dicitur vera vel falsa: sed obiectum non habet veritatem formalem sibi intrinsicam, quam in actum refundat, sed radicalem, ac transcendentelem, quae quidem est diuersi generis: scientia igitur formaliter vna esse potest munere subiecti, siue obiecti attributionis, quod tamen non vnitatem formalem, sed potius multipliciter gaudeat. Simile argumentum confici potest in actu voluntatis formaliter bono, propter obiectum formale in quod tendit, quin tamen eiusmodi obiectum bonitatem formalem

formalem intrinsecam, aut dignitatem laudis habeat, sed potius ab actu, cuius est effectus eam mutetur.

7 Respondeo, ad veritatem, & bonitatem formalem actuum intellectus, & voluntatis, ab eorum obiectis haustas, non requiri in his veritatem, & bonitatem formalem: nimirum, quia ut plurimum obiecta sunt incapacia veritatis, & bonitatis formalis intrinsecæ: veritas enim formalis cum vitalitate in actu secundo & representatione, & bonitas illa formalis cum libertate, & vitalitate coniunctæ sunt: huiusmodi autem prædicata non conveniunt plerumque in obiecta: si quando vero in ea cadunt id est omnino per accidens, ut aiunt. At obiectum attributionis penes quod scientia est una, unitatis formalis est capax, ut visitur in subiecto Theologiæ, Deo nimirum, qui summè vnus: necnon etiam in quouis alio subiecto aliquatenus vno, rectè igitur diximus illud vnum esse formaliter, eo ipso quod unitatem formalem scientiæ conferat. Deinceps secundo respondeo, si res paulò attentius, & pensularius spectetur parem pene esse unitatis, quæ de loquimur, & bonitatis, veritatisque rationem, & obiecto argumento nostram sententiam potius confirmari, quam infirmari: sicut enim actus voluntatis tendens in solam bonitatem radicalem actionis exterioris, & obiecti, quam postea in illam refundit, eam bonam, ac meritoriam, extrinsecè quidem, sed tamen formaliter denominans, cui simile quiddam in cognitione vera, & eius obiecto cernitur; ita similiter scientia totalis in obiecto attributionis solam unitatem radicalem supponit, ab eaque unitatem formalem sumit, illamque postea obiecto acceptam refert, idque aliquibus actibus suis vnum formaliter denominat. Quod videre est in ente, v. g. antequam enim Metaphysica illud intueretur, multiplex est, & numerosum, ac nonnisi radicaliter vnum, ab hac autem radicali unitate formalem mutuatur, eam postea redditura.

8 Aduersus secundam conditionem, & ordinem attributorum ad obiectum attributionis multa solent argumenta confici: nullus enim interea excogitatus est ordo, qui ab aliquibus non impugnetur. Ceterum ea argumenta, totamque secundam conditionem tanquam magis operosam in sequentia capita differo, ac tertiam conditionem aggredior, & quandam, aduersus eam, objectionem diluo, quæ sic se habet: Vnitas in diuisione rei in se, & eius diuisione à qualibet alia consistit: sed scientia ratione primæ conditionis habet ab obiecto attributionis, quod vna sit, adeoque in se indiuisa, & à quouis alia diuisa, seu distincta: igitur tertia conditio hanc distinctionem exprimens inutilis est, ac superuacanea. Respondeo primò negata maiori, multis enim partibus verius est, unitatem in sola indiuisione sitam esse. Quamquam autem diuisio à quacumque alia re sit realiter talis indiuisio, satis tamen superque est, ut ab eâ sit ratione nostra distincta, ne conditio eam addens, & per eam obiectum attributionis explicans sit superflua, aliàs supposito genere differentia ei superaddita, & definitionem complens omnino superflueret. Respondeo secundo tertiam illam conditionem non ita intelligendam necessario esse, ut obiectum attributionis sit causa distinguendi vnā scientiam ab alia: ita enim fortassis non differret à prima, si nimirum vnitas tam in diuisionem rei in se, quam diuisionem ab alia complectatur. Sensus ergo illius tertiæ conditionis est, obiectum attributionis vnum, idemque non posse esse commune diuersis scientiis, nisi valde incongruè, ut præter alios scitè docuit Caietanus 1. part. quæst. 1. articulo 1. sine

Quamuis autem hinc colligatur distinctio vnus scientiæ ab alia, non tamen est ipsa distinctio, siue causa formalis distinguens, sicut etiam ex unitate, siue in diuisione rei in se colligitur eius diuisio à quouis alia, & tamen iuxta magis probabilem sententiam vtrique inuicem distinguitur, & per aliud res est in se indiuisa, & per aliud diuisa à quouis alia.

9 Tribus prædictis conditionibus addi solet quarta, nimirum ut obiectum attributionis, habeat passiones, siue proprietates, quas scientia totalis de illo demonstret, & quod consequens est, ut habeat principia, & causas, quibus ea demonstret. Ita innumeris scholastici, præsertim vero Durandus quæst. illa 5. prologi P. Vázquez disp. 10. citata cap. 1. num. 2. sine P. Suarez disp. 1. metaph. sect. 1. num. 25. Apollinaris 1. poster. quæst. 42. Collegium Conimbr. prædicta quæst. 5. art. 1. paulò ante medium. Et quidem obiectum attributionis Metaphysicæ, de quo maxime dubitari posset, suas habet passiones, ac proprietates, si non realiter, at ratione nostra à se distinctas, quæ possint de eo demonstrari, nempe vnum, verum, bonum: habet itidem principia, per quæ ea demonstrari queant, non extrinsecæ, & realiter distincta, sed tamen intrinsecæ, & realiter indistincta, ac solum ratione distincta, quæ quidem, aut sunt complexa, ut quodlibet est, vel non est, impossibile est idem simul esse, & non esse, aut incomplexa, cuiusmodi est ipsum ens respectu talium proprietatum, vel earum & aliqur respectu aliarum, quæ ratione ex unitate veritas, & ex veritate, siue cognoscibilitate, bonitas, ac amabilitas demonstrantur. Porro hæc quarta conditio mihi probatur, si sermo sit de obiecto attributionis cuiusvis scientiæ speculatiuæ. Sin autem loquamur de obiecto attributionis scientiæ practicæ, quæ magis ad executionem sui obiecti principalis, quam ad eius cognitionem perfectam refertur, fortassis in ea prædicta conditio locum non habet, quamuis magis sit, ut in illa etiam admitti debeat: vtrumque autem horum in Dialectica libro secundo tractatu 2. perstrinximus.

10 Ad extrinsecum animaduerte, quod à nobis, & à plerisque vocatur obiectum attributionis, id ab aliis multis appellari subiectum, quo pacto inter alios loquitur B. Thomas 1. part. quæst. 1. art. 7. & noster Rubius quæst. 6. proemiali: ab aliis vero subiectum formale; quo modo loquitur Caietan. in B. Thom. loco citato: à non paucis subiectum attributionis; quo loquendi modo vtuntur P. Suarez d. 2. de fide sect. 1. num. 2. & P. Aegid. d. 9. de fide dub. 1. à multis etiam obiectum adequatum, ut videre est apud P. Suarez 1. metaph. disp. 1. sect. 1. num. 7. 8. 16. & 24. à quibusdam etiam absolute obiectum; ut præter alios loquitur noster Rainaudus in prologo disciplinæ moralis §. 2. num. 10. ab aliis denique obiectum principale. Sed hæc voces eodem recidunt, & ne confundant, aut in æquiuocationem sensum inducant, animaduerti debere.

C A P V T II.

Quatenus attributa ad obiectum attributionis referantur.

11 Quamquam multi communiter de hac relatione attributorum ad obiectum attributionis in omnibus scientiis eodem philosophentur modo, ipse tamen in scientiis speculatiuis, & practicis diuersam esse, & in his intrinsecam, & naturalem, in illis verò extrinsecam,

extrinsecam, & arbitrariam arbitror. Quamobrem dico primò: in omni scientia speculatiua ordo attributorum ad subiectum, cui attribuuntur est extrinsecus, & arbitrarius, pro solo libito, seu placito inuentorum, fundamentum habente in rebus ipsis, & cognitionibus, quibus attinguntur. Porro ordinem hunc habere fundamentum in rebus, & earum notitiis est res scientiæ subiectas ordine physico, & reali partis subiectiue, essentialis, aut integrantis, causæ, effectus, aut proprietatis, aliove simili modo inuicem referri, aut ordinari, & notitias rerum scibilium ordinem medij, & finis, quo altera ad alteram comparandam iuuat, aliumve similem adipisci. Quapropter ordo hic obiecti attributionis est formaliter extrinsecus, & fundamentaliter intrinsecus.

12 Pro quorum lucè, & argumentorum, quæ in contrarium mox subiiciemus, enodatione, animaduertendum, aliud esse fundamentum reperiri in rebus, & earum notitiis, vt vnum obiectum potius, quam aliud sit obiectum attributionis totius scientiæ, aliud verò in illis fundamentum esse, vt ex æquo vtrumlibet sit obiectum attributionis prout auctoribus placuerit. Illud prius, nec nostræ sententiæ, nec veritati consonat: hoc posterius, & ad nostram sententiam, & ad veritatem accedit. Siquidem ordo physicus, & naturalis rerum scibilium, & ordo intentionalis cognitionum, quibus sciuntur æquè competit cuiuslibet fermè obiecto, præsertim principali, respectu cuiuslibet eiusdem scientiæ, & similiter cuius cognitioni comparatione cuiusque alterius ad scientiam spectantis eandem, vt decursu huius tractatus clarebit. Proinde nullum fundamentum est, vt hoc potius, quam illud obiectum, terminet habitudinem reliquorum, quæ illi attribuuntur, est vero, & maximum, vt ex pluribus obiectis quodlibet sit obiectum attributionis reliquorum: prout scientiæ institutores maluerint.

13 Animaduertendum rursus, duo esse attributorum genera, alia quæ identificantur cum subiecto, eiusque sunt partes subiectiue, siue inferiores, alia, quæ à subiecto realiter distinguuntur. Attributa prioris generis habent ordinem, ac relationem ad obiectum attributionis, qualem habet obiectum materiale ad formale à se indistinctum, ac logicè superius: sicut enim voluntas odio habet intemperantiam, quia est peccatum, & amat temperantiam, quoniam est virtus, quibus in obiectis ratio formaliter amata, aut odio habita est indistincta à ratione materialiter amata, odiove habita, ita Physica, v. g. agit de cælo, quia est ens naturale, de homine, quia etiam est ens naturale, & sic de reliquis obiectis, quæ sunt entia naturalia, vel mobilia. Attributa verò posterioris generis, cum subiecto velut, media cum fine, comparantur: quo pacto in Theologia cognitio rerum à Deo creatarum, virtutum, & vitiorum, necnon reliquorum, quæ sunt à Deo distincta, ea, inquam, cognitio est medium, quod ordinatur tanquam ad finem suum ad perfectam notitiam Dei, qui Theologiæ subiectum censetur. Cæterum nec ordo finis, & mediorum in attributa prioris generis, nec ordo obiecti materialis, & formalis in posterioris generis attributa quadrat. Primum planè constat: quoniam qui perfectam habet notitiam rationis inferioris, eo ipso rationem superiorem in ea intimè contentam perfectè dignoscit. Contra verò, qui rationis superioris perfectam habet notitiam, non hoc ipso rationem inferiorem sub ea contentam perfectè cognoscit, vt perspicuè cernitur in homine, & animali: fieri enim nequit, vt hominis natura ex amussim innotescat incognito animali, propter id quod homo est essentialiter ani-

mal rationale: esse autem potest, vt animal exactè cognoscatur latente homine, à quo nimirum, & reliquis inferioribus essentialiter abstrahit: cognitio igitur rationis inferioris includit cognitionem rationis superioris, sicut vna ratio cognita aliam: igitur prior cognitio nequit esse medium ad posteriorem cognitionem in se inclusam, neque hæc finis contemplatione illius, aliàs aliquid foret medium respectu sui ipsius, & quod consequens est, ad rem iam obtentam obtinendam tamen, irritis quidem votis, cassisque conatibus inhiaremus. Secundum eorum, quæ statuimus, non minus constat: siquidem attributa posteriora à subiecto distinguuntur: nequeunt igitur cum illo velut obiecta materialia cum formali indistincto comparari.

14 Quibus prælucentibus, assertio probatur: quoniam ordo attributorum ad subiecta, quibus attribuuntur in scientiis speculatiuis non est duntaxat intrinsecus, & naturalis, siue inesse rei, vt aiunt, siue in esse cogniti vt capitibus sequent. constabit: igitur est extrinsecus, & is, qui à libito, & arbitrio philosophorum proficiscitur. Deinceps à simili declaratur: subiectum scientiæ speculatiue, cui reliqua eius attribuuntur obiecta, ita se habet, sicut in rebus artificialibus fundamentum domus, quod reliquæ molis sustentitur: quamobrem, sicut à fundamento omnis ædificij constructio incipit, ita nisi doctrinæ difficultas aliud postulet, à subiecto omnis doctrinæ rectè ordinata inchoat, vt communiter auctores docent. At quod fundamentum ædium his, vel illis ponatur lapidibus, iis accidentale, & arbitrarium est, & supposita aliqua in ipsis aptitudine, à solo architectorum libito proficiscitur: quod igitur hoc obiectum potius, quam illud sit subiectum, & quasi fundamentum scientiæ, cui tota illa superimposita sit, ipsis obiectis, & earum notitiis accidentale, & extrinsecum est, & supposita aliqua in eis aptitudine à solo philosophorum nascitur arbitrio. Quod autem ordo hic extrinsecus, & arbitrarius, non sine fundamento sit, in rebus ipsis, & earum notitiis, constat tum ex Aristot. 1. poster. & B. Thoma 1. part. quæst. 1. artic. 7. & 1. 2. quæst. 54. art. 4. ad 3. tum etiam quia aliàs omnes scientiæ, in quoddam inscitiæ, & ignorantia chaos abirent.

15 Dico secundò: in scientia practica, qualis est Dialectica, & philosophia moralis, ac medicina, aut, si qua alia, ordo attributorum ad obiectum attributionis est intrinsecus, siue essentialis, & non extrinsecus, aut ab arbitrio philosophorum pendulus. Porro ordo intrinsecus, & naturalis, alius est realis, siue in esse rei, merito cuius attributa realiter sumpta ad obiectum attributionis itidem realiter sumptum referuntur, hoc est veluti eius effectus causæ, &c. alius intentionalis, siue in esse cogniti, munere cuius cognitio attributorum ad cognitionem obiecti attributionis refertur, vnaque propter aliam intenditur: alius demum mixtus & partim realis, partim intentionalis, intentionalis quoad fundamentum, & realis quoad terminum, atque vt paucis expediam, talis quo cognitio attributorum, non tam ad perfectam cognitionem, quam ad perfectam executionem obiecti attributionis refertur, quanquam hanc ita curet, vt illam penitus non omitat, vt ostensum est in Dialect. lib. 2. tractatu 2. Hic autem tertius ordo intrinsecus est, quo in scientia practica attributa ad obiectum attributionis per se referuntur, cum duo priores ad illud quodammodo per accidens, & impertinenter sese gerant.

16 Probatur autem hæc assertio secunda à priori. Obiectum attributionis scientiæ practicæ est finis immediatus,

immediatus, & intrinsecus, ad cuius executionem regulas præscribit: atqui ad eum finem nequit non ex natura sua, & intrinsecè referri: ordo igitur, quo scientia practica attributa sua vni alicui subiecto attribuit, intrinsecus est, ac naturalis. Maior perspicua: nam obiectum attributionis scientiæ speculatiuæ est finis intrinsecus, ad cuius perfectam notitiam, & contemplationem actus suos dirigit, contra ergo obiectum attributionis scientiæ practici erit finis intrinsecus, ad cuius praxim, & executionem actus suos destinauit. Minor probatur: regulæ scientificæ, quæ ad alicuius finis executionem dirigit, ad alterius executionem dirigere nequeunt, quando directio eis quidem essentialis est, & indistincta ab earum representatione, quam nequeunt mutare: cum igitur ordo scientiæ practici ad obiectum attributionis sit, regulæ ad opus regulatum, siue finem vi regulæ ad exequendum, nequit scientia practica essentialiter, & intrinsecè non referri ad eum finem, quem semel sibi præstituit.

17 Item secundò probatur eadem assertio, à posteriori. Quoniam scientia moralis ita ad bonitatem moralem actuum voluntatis velut obiectum attributionis, & finem intrinsecum reliqua sua obiecta ordinat, vt ea in aliud natura sua referre nequeat: scientia etiam rationalis cuiusmodi est Dialectica, ita ad veritatem reliqua obiecta sua instituit, vt in alium finem intrinsecum ea referre non possit: medicina quoque, si inter scientias numeranda, non in aliud, quam in sanitatem velut obiectum attributionis suapte natura referibilis est: & par est ratio cuiusvis alterius scientiæ practici, si qua reperitur alia: omnis ergo scientia practica se, & attributa sua ad finem, & obiectum attributionis naturaliter, & intrinsecè coordinat.

18 Tertiò probatur eadem assertio à simili: ordo quo ars practica in finem suum reliqua obiecta ordinat, est intrinsecus, & essentialis: idem ergo de scientia practica dicendum. Antecedens suadetur: quoniam ars pingendi, v.g. picturam velut finem sibi, suisque obiectis sponte sua præstituit, ita vt in alium finem sit irreferibilis: domifactoria architecturam, musica numerum sonorum, siue oblectationem auditus sibi naturaliter, ac necessaria ratione proponunt: atque idem cernere est in aliis artibus.

C A P V T III.

Obiectiones aduersus doctrinam superioris capitis repelluntur.

19 **A**duersus priorem assertionem capitis præcedentis, obieciens ex P. Roderico: si ordo attributorum, ad subiectum esset extrinsecus, & arbitrariorum, posset institutor scientiæ de Angelo, verbi gratia, & scientiæ de lapide, huius cognitionem in illius notitiam referre: & lapidem Angelo velut subiecto attribueret, in scientia, quæ de utroque differat: atqui Angelus nequit esse obiectum attributionis, in quod lapis referatur, cum cognitio lapidis ad exactam notitiam Angeli impertinens sit, & lapis, ac Angelus, quod aiunt in esse rei minimè referantur: ordo igitur attributorum ad subiectum non extrinsecus, sed intrinsecus est, & essentialis. Respondeo, ordinem illum, non esse ita extrinsecum, & arbitrium, quin fundamento alicui, quod præbeant res ipsæ, & cognitiones earum inniti debeat, cuius quidem defectu lapis Angelo attribui nequit in eademmet scientia, nisi inceptè, & abs re.

20 Obieciens secundò: Ordo causæ efficientis ad suum effectum est essentialis, & transcendentalis: ordo igitur cognitionis attributorum ad cognitionem subiecti est essentialis, ac transcendentalis, ac proinde non arbitrariorum, & accidentalis. Antecedens supponitur ex physica, ac sponte sua satis patet: quid enim igni, verbi gratia, essentialius, quam esse calefactiuum, siue ad calorem instar causæ efficientis referri. Consequentia etiam videtur perspicua: cur enim ordo causæ efficientis magis, quam ordo causæ directiue essentialis fiet? Respondeo: duplex est habitudo causæ efficientis ad effectum: alia qua cum actu efficit; & hæc ei nequaquam est essentialis: alia qua cum efficere potest; & hæc ei essentialis esto, quamuis oppositum forsitan sit verius. Quocirca, tametsi causæ creatæ liberæ essentialis sit, quod in alterutram contradictionis partem flectere se possit, secus tamen, quod in eam actu se flectat potius, quam ad aliam: & licet causæ creatæ necessaria sit essentialis, quod virtutem, & energiam suam possit exercere, non tamen quod actu eam exerat, quandoquidem potest à causa prima cohiberi ne operetur: ac tandem esto (quod falsum est) Deus ordinem transcendentalem ad creaturas habeat, is tamen ordo non est creatoris, quo eas producat, sed omnipotentis, quo possit eas producere, si libuerit. Pari ergo iure distinguenda est duplex habitudo attributi ad subiectum: alia merito cuius ei attribui potest, & hæc ei est fortasse essentialis, quod solum obiectio conuincit, & nobis non aduersatur: alia, munere cuius ei actui attribuitur, & hæc esse ei essentialis haud est, sed arbitraria, & quæ à libito Doctorum oritur. Neque vero efficientium causarum ordo doctrinam hanc impugnat, sed potius optima paritate propugnat.

21 Oppones tertiò: ordo attributorum ad subiectum sicubi esset extrinsecus, & in solo philosophorum libito situs, voluntas illa philosophorum scientiam in ratione vnius scientiæ constitueret: consequens est falsum: ergo & illud inde sequitur. Sequela probatur: siquidem ordo attributorum ad vnum subiectum scientiam quoad rationem vnius scientiæ constituit, vti certo certius: ergo & voluntas primorum philosophorum eam constituet, vbi semel in huiusmodi voluntate ordo ille consistat. Quod autem consequens sit absurdum, suadetur. Primò, quia syllogismus voluntate syllogizantis intrinsecè non constituitur, solumque ab ea veluti à causa efficiendi, aut obiectiua extrinsecè dependet. Deinde quoniam scientia est virtus intellectualis, vt traditur ab Aristotele 6. ethicorum: igitur ab actu voluntatis intrinsecè non constituitur, solumque ab eo pender extrinsecè, & quod aiunt præsuppositiue, non aliter, atque è conuerso virtutes voluntatis nullo constituuntur intellectus actu, tantumque ab intellectu veluti causa extrinseca, & directiua oriuntur.

22 Huic argumento vt occurrat, prius noto, scientiam trifariam accipi posse, & solere. Primò strictissime pro actu, aut habitu conclusionum, vt aduertit præter alios Cateranus 1. part. quæst. 1. artic. 2. quo sensu, nec discursus pro vt principia complectitur, nec etiam collectio plurium discursuum scientiæ appellationem subeunt. Secundò, minus strictè pro discursu, quatenus præmissas, & conclusionem comprehendit, quo pacto B. Thom. 1. part. quæst. 1. artic. 8. scientiam vsurpauit, vbi scientias naturales esse argumentatiuas, & de suis principiis plurium veritatum illatiuas edocuit. Tertiò, adhuc minus strictè ac iuxta aliquos omnino improprie, & alienè pro cumulo, & collectione plurium discursuum, qua ratione

ratione Dialectica, v. c. quatenus de omnibus suis obiectis differit, scientia appellatur: quantum autem hæc acceptio à duobus prioribus distinet, & quantum etiam illæ inter se inuicem; cuius est, nisi fallor, exploratum. Hinc ad argumentum respondeo, vnamque scientiam speculatiuam tertio modo sumptam, actu voluntatis partialiter, ac minus principaliter constitui, nobis autem sermonem esse de scientia hoc modo, & non alio sumpta. Ad primam probationem contrariam dicendum est, syllogismum non esse scientiam tertio modo, quo de loquimur, sed secundo modo, quare mirum non esse, quod nullo voluntatis constituatur actu, solumque præmissas, & conclusionem, huiusque ab illis originem, illarumve in hanc influxum quendam directum inuoluat, hæc autem omnia ad intellectum, & nihil ad voluntatem proximè, & immediatè attinet. Ad secundam probationem contrariam dicendum est, solam scientiam primo modo usurpatam intellectualem esse, viri utem, vt Caietanus supra laudatus animaduertit, hanc autem voluntatis actu minimè constitui. Cæterum scientiam tertio modo sumptam, circa quam præsens est controuersia, virtutem intellectualem ab Aristot. nusquam, & nunquam appellatam, ac proinde voluntatis actu posse constitui. Rursus scientia postremo modo sumpta adhuc dupliciter subsumi solet, aut quatenus intellectum perficit, & sic voluntatis actu non constituitur, aut quatenus à voluntate perficitur, & in vnum finem ordinatur, ordo enim ad cuiusque rei perfectionem attinet: scientia priori modo accepta virtus intellectualis est, atque, vt dixi, voluntatis actu non constituitur, posteriori vero modo virtus partim intellectualis, partim voluntaria est, & ideoque voluntatis actu potest non incongruè compleri, quin habitus voluntatis, actu intellectus minimè constituti contrarium suadeant, eo nimirum quod tales habitus sint virtutes mere voluntariæ, ac neutiquam intellectuales.

23 Argues quartò: ex nostra sententia sequi, eiusdem scientiæ fore diuersa obiecta attributionis apud diuersas gentes, cum fieri possit, vt eas inter diuersi sint inuectores, & alij aliud obiectum attributionis eidem scientiæ assignent. Respondeo concessa sequela, & negata consequentis absurditate. Namque cur incongruum magis sit, & absolum, de iisdem obiectis scibilibus alias, aliasque scientias institui, & modo eas hac ratione, modo longè diuersa disponi, quam eidem scientiæ speculatiuæ aliud, aliudque subiectum, finemve præstitui? Atqui cum obiecta scibilia eadem semper sint omninoque inuariata, nihilominus circa illa diuersæ scientiæ instituta sunt, & nunc hoc pacto, nunc alio à diuersis Philosophis dispositæ: nam vt in prælogio totius Philosophiæ vidimus, scientiæ de rebus omnibus nostræ speculationi subiectis, aliæ assignatæ sunt à Platonis, à Peripateticis aliæ, aliæ ab Epicureis, aliæ vero à multis Stoicis, vt recentiores missos faciam. Atque, vt exemplo res eluceat, quid prohibet non vnam Metaphysicam institui de omnibus à materia, siue realiter, siue ratione nostra abstractis, nec vnam Physicam de omni corpore naturali, siue substantia corporea, vt hæcenus est receptum, sed vnam scientiam statui de substantiis purè spiritualibus, & à materia, ac materiali vnione reapse abstractis, Deo scilicet, & Angelis: aliam vero de ente vt sic & gradibus communissimis solius beneficio intellectus à materia defacatis. Item vnam scientiam de homine, & aliam de cæteris entibus corporeis: neque non etiam Mathematicam aliter quam modo institui, ac disponi.

Quemadmodum ergo de iisdem obiectis diuersæ tamen sunt scientiæ pro arbitrio Philosophorum, quid est, quamobrem vniuersæ, eiusdemque scientiæ diuersæ nequeant esse obiecta attributionis, diuersas inter gentes, si eorum philosophis id libuerit.

24 Quinetiam adiicio, eodem loci, & gentis, vnam scientiam aliud, aliudque obiectum attributionis adipisci posse, si plurium grauium philosophorum consensus accedat. Sicut enim voces significationem suam arbitramur, non solum mutuamur ab idiomaticis inuettore, sed nonnunquam etiam longo vsu, & inolita consuetudine posterorum, eam denuò sibi præscribunt: & sicut legem non tantum principis voluntas, sed etiam consuetudo recepta facit, atque inuehit: ita etiam scientiæ speculatiuæ varia sortiuntur obiecta attributionis, tum si sint plures earum inuectores in diuersis terrarum oris, ac partibus, tum etiam si eodem tracta scientiam ab vno inuettore transmissam multi postea diuiso consensu, ac veluti partitis suffragiis in diuersos fines destinent. Hinc conciliari possunt, atque in concordiam reuocari, innumeris scholastici, quorum alij ens mobile, alij non hoc, sed corpus de prædicamento substantiæ, alij vero cum Ochamo mundum hunc sensibilem philosophiæ subiectum opinantur; quorum itidem alij metaphysicæ subiectum ens in commune, alij substantiam, alij Deum, alij alia assignant; quorum denique alij Theologiæ subiectum existimant, cum Durando actum meritorium, cum Ochamo signa, & res, cum Alberto Christum, cum Gregorio Deum pro vt glorificatorem, cum Thoma Deum pro vt absolutum Deum. Sed, inquam, horum ferme omnium, & aliorum dissensio, haud agrè potest iuxta dicta componi, si videlicet singulos verum attigisse fateamur, nulloque iure eos impediri potuisse, quominus suum singuli obiectum attributionis, sua & asseclarum auctoritate, & consensu assignauerint, assignandoque effecerint. Quocirca valde demor aliquos scholasticos, qui vbi in scientiis speculatiuis agitur de obiecto attributionis, quod inter ipsos est receptum, hoc solum probant, & pro eo non aliter, ac pro aris, & focis dimicant; multis tamen partibus satius est deposita contentione, ita suum quosque attributionis obiectum amplecti, vt aliis etiam cuiuslibet liberam optionem relinquant.

25 At repones. Nequit diuersis scientiis commune esse idem attributionis obiectum, quæ est eius tertia conditio, à nobis etiam superius approbata: è contrario ergo nequeunt eiusdem scientiæ esse plura obiecta attributionis: qua enim gratia vnum admitti, & non alterum possit, ac debeat? Sic vt diuersis hominibus eadem nequit anima esse communis, ita nec eidem homini inesse possunt plures animæ, quin vnus horum maior sit, quam alterius repugnantia. Respondeo, quod diximus, eiusdem scientiæ diuersa esse simul obiecta attributionis, id intelligendum esse de scientia eadem materialiter, non verò formaliter: hoc enim ipso quod subiecta scientiarum totalium sint diuersa, ipsæ quoque scientiæ erunt formaliter diuersæ, vt vt materialiter sint eadem, & eodem prorsus actus & habitus intellectuales includant. Ita quidem hæc propositiones, *homo est animal rationale*, *animal rationale est homo*, sunt formaliter diuersæ, & non identicæ siue synonymæ, quoniam diuerso subiecto constant, tamen cæteræ similes sint, nihilque attingat altera, quod etiam altera non intueatur: pari ergo ratione, quanquam scientia aliqua speculatiua, v. g. Metaphysica, quoad obiecta omnia, eorumque representationem, eadem sit vbiuis gentium,

gentium, & scholarum, si tamen hic vnum subiectum, & alibi aliud recipiat, id satis erit, vt formaliter multiplex, ac diuersa euadat. Neutiquam ergo sequitur ex nostra doctrina, aut eiusdem scientiæ diuersa esse subiecta, aut plurimum idem, si de identitate, ac diuersitate formali sermo. Quare philosophia, ac theologia Scotistica à Nominali, Nominalis à Thomistica, hæc à nostra, & singulæ à singulis formaliter dissident, præter propter diuersas opiniones, quas quique sequimur, eo etiam insuper nomine, quod multoties diuersa subiecta scientiis assignemus.

26 Infurges 5. Christum dominum, Virginem eius matrem, & Adamum omni scientia carituros, si sit vera nostra opinio: consequens est absurdum: ergo, &c. Probat sequela: quoniam scientia in ratione vnius scientiæ constituitur voluntate inuentoris, qua eius obiecta vni præ cæteris attribuuntur: is igitur duntaxat, qui scientiam ab inuentore mediate, aut immediate discit, & accipit, & non alius scientiam vnam formaliter vnam habebit, cum in hoc solo voluntas inuentoris moraliter perseueret, & contemplatione illius, ad quem ab inuentore scientia transmissa non est, item se habeat eius voluntas, atque si nunquam extitisset. Christus autem Dominus, Virgo deipara, & Adamus, scientias naturales ab Aristotele, alioue homine non didicerunt, soliusque Dei magisterio eas infusas habuere: haud ergo voluntas humani alicuius inuentoris in eis moraliter persistit, ac proinde eis semper defuit, quo vnâ aliquam scientiam quatenus talem, & consequenter scientiam absolute d eam haberent, aut modò etiam habeant. Respondeo, eos habuisse, ac nunc etiam habere, scientias omnes acceptas primo, & secundo modo, eorū quos hoc ipso cap. in responsione ad 3, obiect. explicui. Quod autem scientiam tertio, ac postremo modo acceptam fortassis non habuerint, (quod ad summum probat obiectio, siquid efficit) id absurdum non est imò rationi cōsentaneum, eò quod scientia hoc sensu sumpta imperfectionem cum disciplina coniunctam includere videatur. Ad hæc respondeo 2. Christum dominum, Virginem Deiparam, ac proparentum, scientias etiā tertio modo sumptas, semper forsitan habuisse: quid enim vetat, eos collectionem plurium habituum, & actuum in vnum finem subiectumvè coordinasse in qua coordinatione eiusmodi scientiarum vnitas, ac partim etiam natura consistit: hæc enim coordinatio imperfectionem non claudit. Cæterum quemadmodum isthæc coordinatio fortè diuersa fuit, ab ea qua sunt vsi humanæ philosophiæ principes, ita etiam scientiæ ipsæ tertio modo sumptæ prout eis inextiterūt, diuersæ fuere, ab illis quas Aristoteles, & reliqui authores, nobis veluti hæreditario iure reliquerunt. Nostis ergo scientiis, quatenus formaliter nostris, carere; prout enim nostræ imperfectionem includunt; at alias dissimiles de eisdem obiectis, seclusis imperfectionibus nostrarum habuerunt, ac semper etiam sunt habituri.

26 Obiicies 6. Si ordo attributorum ad subiectum extrinsecus, & arbitrius foret, nunquam subiectum scientiæ, quale esset, scientificè probari posset, solaque traditione, & historia constaret, seu potius coniceretur. Consequens est perquam absurdum, cum non sola autoritate, sed etiam scholasticis argumentis, nec tam maiorum monimentis, quam rationum momentis vestigari soleat subiectum cuiusvis scientiæ speculatiuæ. Respondeo, vt obiectum attributionis, non sola autoritate, ac maiorum fide, verum etiam rationibus indageretur,

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

eaque indago in historiæ examen minimè deuolueretur, abundè esse, si ordo obiectum attributionis constituens, etsi extrinsecus & arbitrius, fundamentum tamen aliquod præsupponere debeat: quo de fundamento disputari scholasticè potest, eiusque defectu plura subiecta reici, & eius merito, ac beneficio vnum aliquod cæteris congruentius statui nil prohibet.

27 Obiicies 7. Intellectus respicit velut obiectum specificarium, duntaxat verum, illudque necessario, & non liberè scientiæ igitur, quibus intellectus perficitur, specificantur à suis obiectis, subiectis sue, necessaria, & non libera ratione; ita, vt quemadmodum intellectus aliud obiectum præter verum intueri nequit, scientiæ quoque intellectuales in alia attributionis obiecta nequeant ferri, præter ea, quæ semel intuentur. Par argumentum confici potest, in voluntate, quæ ad bonum à quo specificatur, liberum, aut contingentem ordinem haud quaquam habet, & in sensibus internis, & externis, quibus certa quadam obiecta necessitas, ac natura proposuit: quod enim visus colorem, lucemque solummodò respiciat, & auditus sonitum hauriat, & sensus cōmunis, siuè interior exteriorum omnium formas admittat, id ita necessarium, vt nullius possit arbitrio mutari. Occurrendum tamen huic difficultati, ac dicendum, scientias quibus intellectus perficitur, & ornatur eo sensu quo nostræ sunt disputationi subiectæ, esse entia quadam per accidens, & artificialia, quando consistant, vt supponit quæstio, in collectione, & cumulo plurium habituum in vnum quiddam coordinatorum. Quare sicut in artefactis exterioribus, & corporeis res sponte sua indifferentes sunt, vt hanc, vel illam formam, ac figuram ab artifice accipiant, ita eandem habent indifferentiam scientiæ, vt hoc aut illo modo coordinentur, & huic illiue subiecto attribuantur: nequit autem stare hæc indifferentia earum, quin authorum arbitrio, & voluntate constituentur, atque illius beneficio, alicui certo subiecto, & fini destinentur. Cæterum facultates animæ materiales, & spirituales, haud sunt entia artificialia, & per accidens, sed naturalia, & per se prout ens per se entia per aggregationem opponitur.

28 Argumentaberis 8. cum voluntas ab vno ad aliud progreditur in aliquo fine sistit, ad quem media omnia suapte natura referuntur, & conducunt, & qui executioni mandatus ad alterius executionem est irreferibilis: neque enim potest voluntas progredi in infinitum: similiter ergo scientia, quæ quidam processus rationis est, vt ait B. Thomas 1. posteriorum, ita ab vno ad aliud procedit, vt in aliquo sistat, quod reliquorum relationem terminat, & aliud non refertur, ne in infinitum abeat: illud ergo erit obiectum attributionis independentè à voluntate, & arbitrio institutoris. Vt enim datur in scientia aliqua obiectum vltimum, ad quod cætera referuntur, quin tamen ipsum in aliud vltèrius referatur, quæ necessitas voluntatis vltius, quādo ad id videtur sufficere ipsa rerū natura, quatenus processum in infinitum refugit, & abhorret. Respondeo, argumento retorto: ordo mediorum ad finem est extrinsecus, & arbitrius, supposito aliquo reapse fundamento, & qui modo finis est forte mediū esse potuit; si ergo à voluntate ad intellectum arguatur, ordo etiam attributorum ad subiectum extrinsecus, & arbitrius erit. Rursus absolute: scientia quidem per aliquos actus, & habitus in vno obiecto ita sistit, vt per eos ad aliud non progrediatur, idque propter ipsarum rerum naturam, & infinitudinis

5f impos

impossibilitatem: cæterum potest per alios in eodem non sistere, sed ab eo ad aliud obiectum tendere, in quo quiescat: quare non erit cur vnum potius, quam aliud, obiectum attributionis sit, si ordo intrinsecus præcisè spectetur.

29

Tandem obiicies Aristotelem supra lib. I. posteriorum: tria namque sunt, quæ in demonstrationibus insunt: Vnum id, quod demonstratur inesse: hoc autem est, quod alicui per se generi competit, &c. Vbi nomine eius, quod demonstratur inesse, attributa, nomine vero generis obiectum attributionis iuxta omnes intelligit: atque illorum ad hoc relationem dicit esse per se: ergo naturalem, & non arbitriam. Confirmatur: quoniam omnes scholastici graues, & antiqui ita de obiecto attributionis philosophantur. Respondeo, Aristoteles locutum esse de obiecto attributionis scientiæ partialis quod eiusmodi esse per se, & naturaliter haud inficiamus. Rursus transeat, ei sermonem fuisse de subiecto scientiæ totalis: hoc enim permisso dici potest, voculam, *per se*, fortassis indicare ordinem attributorum ad eiusmodi subiectum, esse intrinsecum, & naturalem, non formaliter, sed duntaxat fundamentaliter. Ad confirmationem dico, antiquos scholasticos neutram sententiam exprimere, & nec nobis, nec aduersariis diserte suffragari, solumque P. Rodericum disp. I. log. art. 3. subsect. 6. n. 41. & paucos alios neotericos expresse nobis refragari, & in ea esse sententia, vt relationem attributorum ad subiectum nunquam arbitriam esse existiment.

CAPUT IV.

Ultior argumentorum solutio, & obiecti attributionis cum fine scientiæ comparatio?

30

HActenus repulimus eas obiectiones, quæ aduersus priorem nostræ doctrinæ partem strui poterant: proximum est, vt quæ fieri possunt contra posteriorem assertionem nostrâ, eas etiam amoveamus. Prima sic se habet: ordo attributorum in scientiis speculatiuis non est intrinsecus, seu essentialis, sicut hucusque edocuimus, sed arbitrius, & extrinsecus: idem ergo dicendum erit de scientiis practiciis. Quæ enim propter ordo intrinsecus, cognitionis attributorum ad cognitionem subiecti, illud obiectum attributionis non constituat? si ordo attributorum ad executionem subiecti, scientiæ practiciæ subiectum constituit. Respondeo, si spectetur ordo intrinsecus, & naturalis obiectorum facultatis speculatiuæ, siue in esse rei, siue in esse cogniti, multa eorum ita inuicem comparari, vt quoduis ad aliud quodlibet vtroque modo referatur, ac veluti finem intueatur, v.g. in Metaphysica Deus in esse rei est ad Angelum, & hic pariter ad Deum, alter instar causæ, alter instar effectus; item cognitio Dei conducit ad cognitionem Angeli, ad eamque obtinendam est medium aptum, & conuerso, si cognitiones in contrarij recurrant: haud ergo obiectum attributionis scientiæ speculatiuæ est eius finis intrinsecus, ac naturalis, siue in esse rei, siue in esse cogniti; aliàs plura mutuo essent obiecta attributionis: est igitur finis arbitrius, & quæ auctores relictis vltro aliis leligunt, ac toti scientiæ præstituunt: sic enim omnis subiectorum multiplicitas & confusio toletur. At ordo scientiæ practiciæ,

& omnium cognitionum illius est ad executionem sui subiecti, ac finis, istiusmodi autem ordo non est reciprocus, cum fieri non possit, vt sicut regulæ practiciæ dirigunt ad executionem alicuius finis, ita hic ad regularum effectum iam præsuppositam nihilominus dirigat, & in actum agendum incumbat: quapropter talis ordo naturalis cum mutuis, & reciprocus non sit, sufficiet ad constituendum obiectum attributionis scientiæ practiciæ: haud ergo in illa ad determinationem, & arbitrium Philosophorum, recurrendum est, quando, vt dixi, nulla ad id necessitas cogit.

31

Altera ratio, & confirmatio prioris hæc ab aliquibus affertur. Si qua ratione ordo attributorum in scientia practica, non verò speculatiua esset tantum naturalis, maxime quia obiectum attributionis vtriusque, esset vtriusque finis, alterius assequibilis, alterius exequibilis. Hic rotius nostræ sententiæ cardo, quo aliarum facultatum ab aliis nuper adductum discrimen vertitur. Cum enim finis intrinsecus, & naturalis scientiæ speculatiuæ sit mutuus, & reciprocus, ac non vnus, sed multiplex, nequit esse eius obiectum attributionis, ac proinde hoc cum solo illius sine arbitrario idem esse censendum: contra vero, cum finis naturalis scientiæ practiciæ per eius regulas exequibilis non sit mutuus, & reciprocus, sed vnus, & irreciprocus, se quidem solo poterit esse obiectum attributionis. Atqui neutrius scientiæ subiectum, earum est finis: nostræ igitur opinionis ratio nullius est momenti, vt potè, quæ falsum principium assumit. Minorem probant primò in scientia speculatiua: huius enim finis est veritas obiectiua, in cuius contemplatione sistit; veritas autem obiectiua est connexio, & habitudo subiecti ad prædicatum, totaque conclusio obiectiua, atque adeo non est solum subiectum conclusionis scientificæ: sed eiusmodi subiectum est obiectum attributionis, vt certo certius: ergo obiectum attributionis, & finis scientiæ speculatiuæ non sunt idem: alter enim à subiecto distinguitur, secus vero alterum. Probant secundo eandem minorem in scientia practica: quid enim est operabile per eius regulas, eius etiam est obiectum attributionis: at non solum finis, sed etiam media sunt operabilia vi, ac directione scientiæ practiciæ; quando eius quidem officium est, media ad executionem finis necessaria vestigare, & disponere, eaque de causa opus, eius finis esse dicitur, quoniam in operis principia querenda, & præcipienda incumbit.

32

Tertiò eandem minorem inductione probant. Finis Astrologiæ est nauigatio, agricultura, aliaue similis actio humanæ vitæ idonea: eius enim facultatis munere scitur, quo sydere terram vertere, quo vites vlmis adiungere, quo pelago se credere, seu subducere quempiam conueniat: at Astrologiæ subiectum est sola syderum conuersio, situs, natura, influxus. Item artis illius quæ bellica instrumenta frabicat, ac suppeditat, finis est belli exercitium, & præliorum conflictus: subiectum verò arma ipsa, veluti scuta, galeæ, pila pilis minatura, torquentia pyria, & id genus cætera. Rursus obiectum attributionis scientiæ militaris est castrorum metatio, stationum ordo, aggerum exstructio, urbium obsidio, præliaturi exercitus in cornua dispositio: sicut enim obiectum attributionis scientiæ speculatiuæ, est id, quod assequi fatagit, ita etiam subiectum scientiæ practiciæ est, quod exequi intendit, siue quod exequendum præcipit: eiusmodi autem est respectu scientiæ militaris, quodlibet eorum, quæ iam iam recensuimus, ea ergo erunt illius

illius subiectum: sed non sunt finis illius, sed potius victoria, & pax illam consecuta: namque, ut est in vulgari versiculo: nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

33 Caterum hoc argumentum non tam nostram sententiam, quam communem fere omnium impugnat: ut enim superius cap. I. vidimus Aristoteles, B. Thom. Capreol. Duran. Vasq. ac ceteri omnes censent obiectum attributionis scientiæ esse eius finem, & reliqua ad eum obiecta referri, atque hanc secundâ subiecti conditionem eo consensu affirmant, ut nostri Conimb. supra laudati, ab omnibus philosophis illam diuturno vsu receptam esse adasserant. Solum video Theodorum Smilingum. q. 2. præmiali n. 74. & P. Amicum tract. 27. log. disp. 3. q. 2. dubit. 6. in oppositum inclinare, quanquam etiam vereor, ne de fine remoto sermonem habeant, ubi cum cum obiecto attributionis idem non esse innuunt. Alij vero Neothetici contra nos citati, potius nobis expresse fauēt, præsertim Auerſa q. 2. log. sect. 5. §. *ex dictis autem* & sequenti. Hurtadus d. 1. log. sect. 7. num. 38. & sequentibus, Rodericus disp. 1. log. sect. 3. subf. 6. n. 47. Ratio autem huius doctrinæ superius insinuata est manifesta: quod enim obiectum attributionis eiusmodi dicatur, curam esse potest, nisi quia est finis, cui cetera omnia attribuantur? Discurrenti etiam per omnes facultates id ipsum liquido constabit: namque, si de speculatiuis sermo sit, inuenietur idem earum esse obiectum attributionis, & finem: fac enim Physicæ v. g. subiectum esse corpus mobile, Metaphysicæ ens abstractum à materia, & Theologiæ Deū, profectò huiusmodi subiecta, aut quæcunque assignentur alia, sunt etiâ fines, in quorum assequutionem prædictæ scientiæ referuntur. Sin autem sermo sit de facultatibus practicis, opera, & finis, quorum gratia sunt inuentæ ab earum etiam subiectis ne utique distingui constabit: canus enim artis canendi ut finis, sic etiam est obiectum attributionis, pingendi pictura, ædificandi ædificium, & cuiuslibet alterius artis suum opus, uti Auerſa supra citatus animaduertit. Vide Bonauen. q. 1. prologi, ubi expresse nobis fauet.

34 Ad argumentum igitur respondeo, falsum esse, quod assumit, finem videlicet scientiæ, & eius subiectum distingui. Verius enim, esse idem, ut hactenus dicta ostendunt. Ad primam probationem contrariâ dico, totam veritatem obiectiuam, siue habitum subiecti ad prædicatum esse finem, qui scientiæ, id est, qui per eam à nobis intenditur sciri, quod solum obiectio conuincit: cæterum solum subiectum esse finem, cui conuenit ea habitudo, & de quo eam scire, & cognoscere cupimus. Vel paulo aliter: id cui intendimus lucem, per quam innotescat, siue eius connexionem cum aliquo prædicato, totamque veritatem obiectiuam, est duntaxat ipsum subiectum; conclusio vero obiectiuâ, siue lux ipsa per quam innotescit, est finis quem intendimus. Hac ratione sanitas dici consuevit finis *qui*, & persona eam receptura finis *qui*.

35 Ad secundam probationem contrariam dico, sicut non omne quod est cognoscibile merito scientiæ speculatiuæ, eius est subiectum, sed solum id, quod vltimò in ea cognoscitur, & propter quod cetera cognoscuntur; ita similiter non omne, quod est operabile vi artis practicæ, eius forsitan esse subiectum, sed solum id, quod per eam est vltimò operabile, & in cuius operationem regulas suas potissimum destinat. Proinde, quamuis media artis practicæ, beneficio illius sint factibilia, nihilominus, cum non sint iuxta aduersarios eius finis, ita nec etiam erunt eius

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

subiectum. Respondeo secundo, & permitto quidquid est operabile per regulas scientiæ practicæ, id esse eius obiectum attributionis, adeoque media, quæ disponit, & vestigat, esse quoque eius subiectum. Caterum hinc nihil aduersus meam sententiâ. Quod ut clareat, prænotandum primo media artis practicæ denominare rem ei subiectam proximè exequibilem, etsi ab eius actuali exequutione multoties separentur: rursus secundo rem in quam potissimè intendit ars practica prout proximè exequibilem, esse eius finem per se loquendo: ipsa enim executio est eius finis quodammodo per accidens, ut est ostensum in log. lib. 2. tract. 2. inter diluendas obiectiones aduersus nostram de obiecto attributionis ipsius logicæ sententiâ. His annotamentis præiactis, aio, media, ut sunt obiectum attributionis, siue subiectum, ita etiam constituere, & complere eius finem, ut potè quæ rem proximè exequibilem denominant, in qua exequibilitate finis per se consistit. Quod autem dicuntur media, & non finis, nihil refert: tum quia hoc potissimum intelligendum est de fine per accidens, & executione ipsa: tum etiam quia neque sunt finis per se in recto, sed duntaxat in obliquo, eo quod instar cuiusdam formæ rem arti vltimò subiectam exequibilem constituent: quo pacto cognitio dici non solet cognitum in recto, sed solum in obliquo.

36 Quod ad inductionem tertio loco nobis obiectâ attinet; Astrologia habet quidem pro fine nauigationem, & agriculturam, sed extrinseco duntaxat, non vero intrinseco, & proximo: cum enim speculatiua sit non ea, sed ars nauigandi, & agri colendi docet, quatenus talia opera sint exercenda, & per actus suos illa respicit: nobis autem sermo est de solo fine intrinseco, & proximo, quando finem scientiæ, & eius subiectum iuxta æstimamus. Porro ars conficiendi instrumenta bellica duplex est, alia architectonica, & perfecta, alia imperfecta, & ne utique architectonica: priori modo sumpta non est solum ars, sed infus per scientia, causam namque sui operis reddit, & non tantum quomodo arma, sed etiam curam eo modo sint faciendâ, nimirum quia ita sunt apta ad exercitium belli præcipit, & considerat: quocirca cum in idem recidat, arma prout instrumenta practica belli, & bellum prout vi illorum exequibile contemplari, ars illa ita sumpta exercitium belli ut velut finem intrinsecum, sic etiam velut subiectum intueretur. Posteriori modo vsurpata, & quatenus est tantum ars sola, arma respicit, & exequitur, vsum vero belli propter quem sunt, ne utique curat: proinde nihil mirum, si vsum belli, quem finem duntaxat extrinsecum habet, velut obiectum attributionis nequaquam respiciat. Eadem ratione ars militaris dummodo perfecta, & architectonica, victoriam, pacemque velut suum intrinsecum, & obiectum attributionis sibi præstituit, secus vero si sit imperfecta, & in sola prælia, ac martialia pericula, & non vltius interinsece feratur. Quod autem diximus, artem instrumentariam respectu belli, aliam esse perfectam, quæ belli vsum, causamque cur arma sint faciendâ considerat; aliam imperfectam, quæ circa sola præliorum instrumenta, non vero eorum finem, causamque versatur: id tam de ipsa, quam de alia quacunque arte docuit Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 1. & ibidem Fonseca littera R. & reliqui interpretes, apud quos nihil hac nostra distinctione familiaris.

37 Verum enimvero non leues hinc difficultates insurgunt. Prima est: quoniam artis instrumentariæ respectu belli, si perfecta, & architecto

chitectonica sit, & artis bellicæ, seu militaris eundem esse finem intrinsecum fassus sumus, nempe usum belli, quem ambae procurant: atqui vtriusque non est idem subiectum: finis ergo intrinsecus, & subiectum scientiæ, artivse in idem neutiquam recidunt. Rursus 2. ut alio exemplo res magis eluceat, ars equestris habet pro fine intrinseco directionem equi, eundem etiam finem intrinsecum habet frænofactoria, si perfecta sit, & architectonica, utpote quæ equitatione provt fræno, & aliis instrumentis similibus exequibile reddit, ac per actus suos respicit: Constat autem, eas artes in idem obiectum attributionis minimè ferri. Præterea 3. aliæ artes etiã nō subalternatæ, aut subordinatæ v.g. ars equestris, & ars conficiendi pulveris pyrij eundem habent iuxta nos finem intrinsecum, nempe usum belli, ac martis opus, cum tamen certo certius sit, diversum esse vtriusque subiectum. Vltèrius 4. eadē ars diversos habet fines intrinsecos, v.g. ars equestris usum belli, necnon etiã varium, ac multiplicem usum pacis quando non minus hunc, quam illum proximè exequibile facit: quod autem ita per eam est exequibile, id iuxta nos est eius subiectum, nisi sit imperfecta, ac neutiquam architectonica: at tanquam indubitatum statuimus vnam, eandemque artem, aut facultatem non posse eidem attribui subiecto: hoc ergo, & finis intrinsecus longo interstitio dissident. Tandem beatitudo naturalis hominis est finis intrinsecus, tam philosophiæ naturalis, quam moralis, utpote quem ambae per aliquos actus suos respiciunt, ut docet P. Fonseca lib. 4. metaph. c. 1. q. 2. sect. 2. initio, & P. Hurtadus disp. 1. metaph. sect. 8. §. 7. fine, utque desumi videtur ex Aug. lib. 8. de civitate Dei cap. 9. & lib. 19. cap. 1. & ex B. Thom. variis in locis: vtriusque autem nequit esse idem obiectum attributionis: huius ergo, & finis intrinseci ratio, & conditio longè diuersa.

38 Difficultates hæc poterunt haud ægrè dissolui, dummodo attentè consideretur, quinam sit cuiusvis disciplinæ finis: quodnam subiectum? horum enim ignoratione omnis error, & æquivocatio in præsentis solet irrepere. Ad primam earum, quæ sunt propositæ, dicendum est, usum belli non nudè sumptum, sed provt exequibilem bellicis instrumentis esse finem intrinsecum artis illius, quæ militaris ministra est, eique subalternatur: quo fit, ut eiusmodi, artis instrumentariæ finis duo complectatur, arma scilicet, & bellum: hoc, inquam, velut exequibile, illa tanquam executiva, sicut finis noster vltimus duo comprehendit, visionem beatificam, provt est assecutiva Dei, & hunc provt munere illius est assequibilis: at vero ars militaris si nuda ars sit, & imperfecta, solum usum belli, ac martia exercitamenta finem sibi præstituit: si autem perfecta sit, & architectonica, ac non ars mera, sed etiam scientia, ita quidem ad victoriam, & pacem armis, ac bellicis discriminibus obtinendū veluti finem intrinsecum aspirat: ex quibus palā est, finem artis instrumentariæ belli, quantumlibet architectonicæ, finemque etiam artis bellicæ qualicūque perfectionis, aut imperfectionis gradu prædicta omnino distinguere, cum hæc interdum in solum exercitium belli, interdum verò in victoriam, & pacem cōtendat, illa verò in neutrum horum intrinsecè, & vltimò feratur: quanquam ergo subiectum, & finis intrinsecus disciplinæ sint idem, haud propterea tamen bellica scientia, & quæ ei instrumenta parat, eodem subiecto potentiuntur.

39 Ad secundam difficultatem similiter dicendum est, artis equestris, siue mera ars sit, solumque doceat, quomodo regendus equus, qua animositate incitandus, qua vi sistendus, qua mollietate frangendus, qua

dexteritate flectendus, quo labore domandus, qua volubilitate circumagendus: qua tandem felicitate ad nutum temperandus; si verò architectonica sit, & perfecta, horumque omnium causam, nempe de hostibus victoriam, aliumvè finem iis exercitamentis assequendum, porro discutiat, eius, inquam, finem distinguat, ab eo quem sibi propositum habet frænofactoria, videlicet, quæ nec victoriam intrinsecè considerat, nec etiam solum equi moderamen, eiusque rectum, & scelicem usum, ut nuper in simili ostensum manet. Ad tertiam difficultatem dicendum est, artem equestrem, artemque pulveris pyrij elaborandi, ut eodem subiecto carent, ita etiam in diversos fines intrinsecos ferri: altera enim bellum, provt his instrumentis, altera vero provt aliis longè diversis geris aptum considerat: quemadmodum dici solet, scientiam rationalem, ac moralem diversis finibus contineri, quoniam vna omne ens, provt verè, ac rectè cognoscibile, alia verò illud idem, provt benè, ac piè amabile, conuertitur.

40 Ad quartam difficultatem dicendum est, artem equestrem non habere iuxta nos multos, diversosque fines intrinsecos, sed vnum duntaxat, nempe quidquid equitandi recto, & prospero usu est exequibile, provt tale, siue id sago, siue toga sit gerendum, & siue ad bellum siue ad pacem spectet. Ad postremam difficultatem dicendum est, beatitudinem naturalem, quatenus exequibilem merito honestatis, siue bonitatis moralis, esse finem intrinsecum Ethicæ, siue scientiæ moralis, si architectonica sit, & excellentem quandam scientiæ gradum obtineat, si minus, solam bonitatem moralem eius finem intrinsecum esse, iuxta dicta iterum iterumque. Porro eandem nostram felicitatem naturalem attingi quidem intrinsecè à physica, quæ ut hominem, sic etiam perfectissimam, & vltimam eius operationem necessaria ratione discutit: ceterum eam attingi magis, ut finem ipsius hominis munere alterius scientiæ, videlicet moralis, Deique potissimum adiutorio consequendum, quam velut finem ipsius scientiæ naturalis, siue physicæ. Haud enim hæc refertur ad eius executionem, cum nullas ad eam regulas exhibeat, haud etiã ad eius assecutionem, siue perfectam cognitionem, sed potius ad ens mobile, siue corporeum, ac præsertim hominem ipsum assequendum, & perfectè cognoscendum, quæ duo vera sunt, seu relatio ad finem scientiæ, eiusque subiectum sit naturalis, seu arbitraria. Ex eis autem manifestum est, non esse eundem Philosophiæ naturalis, ac moralis finem intrinsecum, quemadmodum non est vnum vtriusque subiectum: primò, quia moralis quodammodo sumpta respicit vltimò solam bonitatem moralem, quam tamen naturalis haudquaquam curat, sed tanquam nihil ad se omnino prætermittit: deinde, quoniam illa alio accepta modo finem habet intrinsecum beatitudinem nostram provt exequibilem vi honestatis moralis, hæc vero eam non respicit, nisi ut in sola eius contemplatione sistat: item terriò quia beatitudo non scientiæ naturalis sed solius scientis est finis, cum tamen è contrario scientiæ moralis, & non solius addiscendi terminus censeatur. Atque hac ratione intelligendi sunt authores in argumento citati, & nobis obiecti, tum ne sibi, tum ne veritati repugnent.

41 Tertia, ac postrema ratio adversus posteriorem nostræ doctrinæ partem confici solet à Zabarella, & aliis inferens referendis, hunc in modum. Nulla facultas practica obiecto attributionis, siue subiecto gaudet: posterior ergo assertio nostra de subiecto ut aiunt non supponente tota est, relationemque naturalem

turalem attributorum ad subiectum, quod nullum est, planè adstruit. Sed huic obiectioni factum est satis in Dial. lib. 2. t. 2. ad finem.

C A P V T V.

Quatenus alij de obiecto attributo, & attributionis eorumque relatione philosophentur?

Prima sententia est aliquorum quorum tacitis nominibus meminit P. Rodericus disp. 2. log. sect. 5. subf. 1. ordinem attributorum ad subiectum, siue attributionis obiectum, esse intrinsecum in esse rei, eo quod omnia attributa scientiæ, velut essentia, proprietates, causæ, effectus, partes integrantes, subiectiua, aut essentialia, ad obiectum attributionis comparentur: cum autem vsuueniat, ut in scientia aliqua plura sint obiecta, quibus ex conditiones competunt, inde est ut prædicti auctores vnus scientiæ plura attributionis obiecta admittant: quapropter in Dialecticam quatuor obiecta attributionis congerunt, videlicet propositionem, argumentationem, modum sciendi, & actum intellectus latissime fufum, & prout triplicem operationem suam comprehendit: simili etiam modo Physicæ, & aliis facultatibus plura, vel pauciora subiecta assignant.

Cæterum hæc philosophandi ratio P. Roderico supra displicet, & mihi etiam non probatur. Primo quoniam syllogismus fallax, si quod sentiunt, multi eorum, quibuscum disceptamus, propriè syllogismus non est, obiectum Dialecticæ non esset, cum inesse rei modo explicato ad aliquod subiectum ex quatuor enumeratis non spectet. Consequens autem est absurdum iuxta omnes. Dices esse contrarium syllogismi, siue argumentationis ut sic, ac proinde ei attribui oportere penes doctrinam Aristotelis, qui contrariorum eandem esse disciplinam asseruit. Contra, quia eadem ratione quodcumque aliud obiectum argumentationis attributum dici posset, videlicet quoniam eius concreatura est, & ad ipsum inesse rei quodammodo spectat. Quod si propterea recurratur ad ordinem intentionalem, & inesse cogniti, quo opposita iuxta se posita magis elucescunt, qui quidem ordo inter rem, & quamuis eius concreaturam non interuenit, iam prædicta sententia solum ordinem inesse rei obiecti attributionis, & attributorum proprium statuens, non defenditur, sed deseritur.

Præterea 2. ea sententia mihi displicet: quoniam præter quatuor illa subiecta, quæ Dialecticæ assignat, alia plura possent assignari, terminus v. g. ad quem quidquid in Dialectica tractatur, inesse rei modo explicato refertur, ut attendenti clarebit. 3. quoniam Metaphysicæ tot essent obiecta attributionis, quot eius obiecta sunt, si vnum ens rationis excipias, videlicet ens, substantia, Angelus, Deus, & horum attributa, & effectus, ad quorum quodlibet reliqua inesse rei referunt, si paulo attentius expendantur. 4. Quia arithmetica obiecta attributionis, non tot quin plura essent, à Deo ut ipsa arithmetica subiecta sua in numerum reducere non posset. Sequela probatur: quia ab unitate deriuantur infiniti numeri, ac sine numero crescunt, & adscendunt, eorumque quilibet cæterorum ordinem, & habitudinē physicam ratione explicata terminat. Item 5. vnum esset obiectum attributionis omnium scientiarum, atque adeo omnes in vnam coalescerent, contra quam hi auctores, & reliqui communiter sentiunt, Mirandulano hac in re dissentientes: sequela probatur, quia attributa omnium scientiarum ad Deum, vel ens in communi inesse rei referuntur: omnia igitur vel Deum, vel ens, vel vtrumque sicut

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

obiectum attributionis intuebuntur. Tandem superius probatum est, fieri congruè non posse, ut vna eademque scientia in plura obiecta attributionis, sub vno neuitquam contenta diffuset.

Secunda aliorum sententia priorem restringit, ac præter ordinem illum intrinsecum in esse rei postulat, ut eius terminus sit obiectum illud, quod in scientia magis vnum, atque in pauciora inferiora fufum, minusque prædicabile, & commune fuerit: quamobrem obiectum attributionis cuiusvis scientiæ vnū, & non multiplex assignant, ac Dialecticæ non aliud, quam argumentationem in communi esse statuunt, similique modo de aliis scientiis sentiunt. Displicent tamen: primo ob rationes factas: secundo quoniam obiectum attributionis arithmeticæ, & mathematicæ non tam esset quantitas continua, & discreta, quam vnitas, & punctum, contra quam ipsi, & reliqui communiter existimant: sequela probatur: quia vnitas est obiectum magis vnum totius arithmeticæ, & punctum totius mathesis, aliunde vero reliqua obiecta vtriusque scientiæ in esse rei ad punctum & unitatem referuntur: tanquam partes subiectiua, ut cum punctum in terminatiuum, & continuatiuum, & vnitas in priorem, & posteriorem dissecatur: tanquam effectus, ut cum numerus unitatibus, & figura punctis veluti partibus, & causis intrinsecis constituuntur: tanquam principia metaphysica, ut cum punctum, & vnitas per genus, & differentiā definiuntur: ac demum tanquam proprietates, ut cum punctum penetrabile cum parte, & vnitas cum numero asseruntur. Partes etiam integrantes non intrinsecè, sed extrinsecè puncto, & unitati possunt attribui: altera enim quodammodo completur, & perficitur per alias unitates, non quibus constituitur, sed quibuscum in eundem numerum coalescit: alterum etiā per alia puncta, & partes quantitatis continuæ. Quod si partes integrantes intrinsecas desideras, certè numerus dualis numerorum minimus, & linea dimensionum omnium magis indiuidua, vtriusque scientiæ subiecta erant appellanda.

Rursus 3. displicet ea sententia: quoniam non est quamobrem in eadem scientia totali plura obiecta æque vna, ac relationem cæterorum obiectorum in esse rei terminantia reperiri nequeant, aut etiā modo non reperiantur: igitur in ea scientia nullum erit obiectum attributionis, cum nullum cæteris unitate præstet. Antecedens liquet: tum quia plura æqualis bonitatis, & veritatis in eandem scientiam conueniunt, aut certè possunt, præsertim si diuersæ animalium species, de quibus agit physica, & Angelorum species, de quibus differit metaphysica v. g. non obstat earum discrimine, possint esse æquales: ergo & obiecta æqualiter vna in eandem aliquando scientiā coalescent: tum etiā quia natura diuina, personalitas patris, personalitas filij, ac etiā Spiritus sancti quoad unitatē, & reliquas perfectiones inuicē sunt æquales, ad eandemque Theologiam spectant: quæuis etiā diuersarum specierum ad Physicam, Metaphysicam, aliamque quamuis scientiam attinentium est æque vna, ut potè quæ mediam quandam unitatem inter genericā, & indiuidualem, hæc maiorem, at illa minorem sibi vendicat. Quod autem obiectorum æqualium penes unitatem, ad eandemque scientiā attinentium quoduis eius genij sit, ut reliqua ad illud inesse rei referantur, certò certius est, quando in quauis scientia nullum fermè obiectum est, ad quod reliqua ita non referantur. Tandem in eo peccat hæc sententia, quod rationes minus communes velut subiecta scientiis assignet, cum potius magis communes, simplices, & abstractæ assignari soleant, ac debeant, v. g. ens ut sic Metaphysicæ, corpus, ut sic Physicæ, quantitas ut sic

S 3 Mathema

mathematicæ, bonitas moralis vt sic Ethicæ: quocirca rectè dixit Gabriel quæst. 9. prologi. artic. 1. littera E, sine de subiecto scientiarum; & communiter assignatur subiectum communius in illo ordine, & simplicius, id est minus connotarium; & secundum hoc possunt saluari, quæ communiter dicuntur de subiecto attributionis in scholis modernorum.

47 Tertia sententia, quam tuerentur multi cum Durando quæst. 5. prolog. num. 9. Hurtado disp. 1. log. sect. 7. §. 41. & Arriaga disp. 2. sect. 5. sub. 1. n. 46. docet, ordinem attributorum ad subiectum esse intentionalem, & eum quo cognitio illorum ad cognitionem, & perfectam notitiam huius veluti ad finem refertur eamque instar causæ formalis extrinsecæ, ac directiue potest, ac solet inferre. Verum ne hæc sententia difficultate vacet: namque cognitio essentia v. g. rationalitatis discursuum experimento comparata in cognitionem proprietatis, nempe risibilitatis ducit, hunc in modum: omnis homo est rationalis, rationale autem omne est risibile, omnis igitur homo est risibilis. Similiter cognitio proprietatis humanæ, siue risibilitatis ipso ridendi effectû excitata, cognitionem essentia humanæ, siue rationalitatis parit, hoc pacto: omnis homo est risibilis, risibile autem omne est rationale, omnis igitur homo est rationalis: haud igitur magis cognitio essentia ad comparandum proprietatis notitiam suapte natura ordinatur quam e conuerso: quodcumque ergo scientia differit de essentia, & proprietate, differit autem quævis semper, non erit potior ratio, quapropter vna, quam alia sit eius obiectum attributionis, si ordo ille cognitionum reciprocus, & alterutri naturaliter conueniens spectetur. Quod etiam argumentum confici potest in causa, & effectû, cum causa immediate, & per se cognita ducat in notitiam effectus, & effectus immediatè ac per se cognitus ad notitiam causæ intellectum eleuet: quamobrem non magis causa, quam effectus communis scientia subiectum dici poterit si solus ordo intentionalis ipsarum cognitionum spectetur, atque ad arbitrium philosophorum non recurratur, vti supra sæpius arguebamus.

48 Quarta sententia à priori aliquantulum discrepat, & docet, relationem illam intentionalem, seu in esse cogniti attributorum ad subiectum non tam esse, quoad genus causæ formalis extrinsecæ, & quasi efficientis, quam quoad genus causæ formalis intrinsecæ; sicut obiectum attributionis scientia sit, cuius perfectissimam, & quasi comprehensiuam cognitionem reliquæ cognitiones non tam inferunt, vel efficiunt, quam velut partes natura sua, & independentè à philosophorum arbitrio constituunt: quare hæc opinio modum sciendi, vt est obiectiua idea vnius per se integræ scientia obiectum attributionis Dialecticæ statuit, & accommodatè ad eandem doctrinam aliarum facultatum subiecta definit. Haud tamen prioris sententia difficultatem emollit, sed potius auget: proinde impugnatur primo: quia cognitiones vnius scientia, siue actuales, siue habituales inter se neutiquam vniuntur, sicut etiam actus, & habitus voluntatis physica, & vera vnione carent; ad quid enim vnio illa actuum, & habituum intellectus, aut voluntatis conferre potest? ergo instar causæ intrinsecæ perfectissimam cognitionem vnius obiecti reliquæ propriè non constituunt, quando causa formalis intrinsecæ veram vnionem postulat. Item secundò: non est quamobrem spectata latitudine cuiusvis scientia, totaque materia illius, cognitio vnius obiecti directiue, &

veluti efficienter pariat exactam cognitionem alterius, quam è diuerso, vt numero superiori probatum manet, & ab huius sententia authoribus non negatur: similiter ergo non est cur in scientia qualis illa cunque sit, cognitio vnius obiecti instar causæ formalis intrinsecæ pariat perfectissimam cognitionem alterius obiecti, quam è contrario, ac proinde non erit quapropter vnum potius quam aliud sit obiectum attributionis scientia, si solus ille mutuus ordo spectetur.

Rursus tertio: non est cur omnes cognitiones Dialecticæ constituent intrinsecè perfectissimam cognitionem modi sciendi, vt hi volunt, quam actus intellectus vt sic, aut demonstrationis, aut definitionis, tametsi aliquam possint destinare parere, & constituere: ergo modus sciendi dignitatem subiecti, ac finis Dialecticæ præ ceteris non obtinebit. Pari ratione in dubium reuocari potest, quodcumque obiectum attributionis Physicæ, quodcumque Metaphysicæ, aut aliis scientiis assignarint. Ad hæc quarto: plus differt cognitio Dei à cognitione Angeli, quam cognitio Angeli à cognitione cæli, sicut etiam illa obiecta maiori interstitio, quam hæc inuicem dissident: sed cognitio Dei, & cognitio Angeli, ex horum authorum principiis, cognitionem perfectissimam, & quæsitissimam alicuius obiecti attributionis intrinsecè constituunt, ea videlicet, ad quam tota Metaphysica ordinatur: pariter ergo cognitio Angeli, & cognitio cæli cognitionem perfectissimam, ac veluti comprehensiuam alicuius obiecti communis intrinsecè constituent: adeoque cælum, & Angelus idem obiectum attributionis respicient, ad eandemque scientiam pertinebunt, quod est omnino falsum: aut certè ordo ille intentionalis, in genere causæ formalis, intrinsecus, & essentialis, ac neutiquam arbitriarius constituere nequit obiectum attributionis. Tandem cognitiones diuersarum scientiarum per modum causæ directiue, & veluti efficientis inuicem ordinantur, & mutuò se inferre, possunt, si non quoad indiuiduationem, at quoad speciem, & cum Metaphysica principiis Dialecticis, & Dialectica Metaphysicis vitur: similiter ergo per modum causæ formalis intrinsecæ inuicem comparari, & ad vnius obiecti perfectissimam notitiam constituentem sponte sua coalescent: ea igitur relatio seorsim ab arbitrio philosophorum insufficiens erit ad vnitatem scientia, & obiecti attributionis; vel quæ diuersæ scientia censentur diuersitatem exuent, & in vnâ omnes iuxta Mirandulani placitū abibunt.

50 Quinta sententia præter ordinem illum intentionalem, & in esse scibilis, qualis qualis sit, exigit, vt quod est obiectum attributionis, sit præcipuum, & magis principale obiectum inter omnia, de quibus scientia disputat: Atque ex hoc principio cui perspicue fauent Gabriel quæst. 9. prologi. artic. 2. conclus. 3. litt. H. & P. Hurt. disp. 1. log. sect. 7. §. 19. colligunt aliqui huius sententia assertores, definitionem esse obiectum attributionis Dialecticæ: alij solam conclusionem: plures demonstrationem: omnes vero solum Deum obiectum attributionis Metaphysicæ statuunt, atque ex eodem principio cæterarum scientiarum obiecta designant. Atterum displicent primò propter rationes factas, quæ saltem id impugnant, in quo hæc sententia cum anterioribus conuenit. Mox, aut sermo est de maiori perfectione explicita, aut de implicita, vel explicita ex a quo? Si primò, non demonstratio vt sic, sed sola à priori, quæ perfectior est, nec conclusio, sed quæ euidens, & directa est, nec definitio in cōmuni, sed definitio conclusa, & irrefraga

irrefragabilis erunt obiectū attributionis Dialecticę. Sin autem secundum, non magis Deus, quam ens in communi, aut ē conuerso erit obiectum attributionis Metaphysicę, cum Deus totam perfectionem entis quam latē funditur, formaliter, aut eminenter includat, & tam perfectus sit, ac ens in communi, & ē cōtrario ens in cōmuni saltem implicitē, Dei perfectionem adæquet, propter id quod Deum ipsum, & reliqua entia implicite, ac virtualiter contineat. Præterea tertio: Deus contrā omnes philosophos philosophiæ naturalis esset. subiectum, cum velut prima causa sit eius obiectū, ad quod reliqua in esse scibilis referuntur, & quod est reliquis infinite perfectius. Postremo in eandem scientiam duo obiecta & qualis perfectionis conuenire possunt, uti supra diximus; igitur in ea scientia nullum erit obiectum attributionis, quod tamen est falso falsius.

C A P V T V I.

Alie sententia relate, & impugnata.

51 **S**exta sententia est, subiectum proprium, & formale cuiusvis scientiæ, siue obiectum attributionis illius esse rationem formalem sub qua prædicatur quicquid in singulis, & omnibus totius scientiæ conclusionibus enuntiat: ita cōmuniter Thomistæ cum Capreolo q. 4. prologi conclus. 48. conclus. 4. quibus etiam adhæret Richardus q. 6. prolo. in respons. ad 5. argum. his verbis, *subiectum scientia dicitur illud quod actu importat illam formalem rationem, sub qua considerantur omnia, quæ tractantur in scientia.* Cæterum hæc sententia confundens obiectum attributionis cum ratione formali sub qua iure merito nunc reiciit solet: quoniam eadem scientia plures rationes formales, sub quibus respicit, Dialectica, v. g. res ut definibiles ut diuisibiles, ut enuntiabiles, ut demonstrabiles, quæ & aliæ similes sunt diuersæ rationes formales non minus, quam visibile, audibile, odorabile, & quæ cætera diuersos sensus specificant: atqui eadem formaliter scientia diuersa subiecta sibi non vendicat. Quamuis autem Thomistæ huius argumento respondere soleant, vnicam esse simplicissimam rationem sub qua vnde tota scientia vna simplex qualitas euadit, cæterum quod hac in re hallucinantur, supra tractatu. 3. huius libri ostensum est, quando de vnitæ scientiæ habitualis sermo nobis erat. Rursus 2. impugnantur; quoniam Deus prout absolute Deus, est subiectum proprium, ac formale Theologiæ, ut B. Thom. 1. p. q. 1. art. 4. neque non Capreolus, & communiter aliis Thomistæ docent atqui non est ratio formalis, quam omnes conclusiones Theologicę attingunt, aut quod iuxta est earum obiectum formale, sed præterea multa alia Dei opera nobis reuelata, prout reuelata.

52 **A**t obiciunt Thomistæ B. Thomam 1. p. q. 1. art. 7. *subiectum ita se habet ad scientiam, sicut obiectum ad potentiam, vel habitum, proprie autem assignatur obiectum alicuius potentie, vel habitus, illud sub cuius ratione omnia referuntur ad potentiam vel habitum, sicut homo, & lapis referuntur ad visum in quantum sunt colorata, vnde coloratum est proprie obiectum visus: haecenus ille.* Verum sanctus Doctor non penes omnia obiectum formale, siue rationē sub qua cum subiecto contendit, quasi sicut nullus actus potentie est, quin obiectum eiusmodi intrinsece, ac proxime non feratur, ut cernere est in visu respectu colorati, ita similiter nullus actus scientiæ sit, qui subiectū tanquā rationem formalem intrinsece, ac proximē non consideret, hoc enim & sibi contrarium, & veritati non

consonum esse ex nuper dictis liquet. Duntaxat ergo id vult, sicuti potentia nihil perspicit nisi propter rationem formalem, ita etiam scientiam nihil considerat nisi propter subiectum veluti finē suum: Antamen talis sit relatio attributorum ad subiectum, qualis est obiectorum partialium, ad rationem formalem, obiectumque commune, eo loci non definit, sed in medio relinquit.

Septima sententia est Bonauentura in prolog. q. 1. triplex esse subiectum, siue obiectum attributionis cuiusvis scientiæ totalis: primum, ad quod cætera omnia obiecta reducuntur, velut ad primū radicale, quod reliquorum omnium perfectionem eminenter ac principij, & radicis instar continet; secundum ad quod cætera reducuntur veluti ad totum integrale: Tertium ad quod tanquam ad totum vniuersale reuocantur: Qua propter primo modo litteram, siue elementum esse subiectum grammaticę, punctum geometriæ, Deum Theologiæ: item secundo modo subiectum grammaticę esse orationem congruam, & perfectam, geometriæ corpus trium dimensionum capax, Theologiæ Christum. Rursus 3. modo subiectum Grammaticę esse vocem articulatam ordinabilem ad aliquid significandum, Geometriæ quantitatem continuam immobilem, Theologiæ res, & signa, siue Sacramenta, aut aliis verbis duplationem seu subduplicationem: atque eodem pacto reliquarum facultatum subiecta designanda esse eandem sententiam præter alios nominales sequitur Gabriel q. 9. prologi art. 1. Inueniens, *Pater, quod scientia, quæ est aggregatiue vna, non est vnum subiectum, sed tot subiecta, quorū conclusiones habentes diuersa subiecta, licet inter illa potest esse multiplex ordo, scilicet ordo predicationis, siue communitatis, ordo perfectionis, ordo totalitatis: & frequenter primum inter illa assignatur subiectum scientia aggregatiue. Sed sicut scientia aggregatiua in veritate non est vna scientia, sic nec habet vnum subiectum simpliciter, sed multa, inter quæ vnum potest esse primum aliquā prinitate.* Et paulo infra ibidem; *tot sunt subiecta scientiarum quot sunt conclusiones scientiæ, siue scientia conclusionum diuersa subiecta habentes: Verum inter subiecta scientiarum multiplex est ordo, ut patuit, predicationis, scilicet perfectionis, & c. & secundum hoc inter illa multa est vnum subiectum primum in illo ordine, & hoc potest dici subiectum attributionis totalis scientiæ.* Postea art. seq. conclus. 3. totidem subiecta, & eadem quæ Bonauentura Theologiæ assignat Deum scilicet, Christum, res & signa.

54 **H**æc quamuis veri quandam similitudinem habeat, vera tamen haud sunt. Quod enim eiusdem scientiæ plura sint subiecta, siue attributionis obiecta, eiusdem, inquam, non materialiter, sed etiam formaliter, late manet impugnatum. Deinde iuxta hanc sententiam eiusdem scientiæ eodē quidem modo plura nequeunt esse subiecta, solūque diuersimode possunt esse plura. At quod eodem etiam modo debeant esse plura, si standum sit eius opinionis principiis absque negotio probatur: namque in metaphysica Deus est principium radicale, ad quod cætera eius obiecta reducuntur, & ens in communi eandem rationem principij radicalis obtinet: sicut enim Deus est radix physica omnium, quæ in metaphysica tractantur eorumque perfectionem continet, ita ens est radix metaphysica illorum, eiusque ratione nostra prius est totaque eorum perfectionē cohibet: eius ergo facultatis duplex erit subiectū radicale, Deus videlicet, & ens. Simile argumentum confici potest in Theologia, cuius radicale subiectum quidni sit Deus absolute sumptus, pater itidem, filius etiam, neque non spiritus sanctus, quando eorum quicuius instar principij

perfectiorem omnium obiectorum Theologiae eminenti quodam gradu complectitur? Ad hoc tertio: superius euicimus, obiectum attributionis cuiusvis scientiae speculativae esse arbitrium: quod si vera haec opinio naturale potius erit, & ab authorum arbitrio independens. Rursus quarto: institui potest quaedam scientia de singularibus praesertim corruptioni non obnoxia, sicut quae eis rationes communes conveniunt, & ad facultatem reiciantur aliam: quidni vero? quando è contrario plerumque disciplinae rationes communes sine singularibus non obstante earum cognatione, & identitate discutunt: talis autem scientiae subiectum non esset totum univiale. Postremo: cur nam ordo ille in esse rei, seu partium actualium ad totum integrale, seu potentialium ad totum univiale, seu effectuum ad radicem unde promanant, quodlibet horum naturaliter constituat subiectum scientiae totalis, & non etiam similem rationem subiecti termino suo tribuat quivis alius ordo naturalis in esse rei, vel in esse cogniti, eorumque supra meminimus? non ergo tria, sed plura alia erunt cuiusvis scientiae attributionis obiecta.

Octava aliorum sententia, priori non multum absumilis, tenet, obiectum attributionis adequatum esse, quod iarinsece includit, & comprehendit omnia, & singula subiecta, de quibus aliquid in scientia praedicatur, & concluditur: cum ergo bifariam contingat, ut unum aliquod plura intrinsece claudat, nempe aut univiale aut integraliter exinde fieri ut quavis scientia totalis duplex habeat obiectum attributionis, siue subiectum adequatum, alterum, quod omnia scientiae partialia subiecta, (quae quidem tot sunt, quot eius conclusiones) veluti totum univiale seu potentiale claudit, alterum vero, quod ea cuncta instar totius actualis, siue integralis ambitione sua coercent. Hanc autem doctrinam exemplis ex Bonaventura nuper relatis explicant eamque his probamentis confirmant: ita se habet subiectum scientiae totalis respectu illius, quemadmodum obiectum formale ad potentiam, ut docet Beatus Thomas prima parte q. 1. art. 7. at obiectum formale potentiae claudit intrinsece cuncta eius particularia obiecta, nempe obiectum visus omnes colores, obiectum auditus omnes sonos: similiter ergo subiectum scientiae totalis cuncta eius subiecta particularia comprehendet. Secundo attributum scientiae totalis est omne illud quod in ea praedicatur; ecquid enim est, attribui aliquid alicui, quam quidpiam de eo praedicari? obiectum igitur attributionis est omne id, quod in tota scientia subiicitur. Tertio subiectum scientiae partialis, siue conclusionis demonstrativae est de quo aliquid in ea scitur, ut constat ex dictis huius initio tractatus: subiectum ergo scientiae totalis erit omne id, de quo aliquid in ea scitur, & enuntiatur. Quarto: quavis scientia partialis, siue conclusio scientifica intrinsece constituit, & integrat simul cum aliis una quandam scientiam totalem, v.g. Dialecticam: cuncta ergo subiecta partialia intrinsece constituent, atque complebunt unum quoddam subiectum totale, siue, quod instar est, subiectum unius cuiusdam scientiae totalis: hoc ergo ita & non aliter explicandum.

Enimvero displicet haec etiam opinio: primum quoniam subiectum attributionis, & subiectum praedicationis scientiae totalis confundit, cum tamen utrumque diversum esse omnes ferme scholastici censeant quotus enim quisque eorum non sequitur aut nostram de subiecto attributionis sen-

tentiam, aut aliquam ex septem quas haecenus retulimus, aut certe postremo loco referendam? nulla autem harum opinionum subiectum attributionis adequatum per subiectum praedicationis explicat, sed potius utrumque distinguit. Porro hanc utriusque subiecti distinctionem expresse tradunt Albertus, Henricus, Richardus, Marfilus, quos refert & sequitur P. Vasquez t. 1. in 1. par. q. 1. art. 3. disp. 7. c. 4. num. 8. ad initium. Rursus secundo haec sententia convenit cum opinione Gab. & Bonau. nuper relata quoad multipliciter obiecti attributionis, quoad relationem attributionum ad illud mere naturalem, quoad rationem totius univialis & integralis cuncta scientiae subiecta complectentem, aliaque multa superius impugnata: quod autem ab obiecto attributionis excipit totum radicale ceterorum obiectorum perfectionem eminenter continens, contra quam Gab. & Bonau. sentiunt, id in consequenter, & absque villo solido fundamento dicitur Tertio: subiecta particularia unius scientiae sunt communia non raro alteri, & de eodem subiecto plures scientiae diversa praedicata concludunt, verbi gratia, logica de substantia quod sit genus & univiale, & metaphysica quod sit ens, haec de Deo quod sit ens à se, illa quod sit individuum praedicabile, & subiicibile & quod ex quinque praedicabilibus non pauca de eo dici possint; illa de unitate quod essentialis univiale, haec quod sit proprietas entis. Alia plura subiecta partialia tam his, quam aliis facultatibus sunt communia. Proinde si obiectum, siue subiectum attributionis scientiae totalis sit collectio, & aggregatio subiectorum partialium, sane obiectum attributionis unius scientiae erit alteri quadantenus commune; adversus tertiam conditionem obiecti attributionis ab omnibus receptam. Tandem iuxta hac sententiam neque Deus esset subiectum Theologiae, neque corporea sanitas medicinae, neque interior animae sanitas affectuumque rectitudo Ethicae, quae, & similia, tamen ab his authoribus admittantur, falso tamen sunt falsiora, ut alibi constabit.

Argumenta contraria parum vident. Ad primum dicendum est, obiectum potentiae, & subiectum scientiae totalis à B. Thoma quoad hoc tantum aequiparari, ut sicut potentia propter obiectum suum formale reliqua omnia attingit; ita similiter scientia totalis propter subiectum suum reliqua omnia obiecta respiciat, non vero quoad alia multa, ut superius vidimus, inter impugnandam Thomisticam de obiecti attributionis sententiam. Quapropter etsi obiectum, specificantium potentiae omne quod ei in particulari obiicitur intrinsece claudat, non ob id, subiectum scientiae totalis quidquid in ea subiicitur intrinsece comprehendet. Ad secundum dicendum est, attributum scientiae totalis non esse duntaxat id quod in ea praedicatur, sed multa etiam, quam ea subiiciuntur, ut vel in Theologica constat, ubi praeter Deum, qui est eius obiectum attributionis, plura tamen alia, & si attributa sint, subiiciuntur. Porro attribui aliquid alicui non est tantum de eo quidpiam praedicari, sicut in argumento assumitur, sed est multoties unum in scientia attingi propter aliud, siue in ea subiiciatur, siue solum praedicetur.

Ad tertium. Imprimis subiectum scientiae partialis est illa infima, & explicita ratio, quae in illa subiicitur, & tamen in scientia totali iuxta adversarios subiectum non est collectio omnium earum rationum quae explicitè, & infimè sumptè subiiciuntur, sed potius aliqua ratio communis ab eis abstracta, quae

57

58

prout talis scientiæ de cursu non magis subiicitur, quam prædicatur, v.g. in Metaphysica ens, in Physica corpus vt sic, in Mathematica quantitas, &c. perperam ergo, & incoëquenter à subiecto scientiæ partialis, ad subiectum scientiæ totalis arguitur. Præterea: subiectum scientiæ partialis est duntaxat naturale: quid mirum ergo, si sit id quod in ea suapte natura subiicitur: at superius probatum est, subiectum scientiæ totalis non esse naturale, sed arbitrium: male ergo dicitur esse, quod in ea natura sua subiicitur. Rursus tertio: subiectum scientiæ totalis, vt superius vidimus, debet esse vnum, & distinctum à subiecto cuiusuis alterius scientiæ: collectio autem omnium obiectorum partialium nequit esse quoddam subiectum distinctum omnino à subiecto totali cuiusuis alterius scientiæ, vt nuper ostensum manet. Nec etiā potest esse subiectum vnum, cum potius sit multitudo quadam, & cumulus per accidens. Quod autem ab omnibus subiectis in particulari abstrahatur vna quadam ratio communis, nihil refert: tum quia talis ratio, prout talis, non magis subiicitur, quam prædicatur de cursu totius scientiæ, vt videre est in corpore mobili, v.g. ad Physicam spectante: eius ergo rationis abstractæ vnitas subiectum scientiæ totalis vnum non constituit: tum etiam quia plerique negant, ab omnibus subiectis inadæquatis cuiusuis scientiæ vnam quandam rationem communem abhi posse: namque ens reale, & ens rationis, siue fictitium, sunt subiecta plurium cōclusionum methaphysicæ, cum tamen ab eis iuxta plerique, vt dixi, nulla possit abstrahi ratio communis: quin etiam à Deo, & Angelis, aliisque creaturis, de quibus agit methaphysica, vnam quandam rationem communē etiam entis abstrahi posse inficiantur. Hæc autem ratio non militat in scientiæ partialis subiecto, quod est per se vnum. Ad 4. Dicendum est, plures quidem scientias partiales, siue cōclusiones scientificas cōstituere, & integrare vnam quādam scientiam totalem: Hinc autem illud tantum fieri, omnia subiecta partialia constituere vnum subiectū totale prædicationis quidem, non tamen attributionis, quo de loquimur: qui autem vtrumque subiectum totale iuxta æstimant, rem adstruunt sponte sua inuersissimam, & prorsusque authoribus, ne dicam omnibus, contrarium, vt superius vidimus.

59 Nona & postrema neothericorum aliquorum sententia est, relationem attributorum ad subiectum tam in scientiis practicis, quam in speculatiuis solum extrinsecam, & arbitrariam esse contendit. Hæc tamen sententia quoad priorem eius partem omnino est falsa, & quoad posteriorem aliquatenus vera; vti ex huius tractatus initio constat.

TRACTATUS VI.

Quas alias conditiones Habere debeant obiecta habituum intellectuum siue scientiarum habitualium.

CAPVT I.

An obiectum scientiæ habitualis esse debeat necessarium, æternumque.

1 OBIECTVM scientiæ, siue quod perinde habitus, actusque certi, & euidentis debere esse

se necessarium, nec posse esse contingens, aut corruptibile tuentur Arist. lib. 1. Post. c. 7. & 5. Ethic. c. 3. atque cum eo antiqui, & nuper eius alleclæ. Item Academici Pirthonij in eadem fuisse sententia, cum ob id potissime scientias rerum omnium de medio sustulerint, quod cunctas fluere putarint, ac nullius esse stabilitatis. Heraclitus, & Cratylus rerum saltem sensibilem, & sublunarem eadem de causa scientiam negarunt. quamobrem necesse est, vt obiectum scientiæ necessarium esse supposuerint.

2 Probatur autem hæc sententia. Obiectum scientiæ cuiusuis est connexio prædicatorum essentialium, vt cum dicitur hominem esse animal rationale, equum esse animal hinnibile, triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, Deum esse ens à se Angelum esse substantiam spirituales completam, &c. aut existentialium, & accidentariorum, vt cum dicitur in hyeme esse pluias, in æstate calores, aquam esse frigidam per se, & seorsim ab incurfu, ac violentia agentis contrarij; ignem è diuerso esse similiter calidum, &c. At huiusmodi connexiones, sunt necessariae, vt est luce clarius, ergo & necessaria sunt obiecta scientiarum.

3 Probatur secundo: Si obiectum actus certi, & euidentis esset contingens, posset ita non esse: ergo posset actui eum representanti subesse falsum: proinde non esset scientia, non certitudo, & euidentia, virtusue vlla intellectualis, sed potius opinio, quam inter intellectus virtutes non commemorat Aristoteles. Nec valet, si respondeas, posse obiectum scientiæ merito suæ contingentie non esse, sed in sensu diuiso scientiæ, non vero composito, propterea, quod illa sit essentialiter alligata, vt si existat, ita se habeat eius obiectum, sicut per eam exprimitur: haud, inquam, hoc valet: nam si scientia est determinata, vt representet quod est in obiecto, ac proinde hoc variato, ipsam mutari, ac non esse opus est, cur è contrario obiectum scientiæ non possit esse necessarium, & essentialiter, aut saltem natura sua destinatum, vt sit re ipsa sicut per scientiam adstruitur.

4 Oppones tamen primo, scientiam esse de aqua, aëre, & ceteris elementis; item de homine, equo, leone, lapide, & aliis corporibus mixtis: vtraque autem esse necessitatis expertia, & contingentie obnoxia, vt ipso sensu, & experientia dilucet. Respondet Arist. scientiam esse de prædictis rebus, non in singulari sumptis, sed in specie, species autem illarum haud corrumpi, vel interire, solaque indiuidua esse interitui, & corruptioni subiecta. Cæterum, & veritati, & Orthodoxæ fidei parum consonat, totas species haud posse à Deo non produci, productæve non posse destitui per potentiam eius, saltem absolutam: quod si sermo sit de potentia eius ordinaria, ac legibus naturæ adstricta, ita quidem species rerum esse incorruptibiles, & quodammodo necessarias, est satis exploratum: Quocirca Aristotelica solutio quamuis priori intellecta sensu sit improbabilis, at posteriori, suam habet verisimilitudinem, ac probabilitatem. Secundo responderi potest, obiectum potissimum scientiæ esse non terminos simplices, quippe quos magis apprehendendo simpliciter, aut sentiendo interius, exteriusve cognoscimus, quam perfecte affirmando scimus, sed potius connexiones rerum: At elementa, & mixta omnia sub lunæ cauo contenta, quamquam sint simpliciter, & incomplexè sumpta corruptioni obuia, secus tamen quoad eorum complexiones siue conuenientias, vt paulo supra ostensum.

5 Oppones secundo; diuinam scientiam esse non paucarum

pancarum rerum contingentium, & quæ nobis sunt obscura, à Deo luculenter, & clare, & quæ in se sunt incertæ, & fallibiles, ab illo infallibiliter, ac certo intelligi. Item actum quo ego intuituè cognosco Petrum, v. g. currere, quamvis eius cursus sit contingens, esse nihilominus certum, & evidentem: Ac denique actum fidei supernaturalis, quo credo verbum esse factum hominem, summa prædictionum esse certitudine: & tamen contingentia obnoxium esse, tum eius obiectum materiale, videlicet incarnationem Verbi quæ simpliciter potuit non esse, tum etiam obiectum formale, scilicet reuelationem diuinam, quæ etiam potuit non esse, aut si mysterium, quod reuelat non fuisset, aut si illud voluisset Deus nobis occulere.

6 Respondeo, sermonem in presenti non esse de certitudine, & euentia diuinæ scientiæ, sed de humanæ propriæ, non etiâ de intuitu nostra, sed de abstractiua, cuiusmodi est Metaph. v. g. Philosophia, Dialectica, Ethica, Geometria, Astrologia, &c. non demum de certitudine supernaturali diuinam æmulante quodammodo, eique innixa, sed de naturali quapropter parum, aut potius nihil obesse nostræ assertioni, quod sint contingentia, & non necessaria obiecta quædam actuum intellectus diuini, intuitionum nostrarum, ac fidei supernaturalis.

7 Quo tradita hæc doctrina sit numeris omnibus absoluta, illud breuiter discutiendum est, quousque sit necessaria connexio terminorum nostris passim scientiis aduersa, earumque materies? De ea per quam prædicata essentialia neuntur inuicem, non potest esse ambiguum, quin sit necessaria in ordine ad potentiam Dei absolutam: Haud enim Deus potest vllatenus mutare rerum essentias, aut facere, vt homo, v. g. absolute non sit animal rationale. Nec eius non sum, Heruæum quod lib. 1. q. 10. & alios quosdam in ea esse sententia, vt putent etiam naturaliter hominem posse non esse absolute animal rationale: ad id enim, inquiunt necessarium est vt homo existat: tam ergo naturaliter impediri potest præfata connexio, quam ne homo sit existens aut in rerum lucem à Deo productus: verum supra lib. 2. huius operis præf. 1. latè ostensum est, à nobis, essentia rerum esse necessarias, & æternas quatenus tales: at hominis essentia est esse absolute animal rationale: hoc ergo est necessarium, & ab existentia omni, & productione contingentia minime pendulum. Deinde res eodem redit; nam iuxta Heruæum, & sequaces, obiectum scientiæ, ac propositionis æternum verè haud est, hominem absolute, esse animal rationale, sed posse illud esse, vel certe, si quid sit homo, aut quandiu si homo esse: animal rationale: atqui has connexiones modales Deus ipse nequit vllatenus impedire.

8 Quod spectat connexionem proprietatum cum subiectis Capreolus in 1. dist. 3. quæst. 3. art. 2. ad 9. contra 1. conclusionem, Soncinas 8. metaph. quæst. 1. ad 4. Caietanus, & alij quidam Thomistæ similiter de ea disputant, atque de conuenientia prædicatorum essentialium, aiuntque, vt hanc, ita illam esse ineluctabilem, etiam potentia Dei, quem vocant absolutam: nec cum quantus est, quamque potens, vlla ratione efficere posse, vt anima, verbi gratia, existat sine suis potentiis, intellectu scilicet, & voluntate, licet à se realiter distinctis, aut vlla alia essentia sine proprietatibus suis, quatenus sunt tales. Verum præterquam quod hoc commentum nullo veri colore, nullo argumento probabili adstruant, facile refelli possunt ex Eucharistiæ mysterio hunc in modum: Maior est dependentia à priori, quam

à posteriori: At Deus supernaturaliter conseruat quantitatem, ac reliqua accidentia Eucharistica, sine panis substantia, à qua dependent à priori, quidni ergo à fortiori conseruare possit substantiam panis sine quantitate, & accidentibus reliquis, à quibus tantum à posteriori est dependens. Quæ autem panis, eadem est cuiusvis alterius essentia in ordine ad suas proprietates ratio.

9 Contrà vero Cordubensis lib. 3. quæstionarij q. 11. Okamus quod lib. 4. quæst. 37. Gabrielin. 4. dist. 1. q. 1. & alij nominales arbitrantur, connexionem essentia, ac proprietatum non tantum non esse essentialem, sed ne intrinsecam, & per se, sed potius omnino extrinsecam, ac Deo arbitriam. Posset enim inquiri, Deus facere, vt proprietates naturalis aquæ non esset frigiditas, sed potius calor, & non hic, sed illa ignis: vtque nec essent hyeme ex natura rei pluuiæ, nec æstate torridi, flagrantisque soles: ac denique, vt.

Mollis apes studium inquant, nidosque columbe,

Coningium turtur, prædam lupus, arbuta capra.

Petrarcha

Necnon alia id genus, nimirum si non quem modo, sed alium rebus præstitisset ordinem, quando eas initio condidit.

10 Nihil tamen dici potest in verisimilius, nedicam inficitus. Missis autem aliis nationibus, quibus aduersus hos auctores vtuntur victoria in relectione de homicidio, & nostri Conimbricenses lib. 1. posteriorum cap. 7. quæst. 1. art. 3. ita eos ipse impugno. Vel potuit Deus facere, vt hominis non esset proprietates naturalis sentire, & discurre sed potius hinnire, seu rugire, vel non, si secundum, institutum habeo, ordoque ille naturalis subiecti ad has proprietates magis, quam ad illas, haud est omnino extrinsecus, & arbitrius, sed intrinsecus, & per se, si primum, certe Deo integrum fuit initio rerum essentia variare: siquidem definitio, & essentia hominis est, quod sit animal rationale, hoc est suapte natura sentitium, ac discursuum: si ergo naturalem ad hoc accidentia relationem ei potuit Deus adimere, sane & rationem hominis illi auferre, eumque deprimere in belluam irrationalem: Pari ratione sequeretur, equum, seu leonem, v. g. potuisse Deo id disponente esse naturaliter hominem. Consequens autem est, vel de aduersariorum sententia falsum, & absurdum. Quin etiam fiet, nisi fallor ex opposito dogmate, hominem modo esse simul equum, ac leonem, & hos hominem: vt enim aliquod suppositum sit homo, requiritur, vt in hoc rerum ordine à Deo præstituto possit discurre, ac simul sentire, vt cernere est in eo, qui semper fuit amens ac rationis, sui; impos: satis ergo est, vt in alio atqui in alio iuxta aduersarios poterit equus, & leo discurre, & accommodare ad discurrendum sentire, idque naturaliter: modo ergo alteruter est homo: quo argumenti genere è conuerso colligi potest, hominem esse modo belluam irrationalem. Videant aduersarij an id de seipsis concedere velint.

11 Præterea secundo eos ita impugno. Vnio hypostatica cum verbo non est connaturalis humanitati Christi Domini, sed potius respectu eius supernaturalis, & miraculosa: atqui non est supra ordinem rerum à Deo nunc præfinitum, & constitutum, sed ei cõsentanea: vt ergo aliquid sit connaturale, haud satis est, Deum id præstituisse ab æterno, sed potius est prædicatum essentialia, ac prorsus intrinsecum: adeoque nequit Deus facere, vt aliqua proprietas sit, vel non sit connaturalis tali essentia. Argumetor tertio.

Non

Non potest Deus facere, vt calor, v.g. sit naturaliter composibilis cum frigore in intenso gradu: ergo neque, vt aqua sit connaturalis caliditas: consequentia est perspicua, si quid vspiam valet aequitas rationis: antecedens est vsque adeo manifestum, vt ne aduersarios id credam inficiaturos. Et quidē alioqui cogentur admittēre fieri posse, aut certē potuissē, vt homo sit naturaliter in duobus locis circūscriptiue, imo infinitis; vt materia prima duas habeat formas substantiales non subordinatas, v.g. humanā, & equinā, & quod plus est, ceteras omnes, quæ à Deo conditæ sunt, vel etiam potuere condi; & cum his sexcenta id genus portenta, quæ concedi ecquid aliud est, quam figmentorum omnium asylum aperiri.

12. Media ergo sententia Conimbricensium, Suarez, & nostrorum communiter authorum est, connexionem subiecti, & proprietatem strictè talium esse necessariam in ordine ad potentiam Dei ordinariam, & legibus naturæ adstrictam, non vero respectu potentiae eius extraordinariæ, & absolutæ: vel paulo aliter eam connexionem esse, partim intrinsecam, & essentialē, & partim extrinsecam, ac Deo arbitrariam: completitur enim duo, nimirum quod exigat essentia hanc proprietatem, & non aliam; aqua, v.g. frigiditatem, & quod ea actu illi, si semel existat, in sit: quoad prius autem certum est, connexionē illā esse essentialē, cū exigentia innata more elicitæ, rei, cui conuenit haud accidat: quoad posterius vero non minus exploratū est, illā esse dependentem ab arbitrio creatoris, ei que subditam, cum possit miraculose non stare rerum, quas molitus est, inclinationibus innatis.

13. Porro id solum in hac opinione difficultatem ingerit, quo pacto possit esse scientia, aut certitudo, ac euidētia de connexionibus huiusmodi non omnino essentialibus: hoc enim ipso, quod tales non sint, sed quadamtenus mutabiles, videtur cadere posse, saltē diuinitus error, & falsitas in scientiam. Caietanum, Capreolū, & Sconcinatem supra citatos hæc difficultas nō vrget, nec ad eos vllatenus pertinet. Nominalibus maris, quam nobis negotium facessit, nec video, quid ab illis ei possit responderi. Conimbricenses, & alij nostræ sententiæ patroni dicunt, propositiones, in quibus absolute demonstrantur proprietates quarto modo de subiectis, haud esse in toto rigore scientificas, vtque tales sint, opus esse, vt moderationem hanc, iuxta cursum naturæ debitum, aliamve similem formaliter includant; ita autē sumptas adeo necessario esse veras, vt diuinitus non possit eis subesse falsum: quamuis enim possit Deus miraculose, facere, vt absolute non sint, v.g. in hyeme pluuia vllæ, vtve aqua sibi relicta, & procul ab omni contrario non sit frigida, vt octo, haud tamē, vt aliquid horum iuxta cursum naturæ debitum eueniat.

14. Verum ita valde angustii erunt scientiarum fines; pauca namque in eis sunt propositiones, quæ non sint absolute, pauca, quæ prædicta vtantur restrictione, vt eas cunctas animo lustranti constabit. Deinde ad scientiam, sin minus metaph. at saltē physice certam, & euidētem non est necesse, vt ne diuinitus possit ei subesse falsum, sed satis, superque, est, vt nequeat naturaliter, iuxta dicta superius lib. 7. tract. 6. c. 4. ita autem sunt infallibiles propositiones, in quibus absolute affirmantur proprietates de subiectis suis: quidni ergo sint in toto rigore scientificæ. Atque hinc respondeo ad præcipuam difficultatem, de conuenientiis, & connexionibus non omnino essentialibus, sed ex parte variabilibus esse non posse certitudinem, & euidētiā metaphysicam, ac summam; at posse esse physicam, & aliquanto minorem, adeoque scientiam veram & rigorosam.

Abfoluenda superest altera pars quæstionis in titulo capitis præfixæ. Quamobrem assero obiectum scientiæ, siue certitudinis, & euidētiæ nostræ esse debere perpetuum, ac æternum. suaderetur, ac perquam facile ex dictis. Nam obiectum principale, & completum scientiæ nostræ est conuenientia prædicatorum essentialium, aut connexio naturalis proprietatum cum subiectis suis alterutra autem est æterna. De priori haud potest esse dubium, quomodo enim fieri potest; vt quæ nunquam non esse potest etiam diuinitus, ea non sit semper; atque ita de illa sentiunt præter alios plerosque Patres Augustinus lib. 2. de libero arbitrio cap. 8. Septem autem, & tria decem sunt, & non solum nunc, sed etiam semper: Neque vllō modo aliquando septem, & tria non fuerunt de cem, aut aliquando septem, & tria non erunt decem. Necnon Anselmus dialog. de veritate c. 14. non ideo est rectitudo in significatione, quia tunc incipit esse cum significatur esse, quod est, vel non esse, quod non est: sed, quia significatio tunc fit secundum rectitudinem, quæ semper est, nec ob hoc abest à significatione quia perit, cum non sicut debet, aut cum nulla sit significatio, sed quoniam tunc significatio deficit à non deficiente rectitudine. De posteriori conuenientia, siue connexione magis ambigi potest. Haud enim apparet æternum quid pluuias esse in hyeme, ardores in æstare, aquam esse actu frigidam, & ignem calidum. quin porius hæc omnia videntur cum tempore incipere, eoque mensurari.

15. Respondeo; hæc, & similia quoad exigentiam essentialē, quam paulo supra diximus in eis importari, esse æterna more ceterarum omnium denominationum essentialium, quamuis quoad actualem existentiam prædicatorum in subiectis temporaliter inchoent. Secundo etiam dici potest, ea esse æterna extrinsece, & in mente diuina, idque necessitate quadam naturali; cum tamen connexiones contingentes vt naturaliter possunt non esse in tempore, ita & ex natura rei, ac secluso omni miraculo potuerint æternæ non esse in intellectu creatoris.

CAPVT II.

An obiectum scientiæ habitualis esse debeat vniuersale.

17. Esse debere existimo: Atque ita etiam opinantur Aristoteles citato lib. 1. Poster. cap. 7. & omnes Peripatetici, tum antiqui, tum etiam recentiores: Necnon Plato, & eius sectatores: quorum non pauci ob id statuunt, ideas esse naturas vniuersales à parte rei, & in essendo, vt de iis sint scientiæ, quæ non possunt esse de rebus singularibus: Et, vt semel dicam, ita sentiunt concordē opinionē omnes Philosophi, cuiusvis sint sectæ, ac nationis. Porro haud omnes eodem modo probant institutum,

18. Aureolus apud Capreolum q. 1. prolog. art. 2. Basilis q. 5. art. 3. Greg. q. 1. art. 4. conclus. 1. Philop. & Themistius hanc eius sententiæ excusant rationem, obiectum scilicet scientiæ certæ, & euidētis esse connexiones necessarias, & perpetuas, singularia autem, & eorum prædicata haud connecti necessario, æternū; nihil mirum ergo esse, si non sit de eis scientia, ac proinde esse debeat de vniuersalibus solis. Contra tamen sic arguo: haud magis essentialē est homini, quod sit animal rationale, quam Petro v.g. imò id vtrique ex æquo essentialiter conuenit, iuxta vulgare effatum dici de omni, cuius sensus est, quod est

est essentialia rationi communi esse etiam essentialia cuius inferiori contento sub illo: tam ergo necessarium, & perpetuum est, quod Petrus sit animal rationale, quam quod cuiusmodi sit homo. Secundo aliqui Thomistae respondent, singularia haud esse in intellectu, sed in sensu, solaque adeo vniuersalia esse in intellectu, & cadere sub scientiam. Cæterum potentiam intellectiuam abstrahere species à phantasmatis, non tantum rerum vniuersalium, sed etiam singularium, nec minus has, quam illas distinctè cognoscere, & spontè sua est manifestum, & à nobis ostensum supra libro septimo tractatu secundo capite primo aduersus Capreolum, & quosdam alios Thomistarum: quibus certè in re præfenti obstitunt Suarez in libris de anima, & plerique Doctores.

19 Quocirca prædictam sententiam hunc in modum probo: quod est obiectum certitudinis, & euidentiæ nostræ, siue facultatis alicuius earum quas discernimus, ac docemus, id necesse est cadere sub diuisionem, definitionem, ac demonstrationem: at his non subiiciuntur indiuidua: haud ergo illa, sed potius vniuersalia nostrarum sunt obiecta scientiarum: maior videtur per se conspicua: minor suadetur: nam cum indiuidua sint infinita, non potest in primis commode in ea fieri diuisio: quo spectat illud Damasceni in Dialect. capite secundo, homo autem in omnes homines non diuiditur, quia infiniti sunt numero: propterea autem, diuisionem non rectè dicam, quæ sit à specie in indiuidua, sed enumerationem.

20 Confirmatur, & declaratur: diuisio scientifica, & apta debet fieri in pauca membra diuidentia, non vero in plurima: quid ergo fieri potest in indiuidua, quorum non est numerus, aut finis? id autem, vt alios prætermittam luculenter tradit Ioannes Damascenus loco nuper citato in hæc verba: *omnis diuisio à genere in species facta fit in duo, vel tria; raro autem quatuor attingit: impossibile est enim diuidi genus in quinque species, & supra.* Idem colligere est ex Platone in Ciuili, vbi hæc habentur: *cæterum haud satis, amice tutum est ad extremum, nimisque tenuiter, omnia prosequi: præstat autem per media prosequi partiendo: sic enim facilius, meliusque ideas inuenimus: quanquam autem huiusmodi verba non sint Socratis, qui personam Platonis gerit; at tanquam ex eius dictis collecta proferuntur, & ab ipso approbantur paulo postmodum. Consentit Seneca epist. 89. ad initium; diuidi enim illam (videlicet philosophiam) non concidi, vtile est: nam comprehendere, quemadmodum maxima, ita minima difficile est. Describitur in tribus populus, in centurias exercitus: quidquid in maius creuit, facilius agnoscitur, si discessit in partes, quas, vt dixi, innumerabiles esse, & paruas non oportet: idem enim habet vitij nimia, quod nulla diuisio simile confuso est quidquid vsque in puluerem sectum est. Deinde eadem epist. 89. propè eius medium sic ait: in duas partes diuiditur (supple oratio) in verba, & significationes, id est in res, quæ dicuntur, & vocabula, quibus dicuntur: ingens deinde sequitur vtriusque diuisio: itaque hoc loco finem faciam, & summa sequar fastigia rerum, alioquin si voluero facere partium partes, questionum liber fier. In eadem sententia est Fabius lib. 4. oratoriarum institut. cap. 5. ad finem euitanda, inquiens, vt quæ maxime concisa, nimium, & velut artificiose partitio: nam, & auctoritati plurimum detrahunt minuta illa, nec iam membra, sed frustra: & huius gloria cupidi, quo subtilius, & copiosius diuississe videantur, & supernuacua assumunt, & quæ natura*

singularia sunt, secant: nec tam plura faciunt, quam minora, &c.

Infinitus propè essem, si vellem omnium aucthorum referre atque laudare testimonia, quæ huic meæ sententiæ fauent; placet iam confirmationem hancce meam rationibus iterum corroborare.

21 Diuisio scientifica postulat, vt adæquata sit diuisio, adeo vt totum in suas omnes partes diuidatur, & nulla sit pars in toto, quæ huic diuisioni non subiaceat; cum enim diuisio eo fine instituta sit, vt totum distinctissimè appareat, certè si esset aliqua pars adhuc in toto, in quam non fuisset facta diuisio, adhuc distinctius totum posset apparere, videlicet si ea pars quæ later adhuc in toto, per diuisionem in conspectum veniret: vnde diuisio corporis legitima debet fieri in omnia sua membra, alioquin si vel vnum membrum in diuisione non sit expressum, manca erit hæc diuisio, & corpus quasi mancum & truncatum videbitur; sed non potest fieri diuisio illius totius quod sub se continet infinitas partes; cum enim de ratione infiniti sit, vt nullis limitibus nullis terminis possit contineri, & quibusvis partibus assignatis adhuc supersint alia atque alia in infinitum assignanda; ergo nunquam per diuisionem poterunt omnes partes infiniti assignari, quin alia & alia adhuc supersint assignanda, & in quas infinitum possit diuidi; atqui indiuidua sunt infinita, adeo vt quibusvis assignatis & sub diuisionem cadentibus, alia atque alia supersint, quæ adhuc sub eadem indiuiduorum diuisionem cadere possunt, non enim tot assignabis, quin alia assignanda supersint; ergo indiuidua sub diuisionem scientificam cadere non possunt, ergo non possunt esse obiectum scientiæ habitualis, quæ postulat vt eius obiectum possit diuidi vt distinctissimè secundum omnes suas partes appareat.

23 Quoad definitionem facilius est ostendere atque adeo breuius, indiuidua non posse cadere sub definitionem: illud enim non potest definiiri, cuius non potest dari verum genus & vera differentia, siquidem omnis definitio constat genere & differentia, vtpotè quæ exponat euidenter naturam rei, quæ vt habet aliquid commune cum aliis, habet etiam aliquid singulare, quo discriminatur ab omnibus aliis; sed non potest dari differentia cuiusvis indiuidui, quæ ab omnibus aliis distinguatur; etenim quid innotescit nobis in indiuiduis nisi aliqua accidentia per quæ aliud ab alio distinguimus, & adhuc illa eadem accidentia reperiuntur in diuersis adeo vt vix possimus aliquando discrimen ponere inter aliquos homines qui tum secundum lineamenta oris, atque totius corporis habitum exteriorem, tum secundum vocis organum, incedendi modum & reliquorum accidentium speciem ita similes sunt, vt iidem omnino esse videantur; ergo indiuidua non possunt definiiri à nobis cum non constent differentia à nobis cognita, per quam discriminentur; quia cuiusque indiuidui hæcceitas ignota nobis est.

24 Quoad demonstrationem certam videri primò nō posse dari de indiuiduo demonstrationē à priori, quandoquidē ab essentia & definitione ducitur, quæ dari non potest de indiuiduo, vt iam supra ostendi; tum etiam, quia demonstratio debet constare principiis certis, æternis & inuariabilibus, vt in logica docetur; at in indiuiduis nihil tale videtur, cum mutationibus sint obnoxia & temporanea: deinde quod non detur demonstratio indiuidui alicuius

alicuius, quæ de eo possit, debeatque fieri, hunc in modum suadet. Aut de Petro, v.g. demonstratur esse animal rationale, esse admiratum, esse risibile, &c. & cum hæc prædicata communia non conueniant magis ipsi, quam cuius alteri homini, haud est, quod ea propter instituantur scientia de illo, & non potius de homine, vt sic, quod aiunt: quamobrem, etsi subiiciatur Petrus demonstrationi, non tamen scientificæ, & doctrinali: aut de eo demonstratur, quod sit hoc animal rationale, hoc admiratum, hoc risibile, &c. & cum hæcceitas addita ex parte huiusmodi prædicatorum non explicet clarius Petrum penes rationes communes, quas contrahit, vt per se dilucet, nec etiam quoad eius singularitatem, ac differentiam numericam eo, quod hanc semper confusè, ac nunquam clarius, quam antea cognoscamus, non est certè, quod harum demonstrationum singularibus constantium terminis habeatur in scientiis ac facultatibus ratio: proinde non est, cur hoc etiam ex capite Petrus, vllumve aliud indiuiduum sit obiectum alicuius doctrinæ, cadatve sub demonstrationem, saltem scientificam.

25 Obiicies tamen primò de Deo esse Theologiam, & Metaphysicam ex parte, quamuis non ex toto: Deus autem est summè singularis, & nequaquam vniuersalis: perperam ergo constitutum est à nobis obiectum scientiæ oportere esse vniuersale. Confirmabis argumentum: Deus haud cadit sub diuisionem, vel definitionem: non sub illam, quia cum sit indiuiduus, & singularis non habet inferiora, in quæ possit diuidi, non sub hanc, quia cum sit infinitus, quæ finiri à nobis potest: nullo ergo iure paulò supra indiuidua reiciamus à scientiis, propterea quod non cadant sub diuisionem, aut definitionem.

26 Respondeo seimò nobis esse, non de scientia diuina, sed de humana, aliarumque rerum à Deo creatarum, aut creabilium: vnde argumentum factum nullam nobis facessere difficultatem. Eius autem confirmatio haud habet plus ponderis: nam Deus sub diuisionem cadit, non quæ ipsum diuidat in inferiora; atque rationem aliquam superiorem in eum, & aliud dispescat, hoc pacto ens, vel est à se, vel ab alio, aut ens aliud est infinitum, aliud finitum: quod autem Deus sit infinitus reipsa, non tollit, quominus finiatur intentionaliter, & extrinsecè ab intellectu nostro eum per genus, & differentiam explicante, atque his duobus terminis omnes eius perfectiones cohibente. Ita quod sit reipsa simplex, & indiuisibilis haud obest, quominus intellectus in plures eum discindat formalitates.

27 Obiicies secundò, Astrologiam, quæ haud dubiè est scientia, eaque nobilissima esse de his numero syderibus, tum fixis, tum etiam errantibus, videlicet sole, luna, venere, arcturo, &c. item de his numero cælis, nimirum stellato, glaciali, ac primo mobili, & aliis: ergo, &c. Respondeo, in primis hoc argumento id tantum conuinci, scientiam esse interdum de indiuiduis, non vero quod ea non sit, vt plurimum de vniuersalibus: quæ etiam solutio potest, ac debet adhiberi argumento superiori.

28 Secundò respondeo, sensum assertionis nostræ esse, quoties obiectum est reipsa multiplex, haud obici vlli penes indiuidua, in quæ funditur, sed potius penes rationem communem ab omnibus abstractam: idque iure merito: cum enim non possimus, quæ sunt mentium nostrarum angustia, singula distinctè scire, totamque eorum collectionem completi, nec sit posterior ratio, ob quam de vniuersis, quam de aliis instituat scientia, æquum est, vt de nullis sit, sed potius de sola ratione vniuersali ab eis abstracta, & cunctis communis. Hoc autem non est negare, scientiam esse aliquam.

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

do de singularibus, sed potius adstruere esse de illis, quoties non multiplicantur infrà eandem speciem. Quocirca, quod obiicitur de indiuiduis Astrologiæ subiectis, necnon quod paulò antè de Deo, non faciunt aduersus doctrinam nostram rectè intellectam.

29 Ex his constat, ita scientiam non esse de singularibus vno sensu, vt alio, alioque superius explicato eis incumbat: necnon etiam, quia Petrus, v.g. (par autem est ratio cuiusvis alterius indiuidui) etiam si non cadat propt talis sub definitionem, diuisionem, aut demonstrationem scientificam, ac certè iis subiicitur, quatenus est homo, & penes rationem hanc communem, aliasque plures in se imbibitas, & intimè clausas.

C A P V T III.

Obiectum scientiæ habitualis quoad ceteras explanatur conditiones.

30 Dicendum est primò, obiectum earum adæquatè sumptarum, siue quod perinde est, cuiusvis scientiæ totalis esse debere ens reale. Ita communiter scholastici, præsertim vero Auerfa quæst. 26. Logica sect. 4. §. ex his dicendum. Ac facili negotio suadet. Namque Metaphysica, Physica, Geometria, Astrologia, Medicina, & ceteræ scientiæ reales haud dubiè circa ens reale occupantur, vt singulas consideranti clarebit. Idem etiam visere est in Ethica, Rhetorica, & aliis facultatibus practicis: & quod attinet ad Logicam, de qua sola potest esse dubium, non ens rationis, sed reale ei subiici probatum est à nobis tom. 1. philosoph. lib. 2. tract. 1. & 2.

31 Rursus idipsum probatur ex Aristotele lib. 4. met. cap. 1. vbi sic ait: *Et scientia quadam, quæ contemplatur ens, quæ ratione est ens, & ea, quæ huic per se insunt. Hac autem nulla est earum, quæ in parte dicuntur. Nulla enim ceterarum de ente, quatenus ens est, vniuersè agit, sed partem eius aliquam singula abscindentes id, quod ei accidit in illa contemplantur, vt Mathematica scientia.* Quali censcat ens reale vt sit subiectum, siue obiectum præcipuum metaphysicæ, & entia particularia ceterarum facultatum particularium.

32 Dicendum est secundò: quamuis obiectum scientiæ totalis, siue ad quod tota ea refertur, cuiue attribuitur, esse oporteat ens reale; ac eius attributa esse posse non entia. Ita in Dialectica de ente rationis disputatur, an ad eam velut subiectum pertineat: in metaphysica, quænam sit essentia, qua gaudet, & per quam enti reali opponitur: ibidem etiam de negatione, & priuatione, & quæ sit vtriusque quidditas: in Theologia etiam discipatur de variis negationibus, quales sunt, quæ constituunt indiuisiōem, siue vnitatem diuinam, & iuxta nonnullos malitiam peccati, & alios id genus conceptus. Quis autem non videat, entia rationis commentitia, & priuationes, ac negationes esse non entia positivè, aut saltem præcisiuè? Confirmatur: id potest sub scientiam aliquo modo cadere, de quo aliquid demonstrari, certove, & euidenter cognosci valet: eiusmodi autem esse non entia, est luce clarius. Atque iuxta hanc secundam assertionem intelligendus est Fonseca lib. 6. metaph. cap. 1. quæst. 1. sect. 6.

33 Dicendum est tertio cum Auerfa loco nuper citato, obiectum scientiæ, certitudinis, & euidentie totalis haud debere esse substantiam, sed multoties esse

T t accidens.

accidens. Etenim Logica discuit actus intellectus, eorumque veritatem formalem, ethica actus moraliter bonos, medicina sanitatem, Mathematica quantitatem continuam, Arithmetica quantitatem discretam. Hæc autem obiecta, ut aliis superfedeam, sunt accidentia, & non substantia. Ratio autem à priori est: quia etiam accidenti non minus, quam substantia conuenit, ut possit diuidi in inferiora, ut eius natura per definitionem explicetur, ut denique eius de eo passionibus per suam demonstrantur essentiam, & è conuerso.

34 Quod autem ait Aristoteles 6. metaphys. capite 2. scientiam non esse de accidentibus, id intelligendum est, non quasi entia in alio, & minime substantialia, de quibus solis quaestio, excludat à scientiis, sed ita, ut loquatur de solis euentis fortuitis, & qui contingenter accidunt: hoc autem haud est adstruere, obiectum scientiæ debere esse substantiam, sed oportere esse necessarium. Deinde quod 7. metaph. text. 18. tradit, definitionem haud esse nisi substantiæ, non obstat. Præterquam enim, quod sciri possunt res aliter, quam per definitionem, id est per diuisionem, ac demonstrationem, certè substantia loco nobis obiecto accipitur transcendentaliter, & prout est idem, atque essentia, & quidditas: hac autem ratione non opponitur accidenti, nec cadit in præsentem quaestionem, ad eamve magis facit, quam vinum in Cereris sacris.

35 Dicendum est quartò aduersus aliquos, quos tacitis nominibus refert, ac refellit Auerſa ubi supra §. tertio dixerunt euidentiæ, ac certitudinis scientiæ obiectum haud oportere esse creatum, sed potiùs creatorem sub eas cadere. Id constat ex Theologia, quæ quia est de Deo, ita nuncupatur: id etiam liquet ex Metaphysica, quæ bona sui parte est de Deo, ut lumine naturæ cognoscibili. Qui contra sentiunt eo vtuntur argumento, quod scientia sit cognitio rei per causam, Deus autem sit prima causa, & independens ab omni alia. Verum præterquam, quod scientia, & certitudo, ac euidentiæ eius propria hic latius sumatur, nec tantum pro ea, quæ est à priori, siue per causam, sed pro illa etiam, quæ est à posteriori, aut per quoduis aliud medium; imò etiam pro ea, quæ est omnino immediata, & per definitionem, aut diuisionem seorsim ab omni argumentatione habita; id statuendum est multa cognosci de Deo per causam, si minus realiter, at saltem virtualiter, ac ratione talem: quo pacto ex illius essentia, quæ est esse ens à se, eius infinitas, & aliæ proprietates de eo demonstrantur à priori: quinetiam eodem modo vna eius attributa ex aliis inferuntur, ac de eo concluduntur, ut v. g. ex immutabilitate, quod sit æternus, & ex eius intellectu perfectissimo, quod sit voluntate præditus.

36 Quintò dicendum est cum Scoto in 1. distinct. 3. quaest. 1. aduersus Caietanum capite 10. de nominum analogia, & alios Thomistas obiectum scientiæ, siue certitudinis, & euidentiæ totalis, id est ad quod ea tota refertur, & attribuitur si sit terminus communis, semper esse vniuocum, ac nunquam analogum. Nam si quod esset analogia præditum, maxime ens in communi, quo de agitur, veluti subiecto in Meta-

physica: at quod illud non sit analogum, sed potiùs vniuocum, colligere est ex dictis supra lib. 5. huius operis tract. 2.

37 Sextò denique dicendum est cum Fonseca 4. met. cap. 1. quaest. 1. lect. 3. & 6. metaphys. cap. 2. quaest. 1. Caietano tom. 3. opusc. tract. 4. Suesiano 6. metaphys. disp. 5. & aliis multis, certitudinem, & euidentiæ scientiæ esse posse de ente per accidens, vel per aggregationem: tum quia huiusmodi ens suas habere potest passionibus, quæ de illo à priori possunt demonstrari: tum etiam, quia Dialectica considerat veritatem formalem actuum intellectus ex his, & obiectis, vel sapè, vel semper per accidens coalescentem, Ethica actuum voluntatis bonitatem moralem, eis haud raro extrinsecam, & ex multarum circumstantiarum cumulo resultantem, Arithmetica numerum, Musica numerum sonorum, perspectiua quantitatem visualem, Politica rem publicam, Militaris exercitum, Architectura ædificium.

38 Enimvero Socrinas præcisè docet, haud posse dari de ente per accidens scientiam, siue euidentiæ, aut certitudinem vllius facultatis propriam: Auerſa supra citatus ait, scientiam, saltem perfectè vnā de tali ente haud reperiri. Pro quorum sententia obijciens Aristotelem variis eam in locis insinuare. Ceterum responderi debet iis locis philosophum intelligere nomine entium per accidens, quæ excludit à scientia solos euentus contingentes, & fortuitos. Obijciens secundo; ens per accidens haud posse definiri. Verum super id, quod possit res aliter, quam per definitionem sciri, longè probabilius est, aggregatum per accidens strictè posse definiri, ac per genus, & differentiam explicari, ut ex professio à nobis demonstratum est in Dialect. lib. 9. tract. 3. cap. 1. ubi etiam testimonio Aristotelis, ac B. Thomæ, aliisque argumentis in contrarium adductis factum est satis, & cumulatè.

39 Obijciens tertio; scientiæ vnitatem desumi ex obiecto: hoc ergo si sit per accidens, & imperfectè vnum, quod contra poterit illa esse per se, & perfectè vna: ut ergo talis sit, ens per se vnum necesse est sibi præstituat. Verum in primis scientiam totalem esse vnā per accidens tract. 3. huius libri ostensum est: quorsum ergo in eius obiecto maior requiratur vnitatis? Rursus secundo: fac eam esse vnā per se: certè non propterea debet eius obiectum ita esse vnum. Namque illa est iuxta aduersarios vna à parte rei, & eius obiectum vnum per intellectum sapissimè, & non tam singulare, quam vniuersale. Deinde, quod hinc sequitur, illa secundum contrarios est vna per se, & eius obiectum est vnum quid per accidens, si minus quoad partes, actuales, ut exercitus, aut domus, at quoad potentiales, & subiectiuas, quas per intellectum, & extrinsecè tantum vnitatis inuoluit, ut ens in communi, quod prout complectens omnia entia discuit Metaphysica, & ens mobile, quod prout cohibens omnia motui, ac mutationi subiecta Physici negotij est. Haud ergo requiritur in obiecto scientiæ perfectè, & per se vnus (ut hanc ei proprietatem disputandi gratia permittamus) tanta vnitatis, quanta est in ipsa scientia, adeoque non, ut eius more sit per se vnum.